CADRUL INSTITUȚIONAL AL DEZVOLTĂRII SUSTENABILE

Vera MARIN | Serin GEAMBAZU

Ediția a 2-a revizuită și adăugită

Editura Universitară „Ion Mincu”
Bucureşti, 2025

Volum publicat în cadrul proiectului:
„Dezvoltarea capacităţii instituționale a UAUIM pentru cercetare în arhitectură şi urbanism prin crearea unei culturi a diseminării rezultatelor”, Acronim CULTADISER

Proiect finanțat prin Consiliul Naţional pentru Finanţarea Învățământului Superior - FDI 2025
Domeniul Strategic de Finanţare D6 – „Dezvoltarea capacităţii instituționale pentru cercetare în universităţi”

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MARIN, VERA
Cadrul instituţional al dezvoltării sustenabile / Vera Marin, Serin Geambazu. - Ed. a 2-a, reviz.. - Bucureşti : Editura Universitară "Ion Mincu", 2025

ISBN 978-606-638-432-2

I. Geambazu, Serin

71

Lucrarea de faţă reprezintă strict punctul de vedere al autorilor. Responsabilitatea lucrării revine în întregime autorilor, atât în ceea ce priveşte conţinutul, cât şi forma.

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această publicație nu poate fi reprodusă, stocată sau transmisă prin orice mijloace de natură electronică, mecanice, de copiere, înregistrare sau alte forme fără permisiunea scrisă a autorilor şi a editurii.

© 2025, Editura Universitară „Ion Mincu”, Strada Academiei, nr.18-20, sector 1, Bucureşti, cod 010014, https://editura.uauim.ro/

Mulțumiri

Acest conținut a fost dezvoltat cu ajutorul
multor persoane și în cadrul mai multor proiecte
de cercetare-acțiune centrate
pe identificarea mecanismelor de colaborare
în planificare și proiectare participativă.

Adresăm însă mulțumiri speciale către:

- Anca GINAVAR, cu care ambele autoare au avut ocazia să lucreze și care a contribuit la tema planificării participative cu o lucrare de doctorat intitulată:
„Dinamica participării actorilor urbani
în procesele de transformare spațială urbană - interes
public în planificare și proiectare urbană (2020)”.

- Claudia PAMFIL, care a fost invitată la cursurile acestei discipline și care a arătat cât de important este să discuți, cu dovezi, despre lipsa preocupării pentru drepturile omului care nu are cum să conducă la dezvoltare sustenabilă.

Autoarele

Cuprins

1. Introducere / 7
   a. prezentare generală - o disciplină altfel / 8
   b. rezultate aşteptate ale învățării: competențe / 11
   c. mod de lucru / 15

2. Dezvoltare - oameni și spaţii / 18
   a. definiția și principiile dezvoltării sustenabile / 19
   b. subdezvoltare, spațiu și drepturile omului / 27
   c. obiectivele dezvoltării sustenabile / 40
INSTRUMENT A - paliere ale dezvoltării/ 61

3. Colaborare - roluri și etape / 65
   a. cele trei sectoare ale societăţii / 66
   b. dezvoltare sustenabilă ca interes comun/ interes public / 71
   c. interese și surse ale puterii / 81
INSTRUMENT B - analiza rolurilor și a relaţiilor/ 118

4. Planificare și proiectare urbană - procese și rezultate / 121
   a. profesioniștii mediului construit / 122
   b. mediul construit și neutralitatea climatică / 133
   c. etapele de transformare a spațiului / 145
INSTRUMENT C - etapele transformării spaţiului/ 169

5. Bibliografie / 174

Listă figuri / 177

Listă tabele / 179

1.
INTRODUCERE

INTRODUCERE

a. O disciplină ALTFEL

Vera MARIN

Acest breviar este un suport de curs pentru disciplina **Cadrul Instituţional al Dezvoltării Sustenabile**, destinată studenților de anul I de la **Facultatea de Urbanism**, specializările **Proiectare și Planificare Urbană** și **Amenajarea și Planificarea Peisajului**.

Scopul său principal este să facă procesul de învățare mai eficient (un raport bun între timpul alocat și rezultatele învățării obținute în acel timp) dar și mai eficace (**capacitatea reală de a înţelege şi naviga regulile cadrului instituţional**, astfel încât principiile dezvoltării durabile să NU fie nu doar declarativ invocate).

Eficiența acestui breviar înseamnă parcurgerea materialului înainte, în timpul și după curs, astfel ca timpul petrecut în întâlnirile față-în-față să fie folosit pentru discuții, dezbateri și aplicații practice - metode care sunt mai de impact în învățare decât audierea unor prelegeri.

Eficacitatea învățării este sprijinită de breviar prin modul în care informațiile sunt prezentate astfel încât să poată fi înțelese împreună. Textele și schemele sunt puse într-o succesiune care face vizibile legăturile dintre obiective, reguli, roluri și acțiuni, sprijinind înțelegerea planificării și proiectării urbane și ca procese nu doar ca rezultate.

Tema centrală a cursului - așa cum reiese din titlul publicației / numele disciplinei - este **dezvoltarea sustenabilă**, privită ca un echilibru între dimensiunile **socială, economică și de protecție a mediului și a biodiversității**. Studiul condițiilor de cadru instituțional (procese) care conduc la dezvoltare sustenabilă (rezultate) aduce claritate asupra modului în care acest echilibru este urmărit, negociat și tradus în

decizii, reguli și acțiuni concrete în domeniul planificării și proiectării urbane și de peisaj.

Mediul construit reprezintă ansamblul spațiilor, structurilor și infrastructurilor create sau transformate de oameni pentru a susține activitățile de locuire, muncă, mobilitate și viață socială. Acesta include nu doar clădiri, spații publice, rețele de transport și utilități, ci și elemente ale mediului natural — precum copacii, apa sau relieful (infrastructură)— dar care sunt integrate și gestionate ca parte a cadrului de viață. Relația dintre mediul construit și mediul natural este una de interdependență, dar și de control: natura este prezentă în mediul construit, însă modul în care este protejată / transformată depinde de deciziile și prioritățile societății.

Breviarul îi ajută pe studenți să înțeleagă:

- principiile **dezvoltării sustenabile** și diverse moduri în care se aplică în practică și respectiv legătura dintre **drepturile omului și mediul construit**;
- modul în care diverse categorii de actori urbani **colaborează pentru a transforma spațiul**;
- **profesii** ale planificării și proiectării urbane și **mediul construit ca suport pentru neutralitatea climatică**.

Fiind parte dintr-un program de pregătire profesională universitară în domeniul urbanism, cursul pune accent pe rolul profesioniștilor mediului construit. Totodată, subliniază importanța **colaborării interdisciplinare** în procesele de planificare și proiectare.Un element cheie al lucrării este **corelarea Obiectivelor Dezvoltării Sustenabile (SDG) cu drepturile omului**. Se analizează cum planificarea și proiectarea urbană pot contribui la atingerea acestor obiective, evidențiind necesitatea cooperării între **sectorul public, privat și non-guvernamental**. În plus, breviarul explorează abordările moderne ale **guvernanței urbane**, văzută ca un proces **transparent și colaborativ**,

menit să echilibreze interesele diverse și să optimizeze utilizarea resurselor în beneficiul interesului publicului. Această publicație este însă și un ghid util pentru studenți ai altor programe de pregătire în învățământul universitar atât la nivel de licență cât și la nivel de master. (de exemplu, a fost validată utilitatea sa în cadrul programului de Master de Dreptul urbanismului și al amenajării teritoriului din cadrul Universității București). Având în vedere legătura directă dintre înțelegerea dezvoltării sustenabile și utilitatea documentațiilor de urbanism și a documentelor de planificare, publicația poate constitui un material util și pentru cursurile destinate funcționarilor publici sau personalului contractual din administrația publică locală, în special celor din departamentele sau serviciile de urbanism și amenajarea teritoriului.

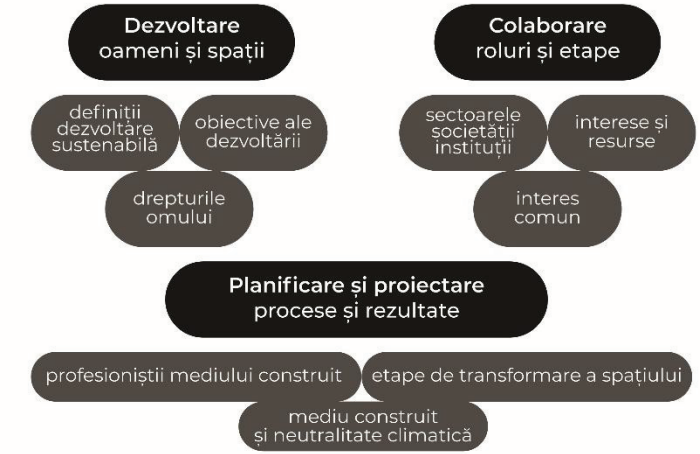

Figura nr. 1 – structura publicației care este și structura cursului Cadru instituțional al dezvoltării sustenabile

b. Rezultatele așteptate ale învățării: competențe

Vera MARIN

În cadrul cursului ***Cadru instituțional al dezvoltării sustenabile,*** studenții vor dobândi competențe esențiale pentru înțelegerea proceselor de planificare și proiectare urbană.

Aceste competențe sunt structurate în trei categorii, conform principiilor didactice moderne:

1. **Competențe cognitive** – cunoștințe esențiale despre instituții, procese și concepte de bază;

2. **Competențe aplicate** – abilități de analiză și interpretare a proceselor de transformare a spațiului;

3. **Competențe atitudinale** – valori și comportamente pe care se bazează exercitarea corectă a rolului specialiștilor în planificare și proiectare urbană.

Cunoștințe

Un obiectiv fundamental al acestui curs este utilizarea corectă a termenilor și conceptelor specifice. Fiind un curs destinat studenților de anul I, materialul introduce **noțiuni esențiale** pentru înțelegerea transformărilor spațiului urban într-un context democratic.

Prin conexiuni cu cunoștințele dobândite în învățământul preuniversitar, studenții vor înțelege:

- Structuri **instituționale** și mecanisme de lucru în urbanism și amenajarea teritoriului;
- Procese **sociale, economice și ecologice** care influențează dezvoltarea sustenabilă;

- Noțiuni-cheie care permit **identificarea și descrierea** principalelor aspecte ale mediului construit în relație cu principiile dezvoltării sustenabile.

Abilități

Cursul dezvoltă capacitatea studenților de a analiza și aplica metode specifice de interpretare a proceselor urbane:

- **Analiza actorilor urbani** (stakeholder analysis) pentru a înțelege normele și atribuțiile instituțiilor din domeniu;

- **Analiza proceselor** de transformare a spațiului, de la identificarea nevoilor până la implementare și monitorizare;

- **Evaluarea integrată** a proiectelor urbane printr-o grilă de criterii pentru dezvoltare sustenabilă, inclusiv aspecte de **Baukultur** (calitatea spațiilor publice, protecția patrimoniului etc.)

Atitudini

Pe lângă cunoștințe și abilități, un **profesionist al mediului construit** trebuie să își asume anumite valori esențiale:

- **Deschidere pentru învățare continuă** și **colaborare interdisciplinară**;
- **Respect pentru perspectivele diferite** și capacitatea de a facilita dialogul în procesele de planificare;
- **Angajament pentru dezvoltare sustenabilă** și utilizarea echilibrată a resurselor urbane.

Disciplina **Cadru instituțional al dezvoltării sustenabile** contribuie în mod direct la formarea competențelor transversale și specifice prevăzute în programele de licență, având un rol esențial în înțelegerea dimensiunii instituționale, normative și decizionale a proceselor de planificare și proiectare. Disciplina nu urmărește formarea unor competențe tehnice de proiectare propriu-zisă (competențe specifice 3 - proiectare construcții și amenajări), ci oferă cadrul de gândire necesar pentru a înțelege *cum*, *de ce* și *în ce condiții* sunt luate deciziile care influențează mediul construit.

Figura 2 ilustrează modul în care această disciplină se poziționează în raport cu ansamblul competențelor definite la nivelul programelor de licență în Urbanism și Peisagistică. Sunt țintite **competențele transversale** — valori și atitudini (CT1), comunicare și lucru în echipă (CT2), autoevaluare și autonomie în învățare (CT3), cât și **competențele specifice**, dintre care competența centrală abordată este cea care privește **cadrul instituțional și legislativ (CS5)**. De asemenea, cursul contribuie, alături de alte discipline, la formarea unei **abordări integrate a dezvoltării sustenabile (CS6)**, necesară pentru analiza și gestionarea proceselor complexe care modelează mediul construit.

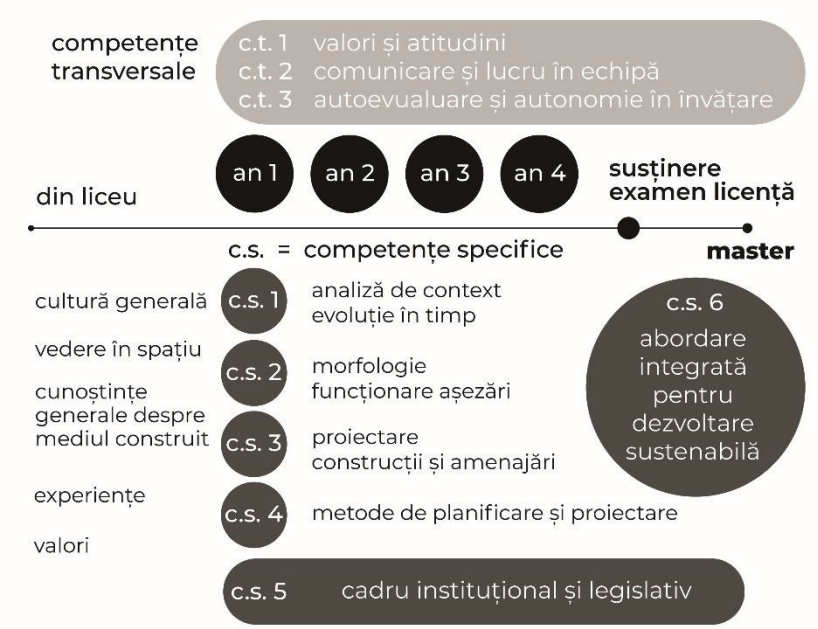

Figura nr. 2 - competențe în formarea profesioniștilor mediului construit

c. Mod de lucru

Vera MARIN

1. responsabilitate pentru propria educaţie

În prezent, accesul la informație este mai ușor ca oricând. Manuale, articole, hărți, baze de date și exemple de proiecte pot fi găsite rapid online. În acest context, diferența dintre *a avea informații* și *a fi educat* devine tot mai importantă. Învățarea la această disciplină nu presupune doar acumularea de informații, ci înțelegerea sensului acestora, capacitatea de a le pune în relație și de a le folosi pentru a analiza situații reale și pentru a lua decizii informate.

Din această perspectivă, rolul cadrului didactic nu se limitează la transmiterea de cunoștințe, ci include proiectarea unor experiențe de învățare care să ofere repere, contexte de discuție și ocazii de reflecție. La rândul său, procesul educațional presupune o implicare activă din partea studenților, care își asumă și ei o parte din responsabilitate pentru parcursul de învățare. Atunci când aceste două responsabilități se completează, procesul educațional devine mai coerent, mai eficient și mai relevant.

În cadrul acestui curs, învățarea este privită ca un proces de colaborare, construit pas cu pas. Profesorul propune teme, structuri și instrumente de analiză, ghidează discuțiile și oferă feedback, în timp ce studenții se informează, exersează, pun întrebări și participă activ la explorarea subiectelor discutate. Această colaborare este esențială pentru dezvoltarea unei înțelegeri a fenomenelor urbane.

2. gândirea critică despre procesele de transformare a spaţiului

Cursul își propune să sprijine dezvoltarea gândirii critice, înțeleasă ca abilitatea de a analiza informații din surse diverse, de a face conexiuni între ele și de a formula observații argumentate. Accentul nu este pus pe memorarea unor definiții, ci pe înțelegerea relațiilor dintre spațiu, decizie și acțiune, precum și pe capacitatea de a interpreta procesele care duc la transformarea mediului construit.

Pornind de la cunoștințele dobândite în gimnaziu și liceu — în special din domenii precum educația civică, istoria și geografia — cursul

creează o continuitate între aceste repere generale și modul de gândire specific profesiei de urbanist. Scopul este ca noțiuni deja familiare să fie privite dintr-o perspectivă nouă și să fie utilizate pentru a înțelege mai bine orașul și teritoriul ca rezultate ale unor procese sociale, economice și instituționale.

Atenția este orientată spre înțelegerea spațiului nu doar ca realitate fizică, ci ca expresie a unor interacțiuni complexe desfășurate în timp. Mediul construit este analizat ca rezultat al deciziilor luate de diferiți actori, al resurselor disponibile și al valorilor dominante într-o anumită perioadă sau comunitate.

În acest sens, cursul propune o analiză a relației dintre spațiu și principalele categorii de roluri implicate în transformarea acestuia, evidențiind modul în care acestea se completează:

- **inputul tehnic**, care include expertiza specialiștilor în planificare, proiectare și domenii conexe;
- **decizia politică**, exprimată prin rolul autorităților publice și prin politicile care orientează dezvoltarea urbană;
- **energia investiţională**, reprezentată de resursele financiare necesare realizării proiectelor;
- **valorile societății**, reflectate în mediul construit prin implicarea societății civile și prin modul în care comunitățile își exprimă nevoile și prioritățile.

Prin înțelegerea acestor roluri și a modului în care ele interacționează, cursul oferă un cadru de bază pentru analizarea proceselor urbane și pentru formarea unei perspective critice asupra modului în care spațiile sunt planificate, transformate și utilizate.

3.publicaţia - sprijin pentru abordarea didactică

Breviarul este un material didactic sintetic, structurat și coerent, conceput pentru a fi citit și parcurs de studenți, care oferă repere conceptuale, explicații esențiale și o logică de ansamblu a disciplinei, fără a substitui prelegerile și discuțiile din sala de curs sau bibliografia

extinsă.

Această publicație este gândită ca un sprijin constant pe parcursul semestrului, nu doar ca un material de consultat ocazional. Structura sa permite ca o parte din conținutul teoretic să fie parcurs individual, astfel încât timpul petrecut la curs să poată fi folosit mai eficient pentru discuții, clarificări, exerciții și aplicații practice.

Textele și schemele din capitolele următoare oferă repere comune care pot fi utilizate în analiza unor exemple concrete și în activitățile de echipă desfășurate pe parcursul semestrului. În acest fel, conceptele sunt reluate și aprofundate progresiv, în contexte diferite, ceea ce facilitează înțelegerea lor și transferul către situații reale.

Un accent important este pus pe introducerea unor tehnici de analiză a rolurilor actorilor (*stakeholder analysis*), care ajută la clarificarea modului în care factori instituționali, economici, profesionali sau civici influențează atât desfășurarea proceselor, cât și rezultatele intervențiilor asupra spațiului. Aceste instrumente permit identificarea intereselor, resurselor și relațiilor dintre actorii implicați, oferind o imagine mai nuanțată asupra proceselor de transformare urbană.

Pe măsură ce semestrul avansează, publicația devine un instrument de referință pentru pregătirea lucrării individuale de la final. Metodele prezentate vor putea fi utilizate în mod autonom pentru analiza unui proiect ales ca studiu de caz. Analiza va urmări evidențierea modului în care proiectul respectiv contribuie la dezvoltarea sustenabilă, prin raportare atât la rezultatele intervenției asupra spațiului, cât și la procesele prin care actorii urbani au colaborat, negociat și luat decizii.

Prin această abordare, se urmărește dezvoltarea capacității de a aplica noțiunile discutate la curs și explicate în publicație, precum și de a analiza un proces de transformare a spațiului pe baza unei documentări proprii. Utilizarea unor criterii clare de evaluare a rezultatelor precum și înțelegerea etapelor procesului analizat vor permite formularea unor observații argumentate, contribuind la consolidarea gândirii critice și a abilităților de cercetare și analiză.

2.
DEZVOLTARE
oameni și spații

DEZVOLTARE

a. Definiția și principiile dezvoltării sustenabile

Vera MARIN

"Dezvoltarea sustenabilă este dezvoltarea care satisface nevoile prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi."

Comisia Brundtland a Națiunilor Unite (20 martie 1987)

Înainte de a intra în detaliile teoretice și practice ale dezvoltării sustenabile în relație cu spațiul, este important să ne punem câteva întrebări fundamentale care să ne ghideze în înțelegerea acestei teme în contextul experienței noastre ca locuitori, fie într-o localitate urbană, fie într-una rurală.

- Ce înseamnă, în esență, dezvoltare?
- Cum se manifestă atunci când este sustenabilă, ce caracteristici trebuie să aibă pentru a fi considerată sustenabilă?
- Ce putem vedea concret într-o localitate care se dezvoltă?
- Dar într-una care se dezvoltă sustenabil?

Dezvoltarea se referă la modul în care o comunitate își îmbunătățește condițiile de viață, la felul în care sunt organizate activitățile economice, sociale și spațiale, precum și la capacitatea acesteia de a răspunde nevoilor actuale fără a crea probleme majore pe termen lung. O localitate se dezvoltă atunci când schimbările produse contribuie la o viață mai bună pentru locuitorii săi, nu doar la transformări vizibile ale spațiului.

Dezvoltarea devine sustenabilă atunci când aceste schimbări sunt gândite în mod echilibrat. O dezvoltare sustenabilă ține cont de

impactul asupra mediului, de utilizarea responsabilă a resurselor, de viabilitatea economică a proiectelor și de beneficiile reale pentru comunitate. Ea presupune capacitatea de a gestiona transformările astfel încât mediul natural să își păstreze funcțiile, economia să rămână funcțională pe termen lung, iar societatea să fie mai incluzivă și mai echitabilă.

În acest sens, o dezvoltare sustenabilă se recunoaște prin faptul că deciziile luate astăzi nu limitează drastic opțiunile generațiilor viitoare și nu transferă costurile problemelor actuale către alți oameni sau către alte perioade de timp.
Ce poate fi observat într-o localitate care se dezvoltă sustenabil? De multe ori, semnele nu sunt spectaculoase, dar sunt consistente.

O astfel de localitate:

- oferă spații publice utilizabile și accesibile, care susțin viața comunitară;
- gestionează mai atent resursele naturale, spațiile verzi și biodiversitatea;
- are infrastructuri care funcționează și sunt întreținute în timp, nu doar construite rapid;
- încurajează mobilitatea echilibrată și reduce dependența excesivă de soluții poluante;
- implică diferiți actori — autorități, specialiști, investitori și comunitate — în procesele de luare a deciziilor.

Aceste elemente nu apar întâmplător. Ele sunt rezultatul unor procese de planificare, negociere și colaborare desfășurate în timp. Tocmai de aceea, înțelegerea dezvoltării sustenabile presupune nu doar observarea rezultatelor finale, ci și analiza modului în care aceste rezultate sunt obținute.

Literatura de specialitate și documentele de politici subliniază că sustenabilitatea are trei dimensiuni cheie:

- **societate** (justiție socială și bunăstare, apartenență culturală),
- **economie** (viabilitate economică),
- **mediu** (protecția ecosistemelor și a biodiversității)[1]

Definițiile moderne ale sustenabilității includ explicit preocupări pentru stoparea și reversarea pierderii biodiversității, reducerea emisiilor de poluanți și de carbon, protecția resurselor naturale. Acest model nu vorbește de eliminarea completă a modificărilor mediului natural — ceea ce ar fi nerealist — ci de **reducerea impactului negativ**, astfel încât **mediul natural să își păstreze funcțiile esențiale**.

În figura de mai jos, sustenabilitatea este ilustrată ca sinergia dintre trei piloni interdependenți: societate, economie și mediu.

Aspectele sociale includ îmbunătățirea standardelor de trai, accesul la educație și locuri de muncă, precum și asigurarea șanselor egale pentru toți membrii comunității.
Factorii economici se manifestă prin creștere, profit, reducerea costurilor și investiții în cercetare și dezvoltare.
Aspectele de mediu se referă la o utilizare responsabilă a resurselor naturale, prevenirea poluării, conservarea biodiversității și menținerea sănătății ecologice.

[1] Tracey Strange, Anne Bayley- Sustainable Development linking economy, society, environment, OECD insights

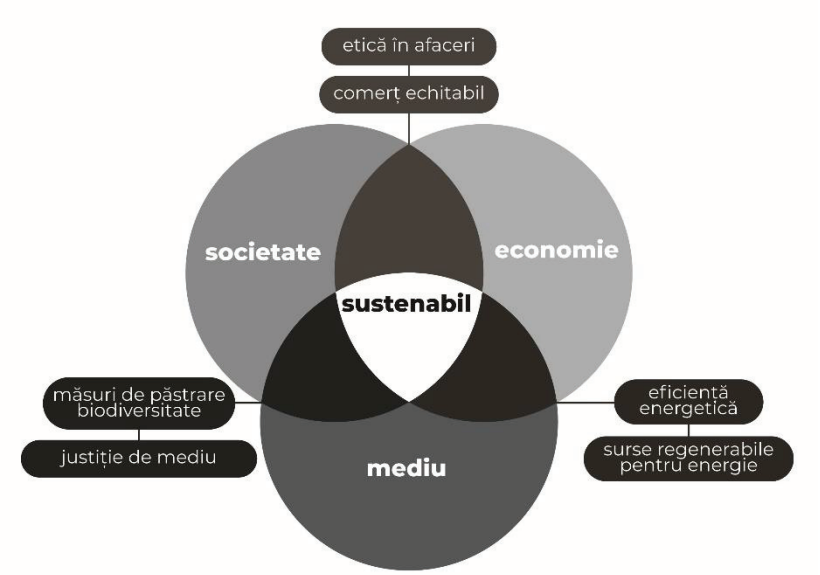

Figura nr. 3 – reprezentare a domeniilor de dezvoltare - la intersecția cărora regăsim dezvoltare sustenabilă.
după: suport de curs - Tehnologii pentru sisteme de sustenabilitate[2]

Se poate observa în imagine și suprapunerea sferelor dezvoltării două câte două: interacțiunea dintre sfera socială și cea economică conduce la formularea unor aspecte socio-economice integrate, precum etică în afaceri, comerțul echitabil și beneficiile lucrătorilor.

Totodată, îmbinarea intereselor economice cu cele de mediu stimulează eficiența energetică, dezvoltarea combustibililor regenerabili, adoptarea tehnologiilor verzi și crearea de stimulente sau subvenții dedicate întreprinderilor ecologice.

[2] Sustainability Definitions, Penn State University
https://www.e-education.psu.edu/eme807/node/575

În plus, intersecția dintre sfera socială și cea de mediu a condus la implementarea unor măsuri de conservare și protecție, definirea justiției de mediu și administrarea durabilă a resurselor naturale.

Deși acest cadru reprezintă o simplificare, s-a dovedit util în identificarea domeniilor cheie de impact și în stabilirea bazei unei analize obiective.

Acum, reflectând asupra interacțiunii dintre sfera socială, economică și cea de mediu, cum ai răspunde la următoarele întrebări:
Care dintre aceste trei sfere se aliniază cel mai bine cu modul tău de a înțelege dezvoltarea și de ce?
Când auzi expresii precum economie sustenabilă sau societate sustenabilă, ce element esențial îți vine în minte?

Dezvoltarea ca echilibru și progres: dezvoltarea nu înseamnă neapărat o creștere, ci reprezintă un echilibru între progres și economisirea resurselor.

O societate sau un oraș dezvoltat dispune de tot ce este necesar pentru oameni, cu dotări bine întreținute și accesibile, fără a fi nevoie de extindere constantă. În contextul dezvoltării sustenabile, accentul se pune pe optimizarea și îmbunătățirea spațiilor deja antropizate, creșterea densității și intensificarea utilizării infrastructurii existente, în locul preluării de noi terenuri din natură.

Infrastructura ca mijloc de dezvoltare, nu ca scop în sine: dezvoltarea urbană nu constă doar în ridicarea de clădiri sau în amenajări ambițioase de infrastructură, ci în crearea unui mediu de viață care să răspundă cu adevărat nevoilor și aspirațiilor oamenilor. Astfel, infrastructura este doar un mijloc prin care este asigurat accesul la servicii esențiale: educație, sănătate și locuri de muncă, posibilitatea de a deplasa în spațiu persoane și resurse (fluxuri).

Infrastructura ca suport pentru dezvoltare sustenabilă: un oraș sau un sat dezvoltat sustenabil este acela care reușește să integreze simultan condițiile pentru o infrastructură ce ajută orice persoană să aibă o bună calitate a vieții, ce asigura suport pentru bunăstarea economică, fără a compromite sănătatea ecosistemelor și biodiversitatea, și menținând o amprentă de carbon cât mai mică.

Ce se întâmplă într-o localitate care NU se dezvoltă sustenabil?

Prin urmare, într-o localitate dezvoltată sustenabil, sunt asigurate condiții care previn sau reduc semnificativ anumite probleme sociale și economice, problemele de mediu - poluarea sau folosirea resurselor naturale fără nici o preocupare pentru consecințele asupra mediului.

În lipsa unei abordări echilibrate, efectele negative apar treptat și se acumulează, afectând atât viața de zi cu zi a locuitorilor, cât și funcționarea pe termen lung a localității.

Probleme sociale:

Sărăcia: nu se referă doar la lipsa unor venituri decente, ci la lipsa accesului constant la resurse esențiale - condiții de locuire precare, acces limitat la educație (școli, sprijin educațional), la servicii de sănătate (prevenție, tratament, continuitatea îngrijirii) și la locuri de muncă stabile și sigure. În lipsa acestor oportunități, oamenii au șanse reduse de a-și îmbunătăți situația, iar inegalitățile sociale se mențin sau se adâncesc.

Discriminarea: grupurile vulnerabile sunt marginalizate, concentrate în zone defavorizate și excluse din procesele de luare a deciziilor. Discriminarea se poate adânci fără măsuri de asigurare a accesului egal la oportunități de dezvoltare personală, la educație, cultură, sănătate, la o locuire decentă.

Fragmentarea comunității - conflicte sociale - când relațiile dintre diferite grupuri sociale slăbesc, apare neîncrederea față de instituții, iar implicarea civică scade. Riscul de infracționalitate crește dacă nivelul de trai al populației NU este unul decent.

Probleme economice:

Volatilitatea prețurilor: lipsa unor mecanisme eficiente de stabilizare economică conduce la fluctuații frecvente ale prețurilor, ceea ce face dificilă planificarea cheltuielilor pentru populație și creează un mediu imprevizibil pentru activitățile economice, indiferent de domeniu.

Lipsa veniturilor la persoane fizice și la bugetul public: o economie fragilă nu reușește să genereze venituri suficiente și constante, ceea ce afectează nivelul de trai al cetățenilor și limitează capacitatea autorităților publice de a investi în infrastructură, servicii publice și dezvoltare pe termen lung.

Moduri de producție învechite, neperformante: utilizarea unor tehnologii și metode de producție depășite reduce competitivitatea economică, crește costurile și conduce la un consum ineficient de resurse, amplificând în același timp impactul negativ asupra mediului

Probleme de mediu:

Poluarea aerului, a apelor și a solului: lipsa unor măsuri eficiente de prevenire și control conduce la deteriorarea calității mediului, afectând sănătatea populației, ecosistemele și capacitatea naturală a mediului de a se regenera.

Distrugerea ecosistemelor și pierderea biodiversității: intervențiile necontrolate asupra spațiului, extinderea urbană haotică și gestionarea deficitară a zonelor naturale duc la fragmentarea habitatelor, dispariția speciilor și dezechilibre ecologice dificil de

corectat.

Epuizarea resurselor naturale: utilizarea excesivă și ineficientă a resurselor, fără măsuri de regenerare sau reutilizare, reduce disponibilitatea acestora pe termen lung și crește vulnerabilitatea comunităților în fața crizelor de mediu și economice.

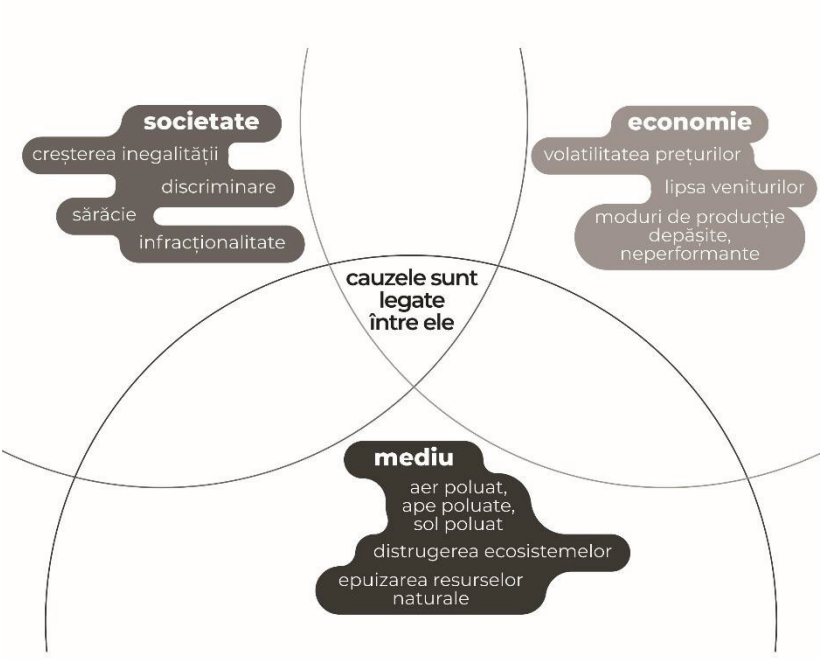

Figura nr. 4 – ceea ce trebuie evitat pentru - cauze pentru suferința oamenilor

b. Subdezvoltare, spațiu și drepturile omului

Vera MARIN

Din perspectiva ta, ce dimensiune a sustenabilității crezi că lipsește în cartierul în care locuiești? Ce aspect a rămas subdezvoltat și cine sunt persoanele cele mai afectate?

1.subdezvoltare

Atunci când auzim termenul **subdezvoltare**, prima imagine care apare adesea în minte este aceea a unor oameni sau comunități lipsite de resurse de bază, confruntate cu dificultăți constante și cu opțiuni foarte limitate. Este o imagine asociată cu lipsa accesului la educație, servicii de sănătate, infrastructură și oportunități economice, în care efortul individual nu este suficient pentru a schimba semnificativ situația de fapt.

Într-un mediu subdezvoltat se manifestă:

- lipsa infrastructurii și a serviciilor publice esențiale,
- economie stagnantă sau insuficientă, care nu generează suficiente oportunități și venituri,
- inegalități sociale pronunțate și condiții de trai precare,
- degradarea mediului, cu resurse naturale exploatate necontrolat și ecosisteme afectate.

Astfel, subdezvoltarea se caracterizează prin dezechilibre între nevoi, condiții necesare pentru activități economice și respectiv protecția mediului. Subdezvoltarea este deci o stare în care un grup / o societate / o localitate nu reușește să atingă un nivel echilibrat de progres și bunăstare.

Privită mai atent, subdezvoltarea nu reprezintă doar o stare temporară sau o simplă lipsă de resurse, ci un **mecanism care se autoîntreține**. Lipsa investițiilor duce la servicii publice slabe, acestea limitează șansele de educație și angajare, iar veniturile reduse împiedică acumularea de resurse care ar putea susține schimbarea.
Astfel, subdezvoltarea poate fi înțeleasă ca o **capcană**, în care indivizii

și comunitățile rămân blocați nu din lipsă de voință, ci din cauza condițiilor structurale care limitează opțiunile reale de acțiune și dezvoltare. Ieșirea din subdezvoltare este dificilă fără intervenții din exterior — fie sub forma investițiilor publice, a sprijinului instituțional, a politicilor coerente sau a accesului la resurse care pot declanșa un proces de transformare.

2.dimensiunile dezvoltării - speranța de viață și nivelul de venit

În imaginea de mai jos, inspirată din cartea *Factfulness - zece motive pentru care interpretăm greșit lumea și de ce lucrurile stau mai bine decât crezi (Hans Rosling, Ola Rosling, Anna Ronnlund, 2018)* este schițată o corelare între două dimensiuni ale dezvoltării: speranța de viață și nivelul de venit, pentru câteva țări din diverse continente.

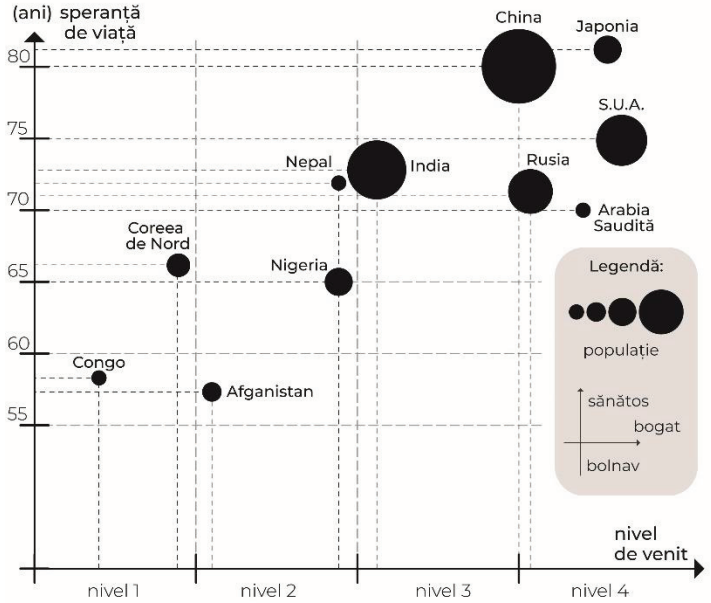

Figura nr. 5 – corelarea între nivelul de venit mediu și speranța de viață în diverse țări - după: organizația Gapminder[3]

[3] https://www.gapminder.org/

Speranța de viață: un indicator care arată numărul mediu de ani pe care o persoană născută într-o anumită perioadă ar putea să-i trăiască, dacă ar urma tiparele actuale de mortalitate (adică riscurile de moarte existente pentru fiecare vârstă). Cu cât speranța de viață este mai mare, cu atât este considerat că oamenii trăiesc mai mult și au un trai mai sănătos. Aceasta poate varia în funcție de factori precum: stilul de viață, accesul la servicii de sănătate, condițiile de venit și mediul în care trăiesc.

Nivelul de venit: un indicator care exprimă resursele economice disponibile, în medie, unei persoane sau unei gospodării și pentru a participa la viața economică și socială.

În analizele comparative internaționale, nivelul de venit nu este exprimat în moneda locală sau în cursuri de schimb curente, ci este calculat în dolari ajustați la **puterea de cumpărare**. Această ajustare face posibilă compararea nivelului de trai între țări diferite, ținând cont de faptul că aceeași sumă de bani poate cumpăra lucruri foarte diferite în funcție de contextul economic local. Astfel, nivelul de venit nu indică doar câți bani câștigă o persoană, ci mai ales **ce poate face concret cu acești bani:** ce tip de locuire își poate permite, ce acces are la hrană, educație, sănătate, transport și alte servicii esențiale.

În acest sens, nivelul de venit este strâns legat de condițiile de viață și de șansele de dezvoltare pe termen lung, atât la nivel individual, cât și la nivelul unei comunități sau al unei societăți. Tocmai de aceea, în analiza dezvoltării, el este corelat frecvent cu alți indicatori, precum speranța de viață, starea de sănătate sau accesul la educație.
Cele patru niveluri de venit sunt descrise de Hans Rosling în cartea sa într-un mod similar etapelor unui joc. Autorul precizează însă că trecerea de la un nivel la altul nu se întâmplă decât foarte rar aceleiași persoane, de-a lungul vieții sale, ci este o trecere de la o generație la alta.

NIVELUL 1 - un dolar pe zi - mulți copii, apa adusă cu o găleată de plastic de la o sursă aflată la distanță de locuință, distanță parcursă pe jos, fără încălțăminte. Tot de la distanță sunt aduse și lemne de foc sau altă sursă de combustibil (poluant). Riscurile de îmbolnăvire sunt ridicate, iar lipsa medicamentelor poate duce frecvent la creșterea indicatorului de mortalitate infantilă, un indicator care e foarte grăitor pentru gradul de dezvoltare. **(un miliard de oameni trăiesc la nivelul 1 - sărăcie extremă)**
NIVELUL 2 - patru dolari pe zi - ceea ce permite mâncare cumpărată nu doar cultivată de familia respectivă, transport cu o bicicletă, achiziția unor saltele să nu mai doarmă pe podeaua de pământ, a unui reșou cu gaz astfel încât copiii să poată merge la școală în loc să adune lemne de foc. **(trei miliarde de oameni trăiesc la nivelul 2)**
NIVELUL 3 - 16 dolari pe zi - adunați din mai multe slujbe astfel încât munca este de multe ore pe zi, în toate zilele din săptămână. Dar, cu aceste venituri, apa vine de la o pompă și nu mai trebuie adusă de departe, energia electrică este stabilă și mâncarea poate sta în frigider, iar copiii pot face teme și fără lumină naturală. Transportul poate fi motorizat și astfel accesul la acele locuri de muncă este asigurat. Copiii pot urma educație liceală și deci au șanse pentru slujbe mai bine plătite. **(două miliarde de oameni trăiesc la nivelul 3)**
NIVELUL 4 - mai mult de 32 de dolari zilnic - venit care permite educație de peste 12 ani de școală, vacanțe, achiziția unei mașini, etc. Este nivelul la care Rosling presupune că se află cititorii cărții lui! **(1 miliard de oameni - care trebuie însă să facă un efort foarte mare de imaginație pentru a înțelege realitatea pe care o trăiesc celelalte 6 miliarde aflate la nivelul 1, 2, și 3)**

Tabel 1 - niveluri de joc - niveluri de venit - după Rosling, 2018[4]

[4] *Factfulness - zece motive pentru care interpretăm greșit lumea și de ce lucrurile stau mai bine decât crezi (Hans Rosling, Ola Rosling, Anna Ronnlund, 2018)*, p. 48-51

3.subdezvoltare și spațiu

Este fascinant că elementele prin care autorul ilustrează nivelului de trai sunt legate de mediul construit - de obiecte și de amenajări:
-acces la apă,
-modalități de transport (care arată și accesul la resurse care nu sunt în imediata vecinătate a locuinței),
-modul în care este pregătită hrana (sursa de energie și echipamentele de gătit),
-farfuria cu mâncare.

Mai mult, pentru cei care se pregătesc să îmbunătățească mediul construit, aceste niveluri de trai sunt ilustrate în **Platforma DOLLAR STREET**[5] printr-o serie de imagini reprezentative care sunt elocvente pentru ce înseamnă mobilierul, spațiile locuinței, modalitățile de deplasare, etc - toate acestea fiind obiectul activității de planificare și proiectare.

Platforma **Gapminder – Dollar Street** este un instrument vizual care ajută la înțelegerea modului în care **nivelul de venit influențează viața de zi cu zi și mediul construit**. Ea pornește de la o idee simplă: indiferent de țară sau cultură, oamenii își organizează locuirea în funcție de resursele de care dispun și în funcție de contextul mai larg al comunității din care fac parte.

Platforma permite explorarea locuirii în relație cu nivelul de venit prin fotografii reale din gospodării aflate la diferite niveluri de venit, organizate astfel încât să poată fi făcute comparații relevante. Utilizarea ei este utilă în special pentru a depăși stereotipurile legate de „țări sărace” și „țări bogate” și pentru a observa diferențe și

[5] https://www.gapminder.org/dollar-street

asemănări concrete în modurile de locuire.

Un prim mod de explorare este **căutarea după tipuri de obiecte sau spații**, cum ar fi paturi, podele, tipuri de locuințe, instalații sanitare (toalete), spații și echipamente pentru gătit — care nu sunt întotdeauna bucătării în sensul clasic. Această abordare permite observarea modului în care funcțiile de bază ale locuirii sunt rezolvate diferit, în funcție de nivelul de venit, dar și de contextul cultural și climatic.

Un al doilea mod de explorare este **compararea situațiilor similare din diferite părți ale lumii**. Astfel, pot fi puse alături gospodării din continente diferite, dar aflate la niveluri apropiate de venit. Această comparație ajută la o înțelegere mai nuanțată a relației dintre resurse economice și gradul de confort pe care o familie și-l poate permite, evitând generalizările bazate exclusiv pe apartenența națională.

În plus, platforma permite **compararea diferitelor niveluri de venit în interiorul aceleiași țări**, evidențiind inegalitățile interne și modul în care acestea se reflectă direct în condițiile de locuire și în accesul la facilități de bază. Această perspectivă este importantă pentru dezvoltarea empatiei, dar și pentru înțelegerea faptului că problemele de dezvoltare nu sunt „în altă parte", ci există adesea în proximitatea noastră.

În contextul cursului, *Dollar Street* oferă un punct de plecare valoros pentru a lega discuțiile despre **dezvoltare, nivel de venit și spațiu construit**. Observarea modului concret în care oamenii trăiesc, gătesc, dorm sau își folosesc spațiul locuinței ajută la formularea unor întrebări esențiale pentru planificare și proiectare urbană: ce nevoi reale există, ce nivel de confort este posibil și ce tip de intervenții pot contribui, în mod responsabil, la îmbunătățirea condițiilor de viață.

Sunt prezentate situațiile a patru familii din România - și dacă cei de la nivelul 4 cu 2000 de dolari sunt într-o situație care ne este familiară, modul de viață a multor oameni care se confruntă cu sărăcia în România nu ne este la fel de cunoscut.

4.subdezvoltare și drepturile omului

Caracteristicile de subdezvoltare au fost, în istorie, mult mai răspândite în lume decât sunt azi. “Chiar și acum 200 de ani, 85% din populația lumii era încă la nivelul 1, în sărăcie extremă. În prezent, marea majoritate a populației se află în mijloc, pe nivelurile 2 și 3.” (Rosling, 2018, p. 52)

Imaginea de mai jos arată cum țara în care s-a născut și a crescut Hans Rosling, Suedia - a parcurs, de-a lungul a două secole, un drum al dezvoltării care poate fi însă accelerat cu tehnologii noi și resurse și mecanisme de sprijin care nu existau în trecut.

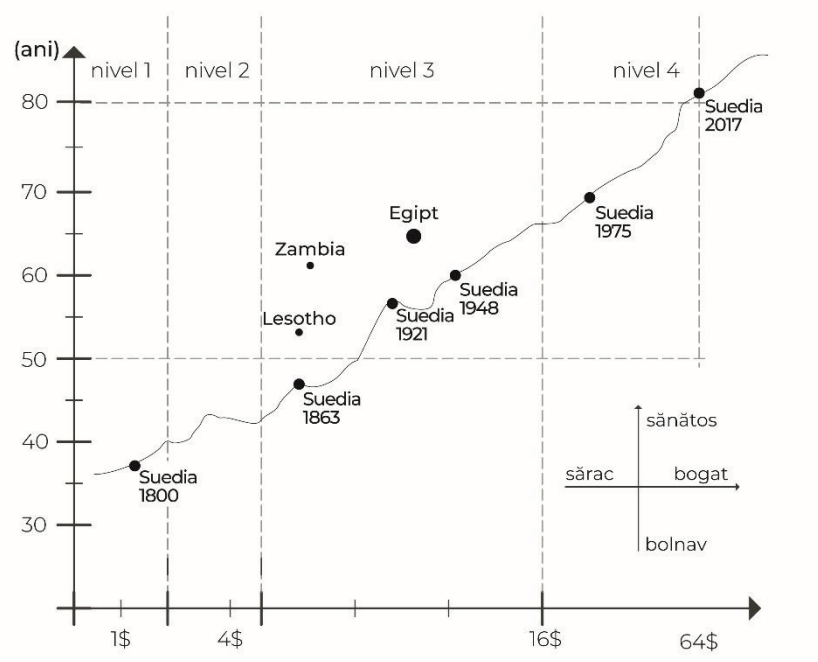

Figura nr. 6 – parcursul Suediei în ultimele două decenii. după: Gapfinder, citat în Factfulness - zece motive pentru care interpretăm greșit lumea și de ce lucrurile stau mai bine decât crezi.
editura Publica, 2018 - p. 75 (vezi bibliografie)

Nu toate caracteristicile subdezvoltării se reflectă direct în plan fizic. De exemplu, pentru educație, este esențial să existe infrastructura socială necesară - spațiile de învățare - dar, în unele societăți, la școală, merg doar băieții. Explicația pentru această discriminare între fete și băieți privind accesul la educație este legată de convingeri religioase dar mai precis de un abuz de putere al unor grupuri care impun aceste reguli celorlalți membri ai acelei societăți. **Este o încălcare a drepturilor omului.**

5. drepturile omului

Drepturile omului reprezintă ansamblul de drepturi fundamentale care aparțin fiecărei persoane, doar pentru că este om. Acestea asigură protecția demnității, libertății și egalității în orice societate, indiferent de naționalitate, religie, sex sau orice alt criteriu.

Conceptul de drepturi fundamentale a început să prindă contur în contextul Renașterii și Iluminismului, perioade în care oamenii au început să pună sub semnul întrebării autoritatea absolutistă a monarhiilor și să caute noi forme de organizare socială și politică. Un moment important în istorie a fost semnarea Magna Carta în 1215, care, deși limitată ca scop, a fost un pas esențial spre recunoașterea limitelor puterii autoritare. Revoluția Americană și, ulterior, Revoluția Franceză la sfârșitul secolului al XVIII-lea au subliniat ideile de libertate, egalitate și fraternitate, promovând astfel ideea că fiecare individ are drepturi inalienabile.

După experiențele dure ale celui de-al Doilea Război Mondial, comunitatea internațională a constatat necesitatea unei protecții globale pentru aceste drepturi. Astfel, în 1948, a fost adoptată *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, un document ce stabilește principiile universale ale demnității, libertății și justiției. Drepturile omului au evoluat deci ca un răspuns la abuzurile trecutului și ca o bază pentru construirea unor societăți democratice și echitabile, unde fiecare persoană este protejată și respectată

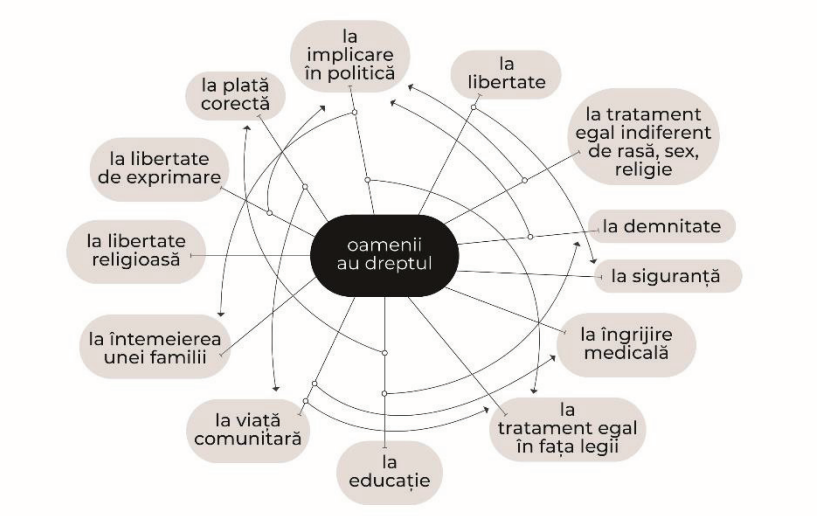

Figura nr. 7 – drepturile omului din Declarația Universală (1948)

Drepturile omului stabilesc deci un cadru de referință pentru a putea trăi împreună în armonie, protejând libertățile și drepturile fiecărei persoane. Ele constituie fundația esențială pentru a asigura pacea, dezvoltarea și siguranța în societate.

Azi, aceste standarde minime ne oferă puterea de a ne construi viața așa cum dorim, garantând egalitatea tuturor, integritatea și intimitatea fiecărei persoane, libertățile personale și **satisfacerea nevoilor existențiale și sociale de bază.**

Grupate ca în imaginea de mai jos, cele care sunt în **categoria de drepturi sociale, culturale, economice** sunt și cele care se pot reflecta în spațiul fizic mai direct: dreptul la educație (amintit anterior), dreptul la muncă și la a fi parte dintr-un sindicat, dreptul de a participa la viața culturală a comunității tale, dreptul la odihnă și la petrecere a timpului liber, dar mai ales dreptul de a avea un **standard decent al condițiilor de viață**.

Drepturile omului la un cadru de viaţă la standarde decente înseamnă că fiecare persoană ar trebui să aibă acces la condiții care să îi asigure un trai sănătos și sigur. Acest lucru se traduce în practică prin:

- **Locuințe decente:** Spații sigure, bine întreținute, care oferă protecție și intimitate.
- **Utilităţi esenţiale:** Acces la apă potabilă, energie electrică, canalizare și alte servicii de bază.
- **Infrastructură urbană:** Străzi, rețele de transport eficiente, iluminat public și spații verzi care contribuie la o viață urbană plăcută și sănătoasă.
- **Servicii publice:** Școli, spitale și centre comunitare care susțin dezvoltarea socială și economică.

Astfel, asigurarea unui mediu de viață la standarde adecvate nu se limitează doar la construirea de clădiri, ci implică dezvoltarea și menținerea unei rețele complete de infrastructură, care să răspundă nevoilor cotidiene ale fiecărui individ și să îmbunătățească calitatea vieții în comunitate.

În imaginea de mai jos, drepturile ce sunt cuprinse în articolele 1 și 2 sunt grupate împreună ca o **bază esențială**: ne naștem liberi, egali în demnitate și avem aceste drepturi doar pentru că ne-am născut - și respectiv nu ar trebui să existe discriminare între oameni pe nici un motiv - adică să nu i se refuze nimănui aceste drepturi.

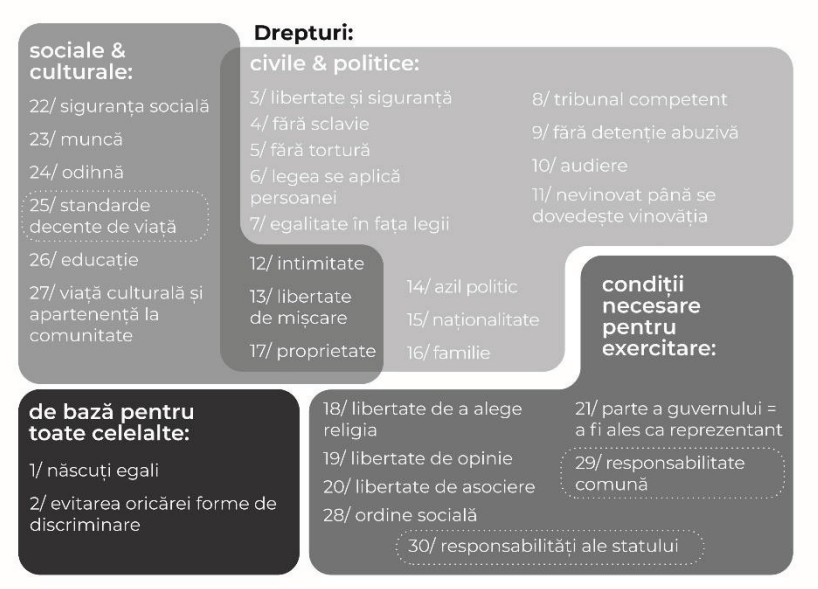

Figura nr. 8 – gruparea drepturilor în categorii.
după: Human Rights Educators[6]

Grupul de drepturi care sunt în **categoria celor civile şi politice** sunt cele pe care se bazează majoritatea regulilor care să facă imposibil abuzul unor oameni asupra altora și care definesc funcționarea instituțiilor (vom reveni în capitolul următor asupra lor): interzicerea sclaviei și a torturii, egalitatea în fața legii și toate drepturile care țin de justiție, libertatea religioasă, dreptul la viață privată, libertatea de mișcare în și înafara țării, dreptul de liberă asociere, cel de întemeiere a unei familii, cel de a fi parte din guvernare, etc.

Câteva articole din ***Declaraţia universală a drepturilor omului*** (grupate în partea dreaptă a imaginii) sunt cele care fac parte din grupul de **condiţii necesare pentru ca oricine să își poată exercita aceste**

[6] Human Rights Educators USA - https://hreusa.org/

drepturi: ordinea socială, responsabilitatea fiecăruia pentru a proteja drepturile și libertățile celor din jurul nostru, obligația pentru stat și pentru alți oameni de a nu te împiedica să îți exerciți aceste drepturi.

Mai trebuie spus că drepturile omului sunt interconectate și indivizibile, ceea ce înseamnă că dacă un singur drept nu este garantat, întregul sistem de drepturi poate fi compromis.

Deși ideea de drepturi fundamentale este una cuprinzătoare, în practică nu toate drepturile sunt protejate în mod egal la nivel global. De aceea, este esențial să avem instrumente și mecanisme internaționale, împreună cu obligațiile statelor, care să asigure respectarea și îndeplinirea acestor drepturi, sprijinite și de eforturile continue ale societății civile pentru a promova o lume mai echitabilă.

c. Obiectivele dezvoltării sustenabile

Serin GEAMBAZU

Pe măsură ce s-a evidențiat necesitatea unor instrumente internaționale pentru protejarea drepturilor fundamentale, eforturile globale demonstrează modul în care comunitatea internațională încearcă să abordeze inegalitățile și să îmbunătățească condițiile de trai.

Astfel, în anul 2000, **Națiunile Unite** au adoptat **Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului (*Millennium Development Goals – MDGs*)**, un set de **8 obiective** cu 21 de ținte, axate pe reducerea sărăciei, îmbunătățirea sănătății și educației, precum și promovarea egalității de gen. Aceste obiective au fost concepute pentru a aborda provocările majore ale țărilor în curs de dezvoltare până în anul 2015.

MDGs au fost construite pe baza principiilor fundamentale ale drepturilor omului, cum ar fi dreptul la viață, educație, sănătate și un trai decent și au contribuit semnificativ la îmbunătățirea accesului oamenilor la aceste drepturi esențiale.

Aceste **8 OBIECTIVE** sunt:

1. **Eradicarea sărăciei extreme și foametei**
2. **Asigurarea educației primare universale**
3. **Promovarea egalității de gen și împuternicirea femeilor**
4. **Reducerea mortalității infantile**
5. **Îmbunătățirea sănătății materne**
6. **Combaterea HIV/SIDA, malariei și altor boli**
7. **Asigurarea unui mediu de viață durabil**
8. **Dezvoltarea unui parteneriat global pentru dezvoltare**

Figura nr. 9 – Obiectivele de dezvoltare ale Mileniului, 2015. după: ONU[7]

Cum au fost reflectate drepturile omului în MDGs?

- **Eradicarea sărăciei extreme (MDG 1)** – Dreptul la un trai decent, prin acces la hrană, apă potabilă și condiții de viață adecvate.
- **Acces la educație (MDG 2)** – Dreptul la educație pentru toți copiii, ca instrument pentru dezvoltare personală și profesională.
- **Reducerea mortalității infantile și îmbunătățirea sănătății (MDGs 4-6)** – Dreptul la sănătate și viață pentru fiecare copil și femeie, inclusiv acces la servicii de sănătate esențiale.
- **Promovarea egalității de gen (MDG 3)** – Dreptul femeilor de a avea oportunități egale în educație, muncă și participare la viața publică.

[7] Organizația Națiunilor Unite
https://www.un.org/millenniumgoals/multimedia.shtml

Progresul în realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului (MDGs) a fost monitorizat în perioada 2000-2015, iar rezultatele au fost variate. În general, MDGs au contribuit la **creșterea conștientizării globale cu privire la problemele de dezvoltare** și au stimulat progrese importante în multe zone ale lumii.

Progrese semnificative:

- Sărăcia extremă a scăzut de la 36% în 1990 la 10% în 2015, ridicând aproximativ 1,1 miliarde de oameni din sărăcie.
- Rata de înscriere în educația primară a ajuns la 91% global în 2015, comparativ cu 83% în 2000.

Provocări rămase:

- În 2015, aproximativ 800 de milioane de oameni trăiau încă cu mai puțin de 1,25 dolari pe zi.
- Impactul schimbărilor climatice și degradarea mediului rămân preocupări majore, în ciuda progreselor în accesul la apă potabilă și sanitație.

În 2015, ONU a adoptat **Agenda 2030** și a extins MDGs în **Obiectivele de Dezvoltare Sustenabilă (Sustainable Development Goals – SDGs)**, un set de **17 obiective interconectate** cu **169 de ținte**, menite să asigure un echilibru între progresul economic, echitatea socială și protecția mediului.

	MDGs (2000-2015)	SDGs (2015-2030)
Număr de obiective	*8*	*17*
Abordare	*Focalizată pe sărăcie, sănătate, educație*	*Dezvoltare integrată: economie, mediu, societate*
Aplicabilitate	*Țările în dezvoltare*	*Toate țările, inclusiv cele dezvoltate*
Sustenabilitatea mediului	*Limitată*	*Esențială (climă, resurse, biodiversitate)*
Incluziune	*Grupuri vulnerabile menționate, dar fără măsuri specifice*	*Egalitate de șanse și reducerea inegalităților (gen, venit, acces la servicii)*

Tabel 2 - abordare comparativă între obiectivele Mileniului și Obiectivele de Dezvoltare Sustenabilă

Aceste obiective precum și modalitățile de monitorizare a progresului care vor fi descrise mai jos se bazează pe decenii de muncă realizate de țări și de Organizația Națiunilor Unite, iar aceste eforturi sunt punctate de momente-cheie:

_Iunie 1992 - Summit de la Rio de Janeiro - **Agenda 21** - un plan cuprinzător de acțiune pentru a construi un parteneriat global pentru dezvoltare sustenabilă.

_Septembrie 2000, New York - Declarația Mileniului adoptată în

unanimitate de statele membre ONU.

_2002: **Declarația de la Johannesburg** privind dezvoltarea sustenabilă și Planul de Implementare la Summitul Mondial pentru Dezvoltare Sustenabilă.

_Iunie 2012 - Conferința Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Sustenabilă (Rio+20) din Rio de Janeiro, statele membre au adoptat **„Viitorul pe care ni-l dorim"** un document prin care a fost inițiată stabilirea Obiectivelor de Dezvoltare Sustenabilă (SDGs).

_2013 - Adunarea Generală a înființat un grup de lucru deschis, format din 30 de membri, pentru a dezvolta o propunere privind SDGs.

_Ianuarie 2015 - Adunarea Generală a început procesul de negociere a agendei de dezvoltare post-2015. Procesul a culminat cu adoptarea **Agendei 2030** pentru Dezvoltare Sustenabilă, cu cele **17 SDGs** în centrul său, la Summitul ONU.

Anul 2015 a fost un an semnificativ și prin adoptarea mai multor acorduri majore la nivel internațional - ceea ce demonstrează angajamentul global pentru o dezvoltare sustenabilă și coordonată, necesitatea unei abordări integrate deoarece provocările sunt interconectate, subliniind importanța cooperării internaționale în combaterea lor și a unei viziuni comune.[8]

[8] martie 2015 - Sendai Framework for Disaster Risk Reduction
iulie 2015 - Addis Ababa Action Agenda on Financing for Development
septembrie 2015 - Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development cu cele 17 SDGs, adoptată la Summitul ONU pentru Dezvoltare Sustenabilă din New York.
decembrie 2015 - Acordul de la Paris privind schimbările climatice.

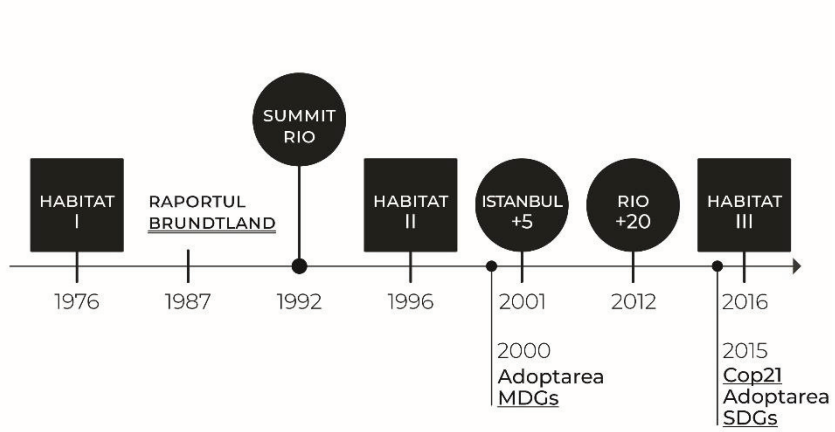

Figura nr. 10 – un cadru pentru dezvoltarea durabilă globală. după: ONU[9]

[9] Organizația Națiunilor Unite https://habitat3.org/the-new-urban-agenda

Cele 17 obiectivele ale dezvoltării sustenabile (SDGs[10]):
În cele ce urmează, vom prezenta succint obiectivele ale dezvoltării sustenabile pentru că ele au devenit un reper, atât în plan internațional cât și în țările care își asumă responsabilitatea de a progresa în funcție de aceste referințe, stabilite printr-un proces atât de complex.

	Eradicarea sărăciei în toate formele sale, peste tot în lume.	[7 ținte, 13 indicatori] exemplu: *Ținta 1.1:* Eradicarea sărăciei extreme Indicator: *1.1.1* Proporția populației care trăiește sub pragul internațional al sărăciei (2,15 USD/zi)
	Eliminarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea agriculturii durabile.	[8 ținte, 14 indicatori] exemplu: *Ținta 2.1:* Asigurarea accesului tuturor la alimente sigure și nutritive Indicator: *2.1.1* Prevalența subnutriției (% din populație)

[10] vom folosi în continuare prescurtarea SDGs - Sustainable Development Goals - pentru că majoritatea referințelor în limba engleză folosesc acest acronim

	Asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării pentru toți, la toate vârstele.	[13 ținte, 28 indicatori] exemplu: *Ținta 3.2:* Reducerea mortalității la copiii sub 5 ani Indicator: *3.2.1* Rata mortalității la copiii sub 5 ani (pe 1.000 de născuți vii)
	Asigurarea unei educații de calitate incluzive și echitabile, și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții pentru toți	[10 ținte, 11 indicatori] exemplu: *Ținta 4.1:* Asigurarea finalizării învățământului primar și secundar Indicator: *4.1.1* Proporția copiilor cu competențe minime în citire și matematică
	Realizarea egalității de gen și emanciparea tuturor femeilor și fetelor	[9 ținte, 14 indicatori] exemplu: *Ținta 5.5:* Participarea femeilor la luarea deciziilor Indicator: *5.5.1* Proporția femeilor în parlamentele naționale și în funcții de conducere

	Asigurarea disponibilității și gestionării durabile a apei și a serviciilor de canalizare pentru toți	[8 ținte, 11 indicatori] exemplu: *Ținta 6.1:* Acces universal la apă potabilă sigură Indicator: *6.1.1* Proporția populației cu acces la apă potabilă sigură
	Asigurarea accesului la energie la prețuri accesibile, fiabile, durabile și moderne pentru toți	[5 ținte, 7 indicatori] exemplu: *Ținta 7.2:* Creșterea ponderii energiei regenerabile Indicator: *7.2.1* Ponderea energiei regenerabile în consumul total de energie
	Promovarea unei creșteri economice susținute, incluzive și durabile, ocuparea deplină și productivă a forței de muncă și muncă decentă pentru toți	[12 ținte, 17 indicatori] exemplu: *Ținta 8.5:* Asigurarea ocupării productive și muncii decente Indicator: *8.5.2* Rata șomajului (% din populația activă)

	Construirea unei infrastructuri rezistente, promovarea industrializării incluzive și durabile și sprijinirea inovării	[8 ținte, 12 indicatori] exemplu: *Ținta 9.5:* Creșterea investițiilor în cercetare și dezvoltare Indicator: *9.5.1* Cheltuielile pentru cercetare și dezvoltare ca procent din PIB
	Reducerea inegalităților în interiorul țărilor și între țări	[10 ținte, 14 indicatori] exemplu: *Ținta 10.1:* Creșterea veniturilor pentru cele mai sărace gospodării Indicator: *10.1.1* Rata de creștere a veniturilor pentru cele mai sărace 40% dintre gospodării
	Orașe și comunități durabile	[10 ținte, 15 indicatori] exemplu: *Ținta 11.1:* Asigurarea accesului la locuințe adecvate și accesibile Indicator: *11.1.1* Proporția populației urbane care trăiește în așezări informale sau locuințe

		inadecvate
	Asigurarea unor modele de consum și producție durabile	[11 ținte, 13 indicatori] exemplu: *Ținta 12.5:* Reducerea deșeurilor prin reciclare și reutilizare Indicator: *12.5.1* Rata de reciclare națională și cantitatea de deșeuri reciclate
	Combaterea schimbărilor climatice și impactul acestora	[5 ținte, 8 indicatori] exemplu: *Ținta 13.2:* Integrarea măsurilor climatice în politici Indicator: *13.2.2* Emisiile totale de gaze cu efect de seră per unitate de PIB
	Conservarea și utilizarea durabilă a oceanelor, a mărilor și a resurselor marine pentru dezvoltarea durabilă	[10 ținte, 15 indicatori] exemplu: *Ținta 14.5:* Protejarea ecosistemelor marine Indicator: *14.5.1* Ponderea zonelor marine protejate în raport cu suprafața totală a apelor naționale

	Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea pădurilor durabil, combaterea deșertificării, oprirea degradării terenurilor și oprirea pierderii biodiversității	[12 ținte, 14 indicatori] exemplu: *Ținta 15.1:* Conservarea ecosistemelor terestre Indicator: *15.1.1* Suprafața pădurilor ca procent din suprafața totală a terenului
	Promovarea societății pașnice și incluzive pentru dezvoltare durabilă, acces la justiție pentru toți și construirea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelele	[12 ținte, 23 indicatori] exemplu: *Ținta 16.1:* Reducerea tuturor formelor de violență Indicator: *16.1.1* Numărul de omucideri intenționate pe 100.000 de locuitori
	Consolidarea mijloacelor de implementare și revitalizarea parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă	[19 ținte, 25 indicatori] exemplu: *Ținta 17.3:* Mobilizarea resurselor financiare pentru dezvoltare Indicator: *17.3.1* Investiții străine directe și remitențe ca procent din PIB

Obiectivul 11 - orașe și comunități sustenabile

Alegem să detaliem **Obiectivul 11** pentru că este foarte relevant pentru activitatea profesională pe care o vor avea studenții acestei discipline.

SDG 11 leagă mai multe dimensiuni ale sustenabilității (economică, socială și de mediu) și subliniază importanța proceselor participative în planificarea orașelor, recunoscând rolul comunităților locale în luarea deciziilor. (detalieri în capitolul 3)

În 2008, pentru prima dată în istorie, populația urbană globală a depășit populația rurală și astfel orașele au devenit centre pentru idei, comerț, cultură, știință și dezvoltare economică și socială, dar au și provocări majore legate de mediu, infrastructură și inegalități sociale.

Obiectivul SDG 11 vizează crearea unor orașe incluzive, sigure, reziliente și durabile, aduce o abordare distinctă față de celelalte obiective prin concentrarea sa exclusiv pe orașe și așezări umane, recunoscând rolul central al urbanizării în atingerea sustenabilității globale. El vizează asigurarea accesului tuturor la locuințe adecvate și la servicii de bază, precum și pe îmbunătățirea mahalalelor, oferirea accesului la sisteme de transport sigure pentru toți, îmbunătățirea siguranței rutiere și promovarea urbanizării incluzive, precum și a capacității de planificare și gestionare participativă, integrată și sustenabilă până în 2030.

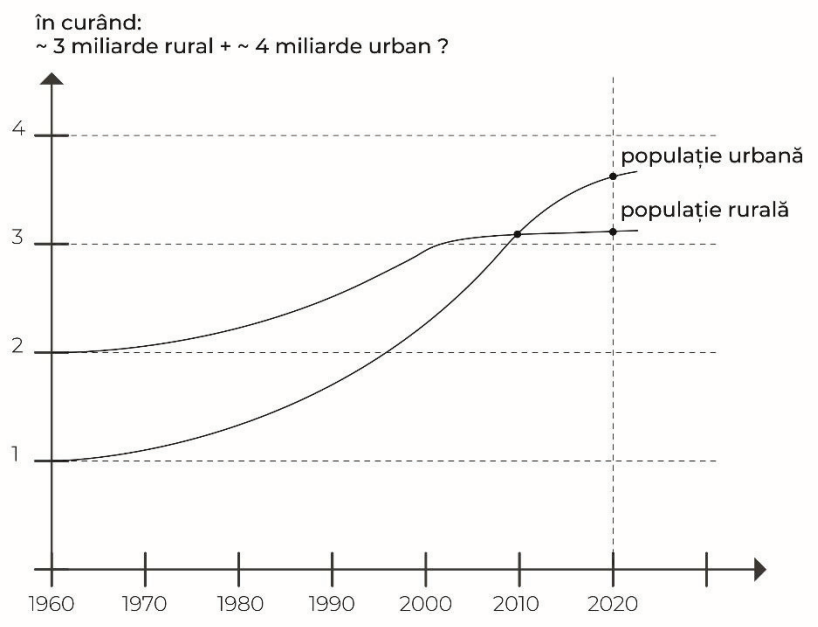

Figura 11 - Banca Mondială în baza datelor ONU.
după: SDG 11 - SDG_Guidelines[11]

Obiectivul este strâns legat de mai multe documente și acorduri internaționale, ceea ce certifică din nou că dezvoltarea urbană sustenabilă nu poate fi abordată izolat, ci necesită o viziune integrată.

SDG 11 nu este doar un obiectiv independent, ci o componentă esențială a agendei globale pentru dezvoltare sustenabilă. Astfel, **Acordul de la Paris** promovează măsuri pentru reducerea emisiilor de carbon și creșterea eficienței energetice în orașe. **Cadrul de la Sendai** pune accent pe consolidarea rezilienței urbane în fața dezastrelor

[11] https://sdgs.un.org/goals/goal11

naturale și a altor riscuri. **Noua Agendă Urbană** și **Agenda Urbană Europeană** oferă direcții pentru planificarea unor orașe mai incluzive, sustenabile și echitabile.

Declarația de la New York subliniază și ea rolul orașelor în integrarea migranților și refugiaților prin asigurarea accesului la locuire și servicii de bază.

Spre deosebire de alte obiective care tratează teme sectoriale (precum educația, sănătatea sau clima), SDG 11 abordează orașele în ansamblu, evidențiind necesitatea unui model integrat de dezvoltare urbană. Dacă SDG 1 (sărăcie) sau SDG 6 (apă și canalizare) tratează aceste aspecte la scară largă, SDG 11 aduce în prim-plan faptul că, **pentru a avea soluții pentru locuințe decente, acces la transport public și servicii de bază este nevoie de un efort de planificare și proiectare urbană.** (detalii în capitolul 4)

Totodată, acest obiectiv 11 recunoaște că dezvoltarea urbană eficientă nu poate fi realizată doar prin măsuri impuse de sus în jos, ci necesită implicarea activă a comunităților locale în procesul de luare a deciziilor.

Cum se măsoară progresul în atingerea SDGs?

Pentru fiecare din obiective, este definit un set de indicatori și de instrumente de monitorizare care ajută la evaluarea performanței fiecărui obiectiv la nivel global, național și local.

Iată câteva modalități de măsurare:

- **Indicatori specifici pentru fiecare SDG:**

Fiecare dintre cele 17 obiective SDG are un set de indicatori corespunzători care permit evaluarea progresului. Pentru fiecare

dintre ei, este colectată informație sistematic și monitorizarea pe scară largă se face prin rapoartenaționale și internaționale.

- **SDG Report**[12] este publicat anual de Națiunile Unite și prezintă evaluări globale privind progresul în atingerea obiectivelor. Acesta include date, statistici și hărți care ilustrează evoluția diferitelor țări, oferă o vizualizare clară a progresului și a deficitelor existente în fiecare obiectiv, ajutând la înțelegerea contextului global.

- **Indicele de dezvoltare umană - Human Development Index (HDI)**.

Este un instrument cheie în evaluarea progresului global - un indice compus care măsoară dezvoltarea umană, combinând indicatori precum:

1. **Speranța de viață** (indicator de sănătate)
2. **Educația** (măsurată prin durata medie de școlarizare și rata de alfabetizare)
3. **Venitul național brut pe cap de locuitor** (indicator economic)

HDI este adesea utilizat pentru a compara nivelurile de dezvoltare între țări, confirmând teoriile din cartea „Factfulness" de Hans Rosling.

- **Baze de date și rapoarte oficiale**:

Organizații internaționale precum Națiunile Unite, Banca Mondială și Organizația Mondială a Sănătății colectează și publică date pe baza indicatorilor SDGs. Fiecare țară raportează periodic progresele sale prin **rapoarte naționale** și **indicatori statistici**.

---

[12] https://dashboards.sdgindex.org/chapters

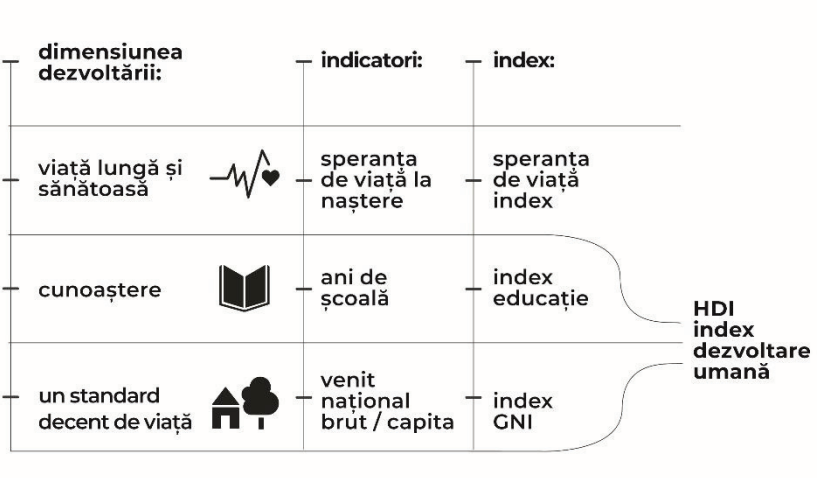

Figura 12 - HDI. după: UNDP - United Nations Development Program[13]

România de exemplu are un indicator de 76.7 din 100 și rezultatele progresului pot fi văzute pe fiecare obiectiv în parte în SDG Report. Măsurarea progresului este esențială pentru a înțelege unde se află fiecare țară în procesul de realizare a SDGs și pentru a ajusta politicile și strategiile pentru a asigura atingerea obiectivelor până în 2030.

- Sisteme de monitorizare și evaluare: La nivel național și local, guvernele și instituțiile de cercetare dezvoltă sisteme de monitorizare pentru a urmări implementarea măsurilor și politicilor ce contribuie la SDGs. Aceste sisteme includ atât date cantitative (ex: reducerea emisiilor de dioxid de carbon) cât și calitative (ex: evaluarea participării comunității la procesul decizional).

- Platforme și tehnologii de colectare a datelor: Tehnologiile moderne, precum platformele de date deschise și sistemele de informare geografică (GIS), sunt folosite pentru a urmări și analiza progresul în

[13] https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI

timp real.

- **Revizuiri internaționale și parteneriate**: În cadrul Forumului Politic de Înalt Nivel (HLPF), țările își prezintă progresul în fața comunității internaționale. Aceste revizuiri permit schimbul de bune practici și colaborarea între state pentru atingerea SDGs.

România și nivelul de realizare a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (SDGs)

La nivel internațional, România se situează în **prima treime a clasamentului global** privind îndeplinirea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă. Conform **Sustainable Development Report (SDSN)**, România ocupă **locul 37 din 167 de state**, cu un SDG **Index Score de 77,7**, ceea ce indică un nivel relativ ridicat de aliniere la Agenda 2030 comparativ cu media globală.[14]

Cu toate acestea, analiza detaliată a indicatorilor relevă faptul că **niciunul dintre cele 17 SDGs nu este complet atins**, iar pentru majoritatea obiectivelor persistă **provocări semnificative sau moderate**, în special în domenii precum sănătatea (SDG 3), munca și creșterea economică (SDG 8), industria, inovarea și infrastructura (SDG 9), **orașele și comunitățile durabile (SDG 11)**, precum și consumul și producția responsabile (SDG 12).

Din punct de vedere instituțional, România a elaborat **două Rapoarte Naționale Voluntare (VNR)**, în anii 2018 și 2023, dispune de o **structură guvernamentală de coordonare a implementării SDGs** și a integrat obiectivele de dezvoltare durabilă în strategiile naționale și sectoriale. Totuși, SDGs **nu sunt încă reflectate explicit în procesul de bugetare publică**, ceea ce limitează caracterul operațional și

[14] https://dashboards.sdgindex.org/profiles/romania/

capacitatea de implementare efectivă a angajamentelor asumate la nivel strategic.

SDG 11: Orașe și comunități durabile.României

Conform **Sustainable Romania – Progress Report 2030 Horizon (Summary), 2023**[15], nivelul de realizare a SDG 11 se situează **sub media generală a celorlalte obiective**, fiind caracterizat de stagnare sau regres în mai multe domenii relevante pentru dezvoltarea urbană. Printre aspectele critice identificate se numără:

- **scăderea utilizării transportului public**, cu impact direct asupra mobilității durabile;
- **creșterea mortalității asociate bolilor respiratorii și cardiovasculare**, corelată cu poluarea atmosferică în mediul urban;
- presiunea tot mai mare asupra infrastructurii și serviciilor urbane în marile aglomerări;
- discrepanțele accentuate dintre orașele mari și orașele mici sau mediul rural în ceea ce privește accesul la servicii, spații publice și infrastructură de bază.

Un element critic comun ambelor tipuri de evaluare îl reprezintă **lipsa unei abordări integrate a implementării SDG 11**. Deși există măsuri sectoriale în domenii precum mobilitatea, locuirea, mediul sau infrastructura, acestea sunt **fragmentate** și nu sunt corelate explicit cu țintele și indicatorii SDG 11.

În acest context, SDG 11 - Orașe și comunități durabile, concentrează o parte semnificativă dintre vulnerabilitățile identificate la nivel național, întrucât reflectă direct modul în care

[15] https://insse.ro/cms/files/POCA/ProgressReport-2030HORIZON-Summary.pdf

politicile sectoriale, cadrul instituțional și instrumentele de planificare se traduc în calitatea mediului construit și a vieții urbane. Analiza indicatorilor relevanți pentru acest obiectiv evidențiază faptul că dificultățile de implementare nu sunt punctuale, ci structurale, afectând mai multe sub-ținte ale SDG 11.

SDG 11.1 – Acces la locuire adecvată este influențat de presiunea exercitată asupra fondului locativ în marile aglomerări urbane și de lipsa unei corelări sistematice între politicile de locuire și documentațiile de planificare urbană, ceea ce limitează capacitatea de a asigura locuințe accesibile și bine integrate în infrastructura urbană.

SDG 11.2 – Mobilitate urbană durabilă este afectat de scăderea utilizării transportului public, cu impact direct asupra mobilității durabile și a calității mediului. Această tendință reflectă integrarea insuficientă a planurilor de mobilitate urbană durabilă în documentațiile de planificare spațială și în strategiile de dezvoltare urbană.

SDG 11.3 – Urbanizare incluzivă și planificată este marcat de procese de dezvoltare urbană necorelate cu capacitatea infrastructurii existente, în special în zonele metropolitane. Lipsa unei abordări integrate între planificarea urbană, investițiile publice și politicile sectoriale contribuie la presiuni crescute asupra serviciilor urbane.

SDG 11.5 – Reducerea impactului dezastrelor evidențiază integrarea limitată a dimensiunii de reziliență urbană în documentațiile de planificare, în special în raport cu riscurile climatice și naturale, ceea ce reduce capacitatea orașelor de a gestiona și preveni efectele hazardelor.

SDG 11.6 – Reducerea impactului de mediu al orașelor este reflectat de indicatorii de sănătate urbană care semnalează impactul negativ al poluării atmosferice, corelat cu mortalitatea asociată bolilor respiratorii și cardiovasculare. Această situație indică lipsa unei corelări eficiente între politicile de mediu, mobilitate și organizare a teritoriului.

SDG 11.7 – Acces la spații publice și verzi de calitate este afectat de distribuția inegală a spațiilor publice și a infrastructurii verzi, cu diferențe semnificative între orașele mari, orașele mici și mediul rural, ceea ce influențează direct calitatea vieții și coeziunea teritorială.

În ansamblu, aceste deficiențe confirmă faptul că principala provocare a implementării SDG 11 în România nu constă în absența instrumentelor, ci în **lipsa unei corelări explicite între sub-ținte, indicatori și instrumentele de planificare spațială și urbană**. Operaționalizarea SDG 11 necesită integrarea sistematică a sub-țintelor și indicatorilor aferenți în planurile de amenajare a teritoriului, planurile urbanistice generale și zonale, precum și în strategiile de dezvoltare urbană integrată, utilizându-le ca **instrumente de ghidare, implementare și monitorizare** a calității dezvoltării urbane. Această abordare creează cadrul necesar pentru transformarea SDG 11 dintr-un obiectiv de raportare într-un **instrument operațional de politică urbană**, fundamentat pe planificarea teritorială și urbanistică, așa cum este detaliat în capitolele următoare ale breviarului.

INSTRUMENT A - paliere ale dezvoltării

Vera MARIN. Serin GEAMBAZU

După această trecere în revistă a obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD/SDGs) și a unor modalități de evaluare a progresului în atingerea acestor obiective, avem o înțelegere mai nuanțată a ceea ce înseamnă dezvoltarea și ce aspecte ale fiecărui domeniu se pot urmări ca ținte și se pot măsura prin indicatori.

Din reprezentarea deja binecunoscută cu intersecția cercurilor care reprezintă sferele de dezvoltare (societate, economie, mediu), putem plasa, în mare, progresul pe fiecare din aceste trei paliere. Este însă necesar ca, la fiecare palier, sa existe măcar câteva repere pentru a face evaluarea ceva mai precisă. Este deci binevenit un instrument care desface fiecare din cele trei sfere ale dezvoltării în câteva componente.

Acest instrument de analiză are rolul de a face vizibile, într-o formă sintetică, diferitele dimensiuni ale dezvoltării și de a aplica conceptele discutate într-un mod mai concret. Evident, criteriile pot fi mult mai multe sau mai detaliate. Alegerea celor din schemă a fost o simplificare necesară pentru a putea aplica rapid o astfel de grilă la cât mai multe situații reale.

Metoda de reprezentare a “pânzei de păianjen” permite cuprinderea rapidă a modului în care o situație poate fi evaluată pe multiple criterii. Cercul interior - este pentru un punctaj redus pe acel criteriu de analiză. Cercul de mijloc este pentru o stare medie, iar cercul exterior este pentru o stare bună. Evident, se pot face grile de evaluare care să cuprindă mai mult de trei marje de punctaj, deci cu mai multe cercuri concentrice.

Palierele de analiză din schema de mai jos vor fi folosite în activităţile didactice din cadrul orelor de curs. Această schemă de evaluare este cerută şi în lucrarea individuală - studiul de caz va fi evaluat în funcţie de aceste componente. Alocarea punctajului pe fiecare dimensiune va trebui argumentată.

Prin reprezentarea pe paliere și prin utilizarea unor criterii clare, instrumentul ajută la trecerea de la afirmații generale despre „dezvoltare sustenabilă" la evaluări argumentate, bazate pe observații și date concrete.

În acest instrument, criteriile sunt deci următoarele:

1. MEDIU:

a.calitatea aerului, a apei, a solului evitarea poluării sau rezultate în decontaminare
b.menținerea și încurajarea biodiversității, evitarea expansiunii necontrolate a localităților și considerarea naturii ca parte din cadrul nostru de viață
c.gestiune responsabilă a resurselor, reducerea folosirii surselor neregenerabile

2. ECONOMIE:

a.plus valoare din servicii și produse (venituri și pentru buget public din taxe și impozite)
b.moduri de producție performante - organizare eficientă
c.locuri de muncă în producție și prestări servicii (venituri pentru persoanele fizice)

3. SOCIAL ȘI CULTURAL:

a.locuire decentă pentru toate categoriile sociale și condiții de viață adecvate
b.egalitate de șanse în educație, sănătate, dezvoltare personală, muncă și petrecerea timpului liber
c.posibilitate de a participa la dialog și decizii publice, de a fi parte din comunități socio-culturale

Deasemenea, un criteriu de bază - și de aceea amplasat în partea de sus a cercului pentru a acorda atenția cuvenită este cel al asumării respectării drepturilor omului de către persoanele fizice și juridice implicate în situația analizată.

Utilitatea instrumentului constă în faptul că permite compararea rapidă a situațiilor analizate, evidențiind dezechilibrele dintre mediu, economie și dimensiunea socială și culturală. În același timp, instrumentul arată că performanța într-o singură sferă nu este suficientă pentru a vorbi despre dezvoltare sustenabilă, ci că progresul trebuie privit ca un ansamblu de procese interconectate.

Folosit în analiza exemplelor și a studiilor de caz, instrumentul oferă un limbaj comun pentru discuție și facilitează formularea unor observații coerente, comparabile și ușor de comunicat. El sprijină dezvoltarea unei abordări integrate - deși sunt separate pe sfere ale dezvoltării și deși s, schema le aduce împreună.

Prin aplicarea acestui instrument, studenții pot dobândi o perspectivă mai clară asupra modului în care se evaluează situații complexe și pot construi o bază solidă pentru analize ulterioare în planificare și proiectare urbană, în acord cu principiile dezvoltării durabile și cu atenție pentru respectarea drepturilor omului.

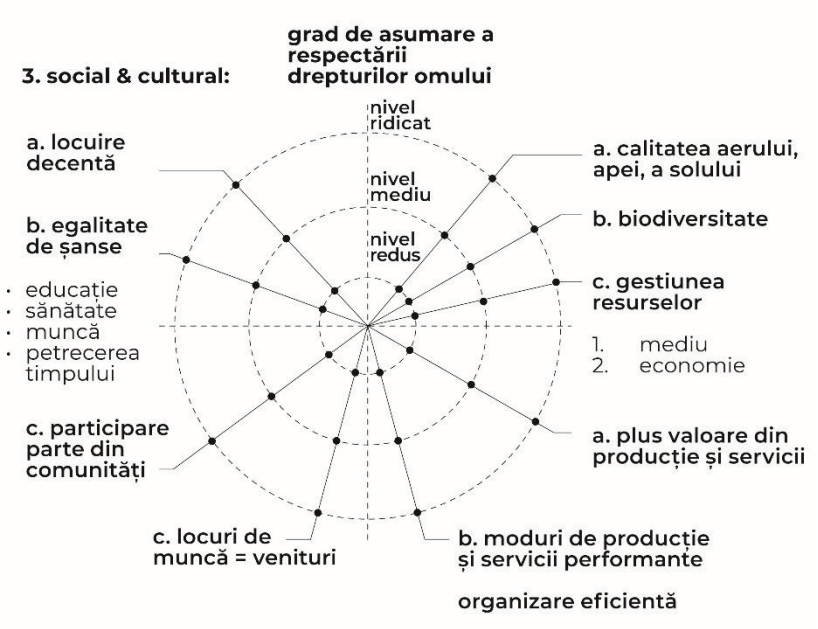

Figura 13 - instrument de analiză pentru exemple și studii de caz

3.
COLABORARE
roluri și etape

COLABORARE

a. Cele trei sectoare ale societății

Vera MARIN

Deși responsabilitatea pentru protejarea drepturilor omului și pentru crearea condițiilor necesare dezvoltării sustenabile aparține tuturor, modul în care aceste responsabilități sunt exercitate nu poate fi înțeles în afara unui **cadru legal și administrativ**. Acest cadru stabilește reguli, roluri și competențe clare, care fac posibilă garantarea drepturilor fundamentale și transformarea lor din principii generale în practici concrete. Prin intermediul legilor, instituțiilor și procedurilor administrative, societatea își organizează acțiunea colectivă și creează mecanisme prin care poate avansa spre o formă de organizare mai echitabilă și mai incluzivă, capabilă să urmărească și să atingă obiectivele dezvoltării sustenabile.

În acest context, este necesar să vorbim nu doar despre **persoane fizice**, ci și despre **persoane juridice**. O persoană juridică este o entitate recunoscută de lege, distinctă de indivizii care o compun, care poate avea drepturi și obligații similare celor ale unei persoane fizice. Acest concept se aplică instituțiilor publice, companiilor, organizațiilor și asociațiilor, care, prin existența lor legală, pot încheia contracte, pot deține proprietăți, pot lua decizii cu impact asupra societății și pot fi trase la răspundere pentru acțiunile lor. În acest fel, responsabilitatea pentru respectarea drepturilor omului și pentru promovarea dezvoltării sustenabile este distribuită între indivizi și structurile instituționale care organizează viața socială.

Diferența esențială este că, în timp ce o persoană fizică reprezintă un individ cu identitate și existență umană, o persoană juridică este **o construcție legală creată** pentru a facilita organizarea și gestionarea

activităților economice, sociale sau culturale.

Într-o societate, sunt trei sectoare în care sunt create și funcționează persoanele juridice: sectorul public sau guvernamental, cel privat pentru profit (companii mai mari sau mai mici), și sectorul al treilea, denumit și non-profit (pentru a face distincția față de sectorul privat pentru profit) și respectiv non-guvernamental (pentru a face distincția față de cel public).

În fiecare dintre aceste categorii, persoanele juridice funcționează în baza unui **cadru legal** și a unor **documente oficiale specifice**, care definesc obiectivele, tipurile de activități, drepturile și obligațiile lor în societate, precum și modul de organizare internă.

Pentru persoanele juridice din sectorul public, acest cadru este stabilit prin acte normative (legi, hotărâri de guvern, hotărâri ale consiliilor locale sau județene), care pot reglementa atât existența, cât și atribuțiile instituțiilor respective. În cazul companiilor, funcționarea se bazează pe actul constitutiv, întocmit în conformitate cu legislația în vigoare, iar pentru organizațiile neguvernamentale, pe statut și act constitutiv, validate prin proceduri legale de înregistrare.

- **sector privat - pentru profit**

Începem cu **companiile private cu scop lucrativ (profit)**, deoarece acestea reprezintă cea mai numeroasă categorie de persoane juridice. În mod obișnuit, o companie se înființează prin parcurgerea următorilor pași:

-Elaborarea actului constitutiv: document legal care stabilește cine sunt fondatorii, obiectul de activitate, capitalul social și structura de organizare. Companiile sunt persoane juridice cu scop economic, create pentru desfășurarea de activități generatoare de valoare economică, iar profitul obținut poate fi distribuit sau reinvestit,

conform legii.

-Înregistrarea la autoritatea competentă: actul constitutiv, împreună cu documentele prevăzute de legislația în vigoare, este depus la Registrul Comerțului, unde se verifică legalitatea și conformitatea acestora.

-Dobândirea personalității juridice: compania dobândește personalitate juridică în momentul înregistrării în registrul oficial și primește un cod unic de identificare fiscală.

-Îndeplinirea formalităților suplimentare: în funcție de domeniul de activitate, pot fi necesare autorizații, licențe sau avize suplimentare pentru desfășurarea legală a activităților.

- **sector privat - non-profit**

Înființarea unei **asociații sau fundații non-profit** urmează o procedură similară, din punct de vedere formal, cu cea a unei companii private, în sensul că presupune elaborarea unor documente de bază și înregistrarea oficială a entității. Diferența esențială constă însă în **scopul și regimul juridic al activității**. Organizațiile non-profit nu sunt create pentru distribuirea de profit către persoane fizice, chiar dacă pot desfășura activități generatoare de venit și pot înregistra excedente financiare. Acestea sunt utilizate exclusiv pentru atingerea obiectivelor pentru care organizația a fost înființată.

-Adunarea fondatorilor: un grup de persoane (minimum 3) se reunește pentru a defini scopul și obiectivele comune ale organizației, care sunt de natură civică, socială, culturală, educațională sau de interes public, și nu urmăresc obținerea de beneficii economice personale.

-Elaborarea documentelor: se redactează statutul și actul constitutiv, care stabilesc scopul, obiectivele, valorile, modul de organizare și funcționare ale asociației sau fundației.

-Înregistrarea oficială: documentele sunt depuse la instanța competentă, care, prin hotărâre judecătorească, acordă personalitate juridică organizației și dispune înscrierea acesteia în registrul special al asociațiilor și fundațiilor.

-Îndeplinirea formalităților suplimentare: în funcție de domeniul de activitate, pot fi necesare autorizații, avize sau înregistrări fiscale suplimentare pentru desfășurarea legală a activităților.

- **sector public**

Dacă în cazul companiilor private sau al asociațiilor există o legătură directă între dreptul la liberă asociere și inițiativa unor persoane fizice, **crearea unei instituții publice presupune în mod necesar implicarea altor instituții publice și exercitarea autorității statului**. Instituțiile publice nu apar ca rezultat al voinței individuale, ci ca expresie a deciziilor politice și administrative luate în interes public.

-Stabilirea cadrului normativ: existența și funcționarea unei instituții publice sunt reglementate printr-un act normativ (de exemplu, lege, hotărâre de guvern sau hotărâre a autorităților administrației publice locale), care definește obiectivele, atribuțiile, structura și responsabilitățile acesteia.

-Adoptarea actului de către autoritatea competentă: actul normativ este adoptat de instituția cu competență legală în domeniu (Parlament, Guvern, consiliu local sau județean), în funcție de nivelul și domeniul de activitate al instituției.

-Intrarea în vigoare și operaționalizarea: după adoptare și publicare, instituția dobândește cadrul legal necesar pentru a funcționa, urmând să fie organizată efectiv prin proceduri administrative interne și, acolo unde este cazul, înscrisă în evidențe administrative specifice.

Acest ansamblu de proceduri asigură faptul că instituțiile publice sunt create și funcționează în mod transparent și legal, având rolul de a gestiona resurse publice și de a furniza servicii esențiale comunității.

În fiecare zi a vieții noastre, navigăm între interesele și competențele entităților juridice: cumpărăm produse și servicii și contribuim astfel la plus valoarea economică a acelei companii care furnizează produsul sau serviciul respectiv, lucrăm într-o companie, instituție publică sau într-o asociație non-guvernamentală, suntem beneficiarii unor servicii de educație, sănătate, dezvoltare personală, ne deplasăm cu transportul în comun (serviciu public), folosim apa de la robinet (alt serviciu public ce poate fi administrat de o companie privată pentru profit), etc.

Dacă am face o corelare între statut (misiune și obiective) și portofoliu (experiență concretă) a firmelor, asociațiilor și fundațiilor și a instituțiilor publice în relație cu dezvoltarea sustenabilă, am putea plasa aceste entități juridice în schema care descrie integrarea dintre sferele dezvoltării - social, economic și protecția mediului?

Unde, în schemă, am putea plasa o companie care reușește să facă profit foarte mare, care angajează un număr mare de oameni din acea localitate, dar care deversează deșeurile din procesul de producție în apa unui lac în care locuitorii orașului respectiv vor să se scalde și în care, până mai ieri, se putea pescui? Dar o companie care are ca obiect de activitate creșterea puieților necesari pentru împăduriri? Dar o asociație non-guvernamentală care reușește să vândă destule produse realizate de persoane cu deficiențe de vedere încât face plus valoare economică?

b. Dezvoltare sustenabilă ca interes comun/ interes public

Vera MARIN

instituții

Instituțiile funcționează ca mecanisme de ordine socială, ghidând modul în care un grup de oameni interacționează și acționează într-o comunitate. Cu un scop clar, instituțiile depășesc intențiile individuale, stabilind regulile care modelează viața și relațiile noastre cotidiene.

Când vorbim despre „instituții", în această publicație, ne referim la organizațiile formale care mențin ordinea socială și sunt studiate în domenii precum știința politică, economia și sociologia. Instituțiile sunt fundamentale și în drept, oferind cadrul prin care sunt create și aplicate regulile care guvernează viața politică și socială.

Pe lângă instituțiile formale, organizate și reglementate juridic, termenul este folosit și pentru a desemna **obiceiuri, norme sociale sau modele de comportament** care structurează viața colectivă, precum instituția familiei, a căsătoriei, a religiei sau a educației ca practică informală. Deși joacă un rol esențial în funcționarea societății, influențând valorile, relațiile sociale și comportamentele individuale, această accepțiune a termenului „instituție", referitoare la norme sociale informale și modele culturale de comportament, nu este abordată în lucrarea de față. Analiza se concentrează asupra **instituțiilor formale**, înțelese ca organizații recunoscute legal, cu roluri, competențe și responsabilități definite, care funcționează în cadrul unor sisteme administrative și juridice și care au capacitatea de a lua **decizii cu impact asupra mediului construit**.

Este însă foarte important de reținut că, un profesionist al mediului construit are nevoie de colaborare cu specialiști care au instrumentele necesare pentru înțelegerea motivațiilor și a comportamentelor

oamenilor. Doar astfel putem fi siguri că propunerile de transformare a spațiului răspund la nevoile reale ale acelor oameni.

drepturile omului și responsabilități ale instituțiilor

Atunci când vorbim despre drepturile omului, este important să înțelegem că ele nu există izolat, ci sunt întotdeauna reflectate în **responsabilități**. Atunci când o persoană are un drept, acest lucru implică faptul că alte persoane — fie fizice, fie juridice — au obligația de a crea condițiile necesare pentru ca acel drept să poată fi exercitat în mod real. Drepturile și obligațiile sunt, așadar, interdependente: un drept devine efectiv doar atunci când există acțiuni concrete care îl susțin.

Responsabilitatea pentru respectarea drepturilor omului nu aparține exclusiv instituțiilor. **Persoanele fizice** au, la rândul lor, obligații legate de respectarea drepturilor celorlalți, prin comportamentele cotidiene, prin modul în care folosesc spațiul, resursele și prin participarea lor la viața comunității. Totuși, capacitatea de a crea sau de a bloca condițiile necesare exercitării drepturilor este distribuită în societate, prin rolul instituțiilor.

Dacă analizăm aceste roluri ale instituțiilor care au obligația de a lucra pentru exercitarea drepturilor omului (mai ales a celor care au o reflectare directă în spațiu - vezi capitolul anterior), facem mai evidentă legătura între dezvoltare și drepturile omului, precum și o clarificare a atribuțiilor care revin entităților juridice pentru a face ca acea dezvoltare să fie sustenabilă.

De exemplu, dacă există în Constituția unui stat dreptul la educație, asta înseamnă că statul respectiv trebuie să asigure accesul la școli, profesori calificați și resurse educaționale, astfel încât dreptul respectiv să poată fi exercitat în practică. Drepturile și obligațiile merg mână în mână: pe măsură ce tu beneficiezi de un drept,

altcineva trebuie să acționeze pentru a-l proteja și a-l implementa în mod efectiv.

Un exemplu util pentru a ilustra schema din imaginea de mai jos (figura 14) este cel al unui copil - care are dreptul valid la educație. Însă, dacă în localitatea respectivă, acel copil nu are acces la o școală, înseamnă că responsabilitatea autorităților publice locale nu a fost asumată pentru ca dreptul copilului la educație să fie exercitat.

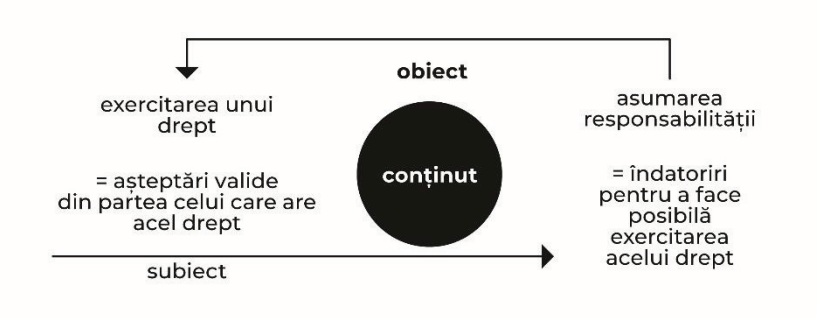

Figura 14 - corelarea între un drept valid și responsabilitățile societății pentru ca acel drept să fie exercitat –
după: The Owls, companie de consultanță, UN HABITAT[16]

Sunt patru moduri prin care se poate asigura respectarea unui drept (Johnson, 2004), iar aceste patru moduri lucrează împreună pentru a crea un cadru în care drepturile sunt nu doar recunoscute, ci și puse în practică în mod constant și eficient:

1. **Respectarea directă:** Instituția sau persoana fizică trebuie să se asigure că toate acțiunile sale sunt în conformitate cu acel drept, integrându-l în mod constant în activitatea zilnică.

[16] Human Rights Based Approach to Development, UN Habitat, Urban Johnson: https://youtu.be/qNdj-A-AI-4

2. **Protejarea față de alții:** Pe lângă respectarea directă prin propria activitate, este important ca instituțiile și membrii societății să se asigure că și alții respectă acel drept, creând un mediu de sprijin reciproc.
3. **Promovarea și facilitarea:** Aici intră eforturile de a informa, educa și motiva comunitatea să respecte dreptul respectiv, astfel încât acest comportament să devină o normă socială.
4. **Oferirea directă a resurselor necesare:** În unele situații, este necesar ca instituția să furnizeze direct servicii, infrastructură sau resurse care să permită exercitarea efectivă a dreptului.

Pentru a înțelege mai bine aceste patru moduri, exemplul de mai jos explică rolul instituțiilor în respectarea dreptului la condiții de viață decente - și arată cum locuința adecvată este temă principală de acțiune pentru autoritățile publice:

Ce responsabilități are un guvern (național sau local) în legătură cu dreptul la o locuință adecvată?

1. **Respectarea directă:** Guvernul trebuie să se asigure că nu se fac evacuări forțate, că oamenii pot locui în siguranță.
2. **Protejarea față de alții:** Este responsabilitatea guvernului să verifice că și companiile și alte entități private respectă standardele de calitate necesare pentru o locuință adecvată, nu fac evacuări, etc.
3. **Promovarea și facilitarea:** Guvernul trebuie să pregătească, să aprobe și să implementeze un plan de locuire la nivel național sau local, care să reglementeze și să susțină acest drept.
4. **Oferirea directă a resurselor necesare:** Guvernul trebuie să intervină prin oferirea de locuințe pentru persoanele fără adăpost sau prin acordarea de subvenții celor care nu își permit plata chiriei.

obiectivele instituţiilor

Cum sunt definite obiectivele și acțiunile concrete pentru acțiunile aferente fiecărui mod de abordare prin care autoritățile publice asigură exercitarea drepturilor?

Cum sunt deci definite țintele de dezvoltare?

Cine le definește și în funcție de ce repere?

Știm deja că orașele ar trebui să asigure condiții care respectă standardele necesare pentru exercitarea drepturilor omului: acces la servicii de educație și sănătate, rețele edilitare, locuințe decente pentru toți locuitorii, infrastructură de transport, siguranță în spațiile publice, etc. Sunt însă aceste repere clar asumate ca responsabilități de către instituțiile publice? Dar de către entitățile juridice pentru profit sau de cele non-guvernamentale? Există un acord clar între toate cele trei sectoare ale societății despre aceste standarde?

Nu doar rezultatele ar trebui corelate cu drepturile omului, ci și procesul - care trebuie să respecte, la rândul său, egalitatea oamenilor în fața legii, principiul non-discriminării, dreptul lor de a participa, etc. **Iar calitatea rezultatelor şi calitatea procesului merg mână în mână.**

Un proces lipsit de transparență, care favorizează o anumită categorie de locuitori în detrimentul altora, în care o parte din resurse sunt capturate de cei care sunt în poziție de decizie, deși poate duce la câteva din rezultatele dorite, nu are eficiența sau eficacitatea pe care le-ar fi asigurat un proces corect.

În figura de mai jos, este reprezentată o relaționare între impactul dorit (rezultatele așteptate) și respectiv procesul prin care s-au obținut acele rezultate (pașii, etapele, modul de alocare a resurselor, etc.).

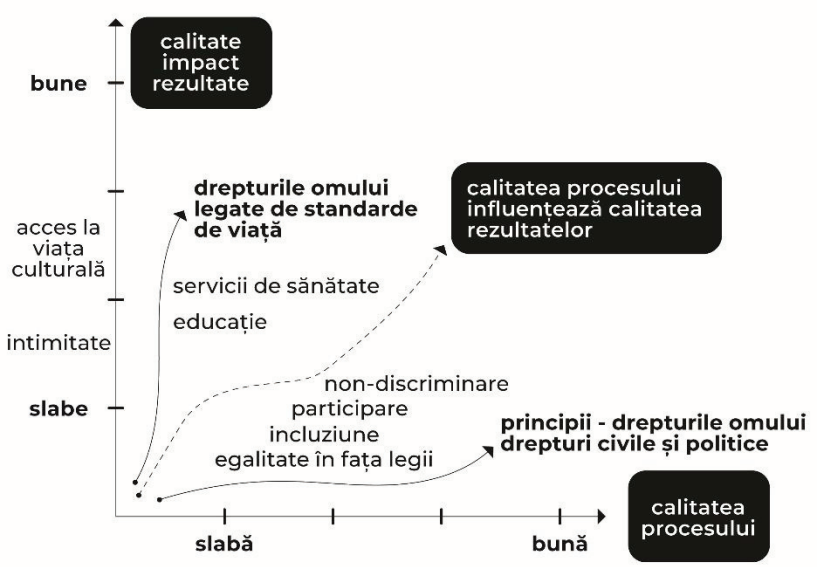

Figura 15 - corelarea între impactul dorit și procesul prin care se ating rezultatele - după: The Owls„ UN HABITAT[17]

Un proces cu multă preocupare pentru aplicarea corectă a legislației dar care nu a asigurat suficiente resurse pentru rezultatele dorite, va avea rezultate mai slabe.

În țările în care democrația reprezentativă este funcțională și în care, timp de mai multe decenii, s-a acumulat o experiență a implementării

[17] Human Rights Based Approach to Development, UN Habitat, Urban Johnson: https://youtu.be/qNdj-A-AI-4

de măsuri și putem vorbi de capacitatea instituțiilor de a avea și calitatea procesului și rezultate de calitate.

Totodată, dezvoltarea înseamnă și răspunsuri la nevoile unor persoane care nu se pot apăra singure sau care nu pot ieși singure din cercul vicios al sărăciei (așa cum a fost explicat în capitolul anterior). Am văzut deja în capitolul anterior, că nu este o societate dezvoltată aceea în care există infrastructură dar oamenii cu venituri reduse nu au acces la ea.

interes comun / interes public

Rezultatele dorite pentru a vorbi de dezvoltare sustenabilă nu satisfac deci doar interese individuale ci, așa cum am stabilit, urmăresc rezolvarea unor nevoi comune pentru mai mulți oameni.

Definim deci interesul public ca fiind nevoile, valorile și beneficiile care ar trebui să fie garantate pentru întreaga comunitate și pentru persoanele vulnerabile din acea comunitate.

În esență, interesul public reflectă conceptul de "bine comun", asigurând că resursele și oportunitățile sunt distribuite în mod echitabil.

Termenul „binele comun” a fost folosit în moduri diferite și nu are o definiție unică. În general, concepțiile filozofice despre binele comun se împart în două categorii:

-Concepțiile care spun că binele comun este ceea ce este împărtășit de toți, și benefic pentru toți sau pentru majoritatea membrilor unei comunități. În funcție de perspectivă, aceste concepții pot specifica exact care valori sau factori sunt considerați benefici pentru toți.
-Concepțiile care argumentează că binele comun rezultă din participarea colectivă în stabilirea unei voințe comune. Cu alte cuvinte,

binele comun apare atunci când oamenii se implică împreună și își respectă reciproc demnitatea și drepturile.

Acest mod de înțelegere arată că binele comun poate fi văzut atât ca un set de beneficii concrete, cât și ca rezultatul colaborării și respectului reciproc într-o comunitate. Prin urmare, și în modul în care înțelegem binele comun, ne interesează atât rezultatele (beneficiile) cât procesele prin care ne punem de acord asupra beneficiilor pe care să le urmărim.

interes comun/public și democrație reprezentativă

În democrația reprezentativă, prin vot, cetățenii desemnează **reprezentanți care să acționeze în interesul întregii comunități.** Astfel, un număr relativ mic de reprezentanți aleși de cetățeni, dețin puterea de a decide asupra aspectelor care afectează viața multora. Acești reprezentanți aleși au primit, prin vot, această responsabilitate și, de aceea, trebuie să acționeze cu atenție, respectând așteptările alegătorilor. (figura 16)

Candidații pentru pozițiile de primar sau consilier local ar trebui să identifice obiectivele comune care interesează cât mai mulți locuitori ai orașului și să includă în programul lor electoral modalități concrete de a atinge aceste obiective. Astfel, dacă un număr suficient de cetățeni se recunoaște în propunerile unui partid sau lider politic, ei vor fi, într-adevăr, reprezentați în forul decizional al instituțiilor publice.

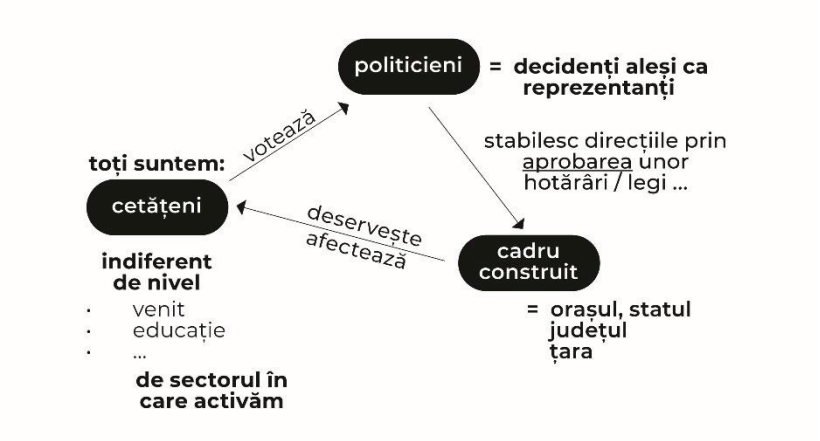

Figura 16 - după: Orașul negociat [18] (Marin, 2015)

Principiile pe care se bazează democrația reprezentativă se aplică atât în cazul guvernării la nivel central sau național, cât și la cel al administrației publice locale. Ele sunt esențiale pentru a înțelege cum se iau deciziile. **La nivel local, este oarecum mai ușor de urmărit modul în care deciziile publice influențează în mod direct realitatea fizică a unei localități.**

Ce credeți că am obține dacă am face o comparație între promisiunile unui candidat pentru funcția de primar exprimate public în campania electorală pentru alegerile locale și respectiv o evaluare a progresului pe fiecare din acele promisiuni?

Ce ai promite în campania electorală dacă ai candida pentru această funcție în localitatea în care te-ai născut? Prin ce metode ar putea evalua locuitorii performanțele tale ca primar la finalul unui mandat?

[18] capitolul Orașul Negociat - În Orașul - un manual de utilizare, https://urboteca.ro/orasul-un-manual-de-utilizare

Resursele publice provin din taxele și impozitele plătite de fiecare cetățean, de fiecare entitate juridică din mediul privat (cu sau fără profit). Pentru acest motiv este important ca utilizarea fondurilor publice să urmeze interesul public.

Atunci când o persoană decide cum să folosească resursele familiei, aceasta este responsabilă față de membrii familiei care au contribuit la crearea acestor resurse. În cazul resurselor publice, deciziile privind modul în care sunt folosite trebuie să fie publice și să fie susținute prin argumente în fața întregii comunități.

Odată ce țintele au fost stabilite, administrația publică – în special partea sa executivă – este responsabilă pentru definirea detaliată și pentru implementarea măsurilor care să conducă la obținerea acelor rezultate. Demersul implică colaborarea cu experți, consultarea societății civile și coordonarea între diverse instituții. În esență, în timp ce reprezentanții aleși stabilesc direcția și prioritățile, partea executivă a administrației publice transformă aceste ținte în acțiuni concrete, asigurând că drepturile și nevoile publice sunt protejate și promovate. (vezi capitolul 4).

c. Interese și surse ale puterii pentru transformarea spațiului

Vera MARIN

- **democrație reprezentativă și democrație participativă**

Țintele, adică obiectivele și prioritățile care ghidează dezvoltarea societății, sunt stabilite de reprezentanții aleși. Dar dacă democrația reprezentativă este completată și cu metode de **democrație participativă,** aceste ținte sunt și rezultatul unor dezbateri publice, ale unor opțiuni discutate și al consensului între diferite forțe politice și sociale. Astfel, viziunile colective și promisiunile electorale se transformă în obiective concrete, menite să răspundă nevoilor și aspirațiilor cetățenilor. (vezi și capitolul 4 - secțiunea b - bună guvernare)

Am putut vedea în secțiunea anterioară că binele comun este greu de definit. Deși este de competența administrației publice să decidă asupra țintelor de dezvoltare, interesul public poate fi invocat de oricine: cetățeni, organizații civice, investitori, oameni de afaceri, aleși locali, urbaniști, legiuitori, etc.

De multe ori, cei care iau decizii pentru că sunt reprezentanți aleși prin vot afirmă că sunt singurii îndreptățiți să primească recunoaștere pentru definirea interesului public. Ei au ca argument faptul că sunt atât reprezentanții aleși ai cetățenilor cât și că sunt în măsură să afle de la funcționarii publici informații care sunt deținute de autoritatea publică locală. (datele deschise nu sunt încă o practică suficient de răspândită).

Însă, mai ales în instituțiile publice mari, corelarea între diverse domenii este adesea greu de făcut: fiecare direcție sau serviciu are propriile perspective asupra a ceea ce este important pentru oraș.

Este însă adevărat că administrația publică locală (în diverse departamente și servicii) deține informații la zi despre veniturile și cheltuielile unei administrații publice locale, iar aceste informații sunt esențiale pentru a putea evalua și posibilitățile concrete de a acționa pentru binele comun.

- **putere de decizie asupra bugetul local**

În linii mari, veniturile unei primării provin din diverse surse, atât proprii, cât și de la bugetul de stat. cele proprii sunt sursele directe de finanțare ale primăriei, colectate la nivel local: impozite și taxe locale (impozit pe clădiri, terenuri, auto, taxe de eliberare acte etc.), venituri din concesiuni și închirieri (chiria spațiilor comerciale, a terenurilor publice etc.), taxe și tarife pentru servicii publice (salubrizare, parcări, transport public etc.), amenzi și penalități (sancțiuni aplicate conform legislației locale).

O altă categorie de venituri provine de la transferuri de la bugetul de stat: cote defalcate din impozitul pe venit (un procent din impozitul pe salarii care merge la ANAF - Administrația Națională a Finanțelor Publice - revine primăriei), sume alocate din TVA (pentru educație, sănătate, infrastructură etc.) dar și transferuri pentru proiecte speciale sau pentru echilibrarea bugetelor locale (iar aici relația între reprezentanții aleși la nivel local și cei de la nivel central este una foarte importantă dacă fondurile de care dispune administrația centrală se alocă discreționar către administrația locală).

O categorie de venituri care este condiționată de capacitatea autorității publice locale să convingă cu propuneri argumentate prin cereri de finanțare este cea a fondurilor externe nerambursabile: finanțări din fonduri europene (pentru dezvoltare urbană, infrastructură, mediu etc.), granturi și donații de la instituții internaționale sau ONG-uri.

În ceea ce privește cheltuielile, ele sunt împărțite în două mari categorii: **cheltuieli de funcționare** și **cheltuieli de dezvoltare**.

Cheltuielile de funcționare acoperă costurile zilnice ale administrației locale: cheltuieli de personal (salarii pentru funcționari, poliție locală, profesori etc.), bunuri și servicii (facturi la utilități, consumabile, întreținere clădiri publice), subvenții pentru servicii publice (transport public, termoficare, salubrizare), asistență socială (ajutoare sociale, locuințe pentru persoane vulnerabile), cultură, sport și recreere (finanțare pentru evenimente, teatre, biblioteci, baze sportive).

Cheltuielile de dezvoltare vizează investiții pe termen lung pentru modernizarea orașului: infrastructură rutieră (modernizare străzi, poduri, piste de biciclete), spații publice amenajate și modernizate (parcuri, scuaruri, spații verzi publice), piețe agro-alimentare, construcție sau renovare de licee, școli și grădinițe, spitale, centre medicale locale, gestionarea deșeurilor, siguranță publică.

Păstrarea unui echilibru între venituri și cheltuieli este o provocare. Dacă veniturile sunt mai mari decât cheltuielile, adică acea primărie are un excedent bugetar, acesta poate fi folosit pentru investiții viitoare - dar, de cele mai multe ori, având în vedere diversitatea nevoilor și amploarea ambițiilor de dezvoltare, excedentul bugetar nu demonstrează cât de bogată este o primărie ci cât de greu ia decizii sau cât de limitată este capacitatea funcționarilor și a decidenților să facă să se întâmple dezvoltarea urbană.

De multe ori, cheltuielile sunt mai mari decât veniturile ceea ce este o situație de **deficit bugetar** care trebuie acoperit prin împrumuturi (care au, la rândul lor dobânzi) sau prin ajustarea cheltuielilor. Fondurile nerambursabile sunt o resursă importantă pentru dezvoltare prin investiții care transformă spațiul însă ele funcționează pe principiul rambursării cheltuielilor deja făcute de către o autoritate publică - deci trebuie să existe capacitate financiară de a avansa fondurile necesare

pentru a face acele cheltuieli.

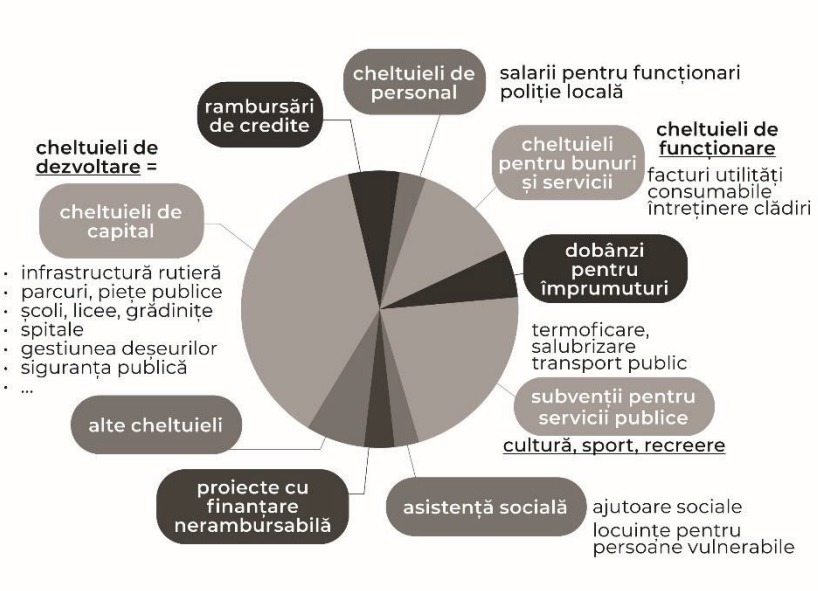

Figura 17 - după: Funky Citizen[19]

- **putere de decizie privind mediul construit**

La rândul lor, arhitecții și urbaniștii, dar și ingineri cu diverse specializări - cer să fie apreciați pentru că ei sunt cei care, înainte ca transformările să devină realitate, le imaginează și le desenează.

Dezvoltatorii imobiliari spun și ei că, fără contribuția lor cu resurse financiare și organizarea necesară pentru implementare, desenele

[19] Ghidul tău pentru bugete locale: https://funky.ong/partea-i-ghid-despre-bugetele-locale/

rămân doar pe hârtie, indiferent de aprobările obținute.

Și cetățenii obișnuiți, deși nu au fonduri sau putere de decizie, sunt preocupați de soarta orașului lor și doresc, din ce în ce mai mult și în România, să participe la pregătirea acestor transformări.

Dezvoltatorii imobiliari, autoritățile publice centrale și locale, asociațiile non-guvernamentale – aduc în discuție motivații și perspective care nu sunt întotdeauna aliniate între ele. Dezvoltarea sustenabilă ar însemna deci asigurarea unei corelări mai bune între modalități de a face profit și respectiv bunăstarea generală, incluziune socială și protecția mediului.

Interes - este un cuvânt care are conotații negative. În discursurile din media, se folosesc expresii precum „grupuri de interese" sau acțiuni „din interes" ca să sublinieze ceva imoral sau de criticat. Totuși, poate că este timpul să regândim acest termen, deoarece interesul poate fi de foarte multe feluri.

Actor urban = deținător de interese (*stakeholder*)

În procesele de transformare a spațiului, fie că vorbim de dezvoltare urbană sau de zone rurale, este esențial să analizăm **sistemul de actori implicați (actorii și relațiile dintre aceștia)**. Un actor urban este o persoană interesată de schimbarea orașului, fie în ansamblu, fie într-o anumită zonă.

Definiția este intenționat destul de vagă astfel încât să includă atât indivizi, cât și entități juridice, sau grupuri de diverse dimensiuni, fie din sfera publică, fie din mediul privat (pentru profit sau non-profit). Aceasta acoperă atât pe cei care au competențe de decizie sau care pot dispune de resurse financiare, cât și pe cei care sunt afectați de aceste schimbări.

Acești actori – de la investitori și dezvoltatori privați, la autorități publice și comunități locale – aduc în discuție interese care nu sunt întotdeauna aliniate. Pe de o parte, avem interese private care urmăresc profit și eficiență economică, iar pe de altă parte, interese publice orientate spre bunăstarea generală, incluziune socială și protecția mediului.

Interes - este un cuvânt care are conotații negative. În discursurile din media, se folosesc expresii precum „grupuri de interese" sau acțiuni „din interes" ca să sublinieze ceva imoral sau de criticat. Totuși, poate că este timpul să regândim acest termen, deoarece interesul poate fi de foarte multe feluri.

Interesul unui actor urban poate fi exprimat activ – prin participarea directă în procesul de schimbare – sau poate fi dedus, în cazul celor pasivi care suportă consecințele transformărilor. Cel puțin la nivel de principiu, ar putea și cei pasivi să ceară măcar reprezentare din partea aleșilor locali, să reacționeze dacă sunt informați despre pregătirea unei intervenții, etc. (vezi și capitol 4 - secțiunea b dedicată bunei guvernări).

Analiza sistemului de actori ne ajută să înțelegem nu doar cum se manifestă aceste interese în cazul fiecărui actor, ci și cum se interconectează actorii în procesele de analiză, decizie și în implementarea intervențiilor de transformare a spațiului. Prin înțelegerea acestor dinamici, putem descoperi surse de tensiune, dar și oportunitățile de colaborare esențiale pentru a atinge obiectivele de dezvoltare sustenabilă.

Astfel, această abordare nu doar că evidențiază tensiunile dintre interesele actorilor, ci oferă un cadru pentru a armoniza priorități, pentru a ne asigura că transformările aduse spațiului răspund nevoilor într-un mod care se aliniază cu binele comun / interesul public.

În spațiu, tensiunile dintre interesul individual și cel comun se reflectă adesea destul de limpede. Activitatea de planificare și proiectare urbană (așa cum este explicat în capitolul următor) vine în întâmpinarea acestor tensiuni, facilitează negocieri și uneori chiar tranșează (cu argumente cât se poate de solide), prin soluțiile de transformare a spațiului, conflictele.

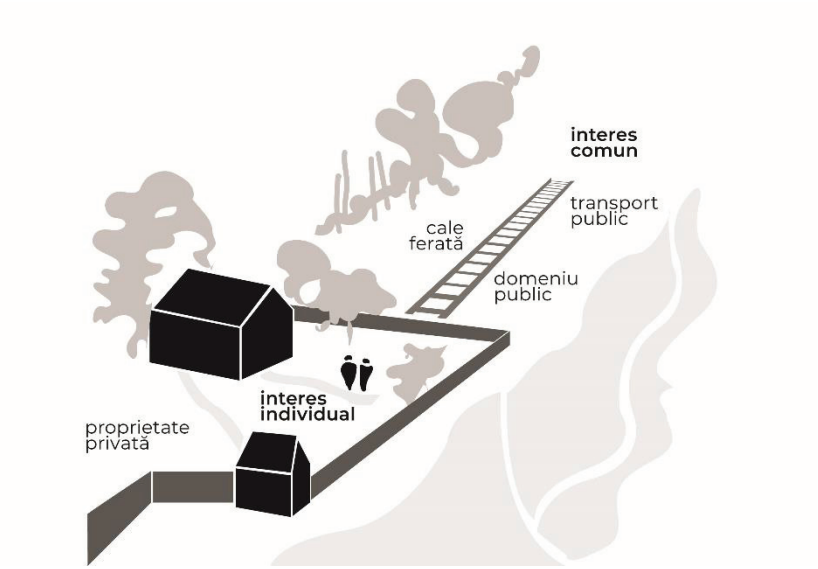

Figura 18 - după: Jean Jaques Sempe [20]

- **surse de putere - resursele actorilor**

Pentru a înțelege nu doar natura motivațiilor fiecărui actor cât și resursele de care dispune fiecare și respectiv posibilitățile concrete de

[20] Tout Se Complique - Jean-Jacques Sempé

relaționare cu ceilalți actori din sistem, este nevoie să vedem, în detaliu, care sunt resursele de care dispune fiecare - natura și intensitatea puterii de a influența pe ceilalți.

Sursele de putere în societate sunt diverse și fiecare influențează modul în care se iau deciziile și se structurează relațiile între oameni.

O simplificare bazată pe materialul propus de Eric Liu[21]:

1. Forța fizică – controlul mijloacelor de forță:
Aceasta se referă la capacitatea de a exercita control direct prin mijloace fizice, cum ar fi armamentul, forțele militare sau poliția, dar și mijloace de forță private (în cazul unor grupări sau persoane interlope).

În situații de criză, puterea fizică poate impune ordinea imediat, dar depinde mult de context și, de obicei, nu este sustenabilă pe termen lung într-o societate democratică.

2. Banii – posibilitatea de a cumpăra alte surse de putere:
Banii oferă acces la resurse și influență. Ei pot fi folosiți pentru a achiziționa influență politică, pentru a finanța campanii sau pentru a susține inițiative care altfel ar rămâne neîmplinite.

Cu bani, se pot cumpăra servicii, expertiză sau chiar puterea de a schimba decizii, fiind astfel un instrument esențial pentru consolidarea altor forme de putere.

3. Legea – folosirea instituţiilor statului - presiunea birocratică
Legea stabilește regulile și normele care ghidează comportamentul în societate.

---

21 Eric Liu: How to understand power | TED Talk

Prin instituțiile statului (instanțe de judecată, poliție, agenții de reglementare), legea se impune și definește ce este permis și ce nu. Aceasta reprezintă o sursă de putere, deoarece permite statului să controleze comportamentul cetățenilor și să mențină ordinea socială.

4. Normele sociale – așteptările și valorile comunității:
Normele sociale sunt convențiile nescrise care determină ce este considerat acceptabil sau corect într-o comunitate. Ele funcționează de la egal la egal, deoarece oamenii se conformează adesea la ceea ce cred că este bine sau la ceea ce aprobă cei din jur.

Presiunea socială poate influența comportamentul mai eficient decât orice lege, întrucât este adânc înrădăcinată în valorile și tradițiile comunității.

5. Ideile și cunoașterea care inspiră schimbarea:
Ideile pot avea o putere imensă dacă reușesc să motiveze oamenii să își schimbe mentalitatea și comportamentul.

Ideile puternice pot transforma societatea fără a recurge la forță fizică sau bani, devenind catalizatorul unor mișcări sociale care schimbă cursul istoriei.

6. Numărul de oameni – puterea mulțimii:
Când interesele sunt exprimate colectiv, numărul mare de oameni poate crea o forță de neoprit.

Mulțimea are puterea de a influența deciziile politice și de a impune schimbări atunci când cerem drepturi sau când ne mobilizăm în mod organizat. Aceasta este baza mișcărilor sociale și a protestelor, care pot transforma societatea prin voința colectivă.

Aceste surse de putere nu funcționează izolat, ci interacționează și se combină. Înțelegerea lor este esențială pentru a analiza cum se formează și se exercită puterea în diverse contexte sociale. În cele ce urmează, pentru fiecare categorie de actori urbani, vor fi introduse câteva idei despre resursele (sursele puterii) de care dispun cei care fac parte din respectiva categorie.

- **cunoașterea profesională ca sursă de putere**

Pentru profesioniștii mediului construit, înțelegerea acestor surse de putere este importantă pentru a ști unde și cum pot interveni legitim. De cele mai multe ori, contribuția lor se situează la intersecția dintre cunoaștere, norme legale și dialog cu societatea, acolo unde argumentul bine construit poate avea un impact real asupra deciziilor care modelează spațiul în care trăim. Atunci când o idee este bine fundamentată și susținută de cunoaștere profesională, ea poate influența politici publice, priorități de investiții și modul în care sunt percepute problemele colective.

În cazul transformării mediului construit orientate de principiile dezvoltării sustenabile, cunoașterea profesională reprezintă o sursă de putere esențială. Principiile, deși necesare, nu sunt suficiente în sine: ele trebuie susținute de cunoașterea metodelor și a reperelor validate profesional. În același timp, domeniul este într-o continuă evoluție, iar idei și metode noi apar constant, ceea ce face ca expertiza profesională să fie permanent corelată cu inovația.

Urbanistul, arhitectul sau peisagistul nu dețin putere prin forță sau bani, ci prin expertiza lor: capacitatea de a analiza contexte complexe, de a construi argumente solide și de a evidenția consecințele pe termen lung ale unor decizii care au atât o componentă tehnică, cât și una legată de valorile și așteptările societății privind interesul public.

Aplicarea principiilor dezvoltării sustenabile în mediul construit este posibilă doar prin această formă de putere bazată pe cunoaștere. Ea presupune utilizarea unor metode, instrumente și repere validate profesional, dar și capacitatea de a inova, de a adapta soluțiile la contexte locale și de a explica decidenților și comunităților de ce anumite opțiuni sunt mai potrivite ca altele. În acest sens, expertiza profesională nu este doar un set de competențe tehnice, ci o modalitate legitimă de a influența procesele de transformare.

Mai mult, profesioniștii mediului construit pot fi parte din entități care sunt în oricare din cele trei sectoare ale societății: arhitecți șefi și alți funcționari publici din administrația publică locală sau centrală / angajați sau asociați ai unor firme de proiectare sau ai unor firme care fac dezvoltări imobiliare / membri sau angajați ai unor asociații non guvernamentale.

Un rol aparte în promovarea dezvoltării sustenabile îl au profesioniștii mediului construit care activează în **administrația publică**, la nivel local, județean sau central, unde expertiza tehnică este integrată direct în procesele de luare a deciziilor.

În acest context, **instituția arhitectului-șef** ocupă o poziție-cheie. Arhitectul-șef și, mai larg, profesioniștii din aparatul de specialitate al primarului reprezintă un **pol de autoritate tehnică**, având responsabilitatea de a evalua propunerile de dezvoltare din perspectiva interesului public, a cadrului legal și a calității spațiului construit. Ei nu sunt simpli avizatori tehnici, ci actori urbani importanți în ecuația negocierilor și dezbaterilor profesionale privind oportunitatea, coerența și impactul anumitor proiecte.

Alți profesioniști ai mediului construit se află adesea într-o poziție de **mediere între interesele private și interesul public**, fiind chemați să traducă cerințele investitorilor în soluții compatibile cu regulile de

planificare, cu obiectivele de dezvoltare sustenabilă și cu nevoile comunității. Capacitatea lor de a argumenta, de a anticipa efecte pe termen lung și de a propune alternative devine esențială pentru calitatea deciziilor luate.

Profesioniștii din firme de proiectare și de execuție lucrează pentru a obține profit. La fel ca orice altă companie, și firmele de proiectare și cele de execuție pentru construcții și amenajări sunt create pentru a obține profit. Indiferent dacă firmele respective lucrează pentru mediul privat sau pentru administrația publică, este esențial să aibă un renume solid și să atragă profesioniști bine pregătiți și cu un cod etic solid.

Pentru ca o firmă de proiectare sau de execuție să fie competitivă, este crucial să își construiască un portofoliu robust care să ateste calitatea serviciilor oferite. Succesul unei companii se măsoară prin proiectele realizate și recunoașterea lor în rândul investitorilor din sectorul privat, precum și prin participarea la licitațiile organizate de administrația publică, fie la nivel central, fie local.

Sursa de putere pentru firmele care fac servicii de proiectare și execuție este legată de capacitatea lor de a găsi, prin cunoștințe de specialitate, cele mai bune soluții.

Arhitectura și Urbanismul sunt profesii reglementate - acest lucru înseamnă că organizațiile profesionale nu acordă drept de coordonare a documentațiilor decât după ce candidații fac dovada că au nu doar studii în domeniul respectiv, ci și cunoștințele și experiența necesare pentru a-și putea asuma responsabilitatea transformării spațiului în moduri care feresc pe oameni de riscuri.

În aceste companii, este foarte important și aportul inginerilor specializați în rezistența structurală, rețele și instalații, drumuri, dar și a profesioniștilor specializați în peisagistică, în management de

proiect, etc. (vezi capitolul 4)

Profesioniștii mediului construit pot activa și în **organizaţii profesionale, ONG-uri sau grupuri civice**, care au un rol important de **suport** în procesele de consultare și dezbatere publică. Aceștia pot contribui la explicarea proiectelor, la facilitarea dialogului dintre administrație și cetățeni și la formularea unor poziții argumentate care să ajute comunitățile să înțeleagă implicațiile transformărilor propuse.

Deși cadrul legal prevede obligativitatea consultării publice (de exemplu, prin reglementări precum Ordinul 2701/2010), experiența arată că o consultare realizată doar formal este insuficientă. Procesele de transformare a mediului construit beneficiază cu adevărat atunci când consultarea este dublată de **implicare civică reală**, desfășurată pe mai multe paliere: informare accesibilă, dezbatere argumentată, participare comunitară și feedback integrat în decizie. În aceste etape, profesioniștii pot juca rolul de facilitatori ai dialogului și de traducători între limbajul tehnic și preocupările cetățenilor.

Astfel, rolul profesioniștilor mediului construit nu se limitează la proiectare sau avizare, ci include și o **responsabilitate civică**: aceea de a contribui, prin expertiza lor, la construirea unor procese decizionale mai transparente, mai incluzive și mai orientate spre interesul public. În acest sens, cunoașterea profesională devine nu doar o competență tehnică, ci o formă de putere legitimă care poate susține dezvoltarea sustenabilă și respectarea drepturilor omului în mediul construit. (vezi capitolul 4)

- **reprezentanţii aleşi prin vot**

Așa cum am văzut anterior, este de presupus că reprezentanții aleși prin vot acționează în numele interesului comun.

Sursa de putere pe care o au este cea conferită de legislație care definește competențele **forului decizional**: consilier local și primar/președinte de consiliu județean în administrația publică locală sau de membru al parlamentului pentru instituțiile publice centrale.

O altă sursă de putere foarte importantă în transformarea spațiului este cea legată de **fondurile publice**: banii publici care ar trebui să urmeze interesul public.

Rolul primarilor și consilierilor locali, definit prin legislație și prin principiile democrației reprezentative, este de a asigura o dezvoltare echilibrată a orașului. Totuși, mulți consilieri locali n-au o înțelegere clară a ceea ce înseamnă dezvoltarea sustenabilă, fiind adesea prinși în jocuri de putere și preocupați de menținerea poziției lor decizionale.

Această motivație poate fi benefică pentru interesul comun atunci când menținerea în funcție depinde de satisfacerea unui număr cât mai mare de alegători. În societățile cu o tradiție democratică îndelungată, aleșii locali sunt obligați să raporteze sistematic activitatea lor și să justifice deciziile luate, oferind argumente pentru fiecare acțiune întreprinsă.

- **funcționarii publici**

Persoanele care au statut de funcționar public (angajați prin concurs) precum și personalul contractual care lucrează în direcții, departamente, servicii din organigrama instituției respective ar trebui să se concentreze pe interesul comun și să asigure administrarea eficientă a resurselor.

Sursa de putere pe care o au este cea conferită de legislație - organigrama unei instituții publice arată exact rolul și metodele cu care lucrează fiecare angajat.

Dar așa cum a fost explicat mai sus, angajații unei instituții publice au și puterea cunoașterii ca profesioniști cu specializare relevantă pentru poziția pe care o ocupă.

Așa cum este ilustrat în figura de mai jos care schematizează organigrama unei primării (Figura 19), administrația publică reunește o varietate de profesioniști cu specializări diferite, care contribuie, direct sau indirect, la procesele de transformare a mediului construit. Pe lângă specialiștii din urbanism, arhitectură sau amenajarea teritoriului, organigramele includ profesioniști care lucrează în domenii precum achiziții publice, accesarea și managementul fondurilor europene, juridic, comunicare publică, protecția mediului, asistență socială, economic-financiar sau management administrativ. Fiecare dintre aceste domenii influențează modul în care proiectele sunt inițiate, finanțate, implementate, comunicate și evaluate.

Prin colaborarea dintre aceste categorii de profesioniști, administrația publică poate funcționa ca un mecanism complex de coordonare, capabil să integreze perspective diferite și să gestioneze procesele de dezvoltare într-un mod coerent. În lipsa acestei colaborări și a recunoașterii rolului fiecărei specializări, riscul este ca deciziile să fie fragmentate, iar obiectivele de dezvoltare sustenabilă să rămână doar intenții formale.

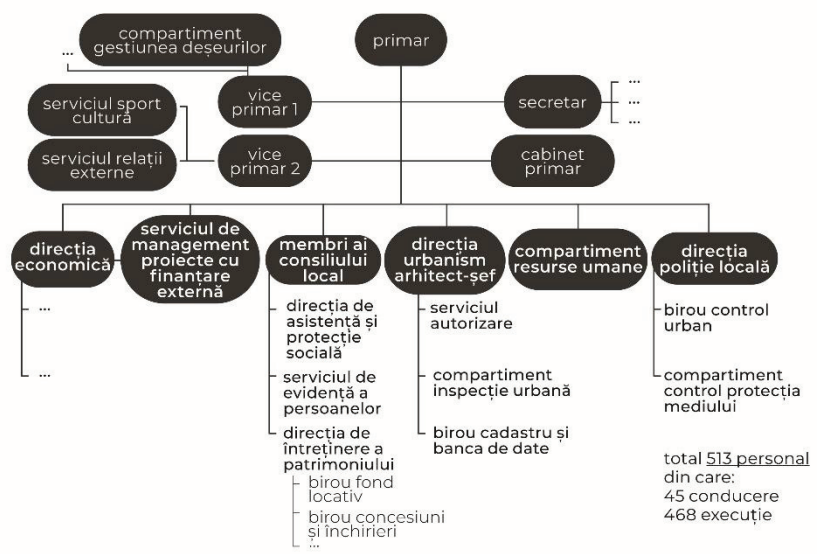

Figura 19 - organigrama unei primării - după: organigrama orașului Tulcea[22]

Știut fiind faptul că transformările mediului construit necesită eforturi susținute uneori pe zeci de ani, o inițiativă lansată de un primar sau un ministru trebuie să fie continuată și de următorul, pentru a nu se irosi energia deja investită. Angajații instituției publice trebuie să contribuie la atingerea unor obiective pe termene care depășesc durata unui mandat electoral.

În administrația publică locală, primarul, ca șef al executivului, joacă un rol esențial în recunoașterea performanțelor angajaților din instituția publică respectivă, în baza unei evaluări care ar trebui să se bazeze pe criterii obiective, clare și transparente. Astfel, se asigură un mediu de lucru corect și orientat spre interesul comun, contribuind la

[22] https://biancaiorga.weebly.com/structura-organizatorica.html

o dezvoltare durabilă a comunității.

- **dezvoltatorii imobiliari**

Scopul principal al unei companii care face dezvoltări imobiliare este de a obține profit. Fără această motivație, nu ar depune nimeni eforturi pentru a asambla un proiect complex și pentru a-și asuma riscurile implicate. Maximizarea profitului poate să fie în tensiune cu condițiile de calitate privind mediul construit: dacă sunt urmărite investiții cât mai mici pentru a obține câștiguri cât mai mari de la clienți care nu vor/nu pot nici ei să plătească prea mult.

Sursa de putere pentru dezvoltatorii imobiliari este legată de capacitatea lor de a găsi fondurile necesare pentru a transforma spațiul (bani), dar și, indirect, de a identifica oportunități și de colabora cu cei care au putere de cunoaștere.

Dezvoltatorii lucrează ca și cum ar asambla un *puzzle*: găsesc terenuri potrivite, asigură finanțarea necesară (de regulă, prin credite sau investiții din partea băncilor și companiilor de investiții), sunt clienți pentru companiile de proiectare și fac demersurile necesare pentru autorizarea construcțiilor și pentru realizarea proiectului. Fie că este vorba de un ansamblu rezidențial, de un mall, de o clădire de birouri sau de un hotel, modul de lucru este similar. **Sunt purtători de proiect eficienți și eficace.**

De obicei, dezvoltatorii imobiliari nu gestionează și utilizarea după finalizarea construcțiilor. Ei sunt fie angajați de un operator specializat care va derula o afacere în acele spații, fie vând dezvoltarea imobiliară către cei interesați. Există, evident, și companii care nu doar dezvoltă proiectul imobiliar ci îl și operează - spații comerciale, birouri, locuințe oferite spre închiriere, hoteluri, etc.

În relația cu **instituțiile publice**, dezvoltatorii imobiliari trebuie să respecte cadrul legal și administrativ în vigoare, să îndeplinească standarde de calitate și să urmeze procedurile de autorizare și avizare. Aceste relații sunt, în principal, reglementate și formale, iar rolul instituțiilor publice este de a verifica respectarea interesului public, a regulilor de urbanism și a condițiilor de mediu și siguranță.

În relația cu **utilizatorii finali** – cei care cumpără, închiriază sau folosesc spațiile realizate – dezvoltatorii sunt influențați de piață, de reputație și de așteptările clienților. Dezvoltatorii care urmăresc continuitatea activității și credibilitatea pe termen lung au interesul de a livra proiecte de calitate, adaptate nevoilor reale ale utilizatorilor și contextului urban, nu doar conforme din punct de vedere minim cu reglementările. În acest sens, presiunea exercitată de beneficiari, de comunitate și de opinia publică poate deveni un factor important în orientarea proiectelor către soluții mai responsabile.

În relația cu **profesioniștii mediului construit** – arhitecți, urbaniști, peisagiști, ingineri – dezvoltatorii imobiliari colaborează cu specialiști care își exercită profesia în baza unei pregătiri recunoscute și a unor **coduri deontologice**. Acești profesioniști au responsabilitatea de a respecta reguli etice legate de interesul public, siguranță, calitatea mediului construit și impactul pe termen lung al proiectelor. În acest sens, dezvoltatorii nu pot trata expertiza profesională doar ca un serviciu tehnic executat întocmai cu ambițiile de profit cât mai mare, ci trebuie să recunoască rolul acesteia ca formă de responsabilitate publică. Respectarea independenței profesionale și a recomandărilor argumentate ale specialiștilor este esențială pentru realizarea unor proiecte care să fie nu doar viabile economic, ci și conforme cu principiile dezvoltării sustenabile și cu așteptările societății.

- **deținătorii de proprietăți imobiliare**

Utilizatorii spațiului care sunt și proprietari de imobile, au interes pentru a avea/a oferi chiriașilor lor un cadru de viață plăcut, dar pot fi uneori tentați să reducă discuția la avantajele directe pentru ei ca indivizi. O înțelegere mai de ansamblu poate fi însă sprijinită prin dialog, prin informație, prin educație de mediu construit[23].

Proprietarii au libertatea de a-și folosi terenurile și clădirile fără restricții nejustificate. Totuși, regulile de construire, menite să protejeze interesul comun, introduc niște limite.

Având în vedere impactul naționalizărilor din perioada comunistă și decenii de neglijare a drepturilor de proprietate, tema proprietății este extrem de sensibilă în România, iar politicienii evită măsurile care ar restrânge libertatea proprietarilor, pentru a nu pierde sprijin electoral.

Pe lângă drepturile lor, proprietarii de imobile au și responsabilități. De exemplu, legile impun întreținerea clădirilor monument istoric, chiar dacă sancțiunile pentru nerespectare nu sunt foarte severe.

De asemenea, este datoria proprietarilor să repare fațadele clădirilor atunci când acestea reprezintă un pericol pentru trecători. Mai mult, unele administrații locale au încercat, chiar dacă timid, să impună prin hotărâri de consiliu local măsuri ce vizează reabilitarea fațadelor din motive estetice.

Această situație ilustrează o tensiune constantă între drepturile individuale și interesul comun: în timp ce proprietarii doresc să-și folosească bunurile cum consideră de cuviință, autoritățile se

[23] www.de-a-arhitectura.ro o platformă cu resurse destinate educației de mediu construit - atât în școli și licee cât și prin activități înafara educației formale.

străduiesc să asigure un mediu urban armonios și sigur pentru toți cetățenii.

Sursa de putere pentru proprietarii de imobile ține deci de așteptările și valorile aferente unor norme sociale, dar și puteri conferite de legislație - sau mai precis de incapacitatea instituțiilor de a aplica legi care limitează marja de manevră a deținătorilor de imobile atunci când aceste limitări sunt necesare sau care impun responsabilități ce derivă din statutul de proprietar.

Sigur că incapacitatea instituțiilor de a aplica legi și de a implementa măsuri nu poate fi reproșată deținătorilor de imobile. Dar chiar dacă limitele de acțiune ale instituțiilor publice nu pot fi puse în sarcina deținătorilor de imobile, modul în care aceștia își exercită drepturile are efecte care depășesc sfera interesului individual. Spațiul construit este un bun cu impact colectiv, iar deciziile luate la nivelul proprietății private influențează calitatea vieții, siguranța și imaginea orașului în ansamblu.

În acest context, **presiunea socială și normele colective** devin o sursă de putere importantă. Așteptările comunității, valorile împărtășite și reacțiile publice pot orienta comportamentele proprietarilor chiar și acolo unde sancțiunile legale sunt slabe sau dificil de aplicat. Atunci când întreținerea clădirilor, respectul pentru patrimoniu sau contribuția la calitatea spațiului public sunt asumate social, acestea funcționează ca un mecanism de autoreglare care completează cadrul legal.

Astfel, dincolo de drepturi și obligații formale, dezvoltarea sustenabilă a mediului construit depinde și de **o formă de conștiință colectivă**, construită prin informare, dialog și educație privind mediul construit. Această conștiință nu înlocuiește rolul instituțiilor, dar poate susține aplicarea regulilor și poate crea un climat în care responsabilitatea

față de spațiul comun este percepută ca parte firească a exercitării dreptului de proprietate.

- **organizațiile societății civile**

Al treilea sector cuprinde, așa cum am menționat anterior, **asociații, fundații, grupuri de inițiativă cetățenească și alte forme de organizare civică**, care aduc în spațiul public puncte de vedere diverse și preocupări diferite. Totuși, societatea civilă nu se limitează doar la aceste organizații. **În sens larg, orice persoană face parte din societatea civilă**, în calitate de cetățean sau locuitor al unei comunități.

Asociațiile de locuitori reprezintă o modalitate eficientă de a facilita acest dialog între cetățeni și reprezentanții lor. Pe parcursul unui mandat, alegătorii trebuie să se adreseze în mod activ aleșilor locali, reamintindu-le că dețin puterea decizională pentru că le-au fost încredințate prin vot.

Această apartenență la societatea civilă implică atât **drepturi**, cât și **responsabilități**. Pe de o parte, cetățenii au dreptul de a fi informați de către autoritățile publice cu privire la deciziile care îi afectează. Pe de altă parte, ei au responsabilitatea de a fi atenți la modul în care sectorul public își îndeplinește rolul și își exercită atribuțiile. Prin interesul manifestat, prin întrebări, opinii și implicare, societatea civilă contribuie la menținerea transparenței și a responsabilității instituțiilor publice.

În acest sens, organizațiile societății civile – de la asociații de locuitori până la ONG-uri specializate – funcționează ca intermediari între cetățeni și autorități, facilitând comunicarea și contribuind la consolidarea încrederii publice.

În mod indirect, societatea civilă are un rol și în raport cu **sectorul privat pentru profit**. Deși nu poate influența direct activitatea acestuia, cetățenii și organizațiile civice pot semnala probleme, pot exercita presiune publică și pot cere autorităților să aplice regulile existente. Una dintre responsabilitățile sectorului public este tocmai aceea de a asigura respectarea legislației de către sectorul de afaceri, iar vigilența societății civile contribuie la îndeplinirea acestui rol.

Sursa de putere pentru societatea civilă în sens larg este atât cea dată de normele de comportament, cât și puterea ideilor și cea a numărului de susținători.

- **lobby și advocacy**

De-a lungul timpului, în democrațiile cu tradiție, dialogul între instituțiile publice și companii sau organizații non-guvernamentale se făcea prin activități de *lobby* sau *advocacy.*

Aceste cuvinte sunt folosite în limba engleză și în România.

Advocacy reprezintă activitatea unui individ sau grup care urmărește să influențeze deciziile luate în instituțiile politice, economice și sociale. Această activitate implică diverse metode, cum ar fi campanii media, discursuri publice, realizarea și publicarea de cercetări, toate menite să explice perspective și soluții atât pentru oficialii guvernamentali cât și pentru publicul larg. Scopul advocacy este de a modela politicile publice, legile și bugetele prin prezentarea de fapte, argumente și mesaje clare care susțin cauza promovată.

Lobbying-ul, adesea practicat de grupuri specializate, este o formă de advocacy în care se abordează direct legiuitorii pentru a influența deciziile legislative pe o problemă specifică sau pe un anumit proiect de lege. Această activitate presupune prezentarea de argumente, informații și propuneri menite să convingă factorii de decizie să

adopte măsuri care să corespundă intereselor promovate de cei care fac *lobby*.

Practic, diferența principală este că *lobby*-ul urmărește promovarea unui interes specific, concentrându-se pe influențarea deciziilor legiuitorilor în favoarea acelui interes punctual. În schimb, *advocacy*-ul este un demers mai larg, care are ca scop promovarea unei cauze considerate de interes comun, educând și mobilizând publicul și oficialii pentru a genera schimbări pozitive în societate.

În România, activitățile de *advocacy* și *lobby* nu beneficiază de o reglementare legală clară și distinctă, fiind frecvent discutată necesitatea unor prevederi explicite în acest sens. Cu toate acestea, în domeniul amenajării teritoriului și urbanismului, există deja mecanisme obligatorii de informare și consultare a publicului, (vezi capitolul 4 - ultima secțiune), care urmăresc implicarea cetățenilor în procesul de elaborare a documentațiilor de planificare.

Privit din această perspectivă, procesul de informare și consultare a publicului poate fi înțeles ca o formă de *advocacy,* prin care diferiți actori urbani își exprimă interesele, valorile și preocupările legate de transformarea spațiului. Chiar dacă aceste interese pot fi uneori divergente, activități de *advocacy* în astfel de procese sunt necesare pentru că ele contribuie la clarificarea pozițiilor, la îmbunătățirea calității deciziilor și la construirea unor soluții mai echilibrate pentru spațiul comun.

În acest sens, activitatea de *advocacy* în planificare și proiectare urbană ar trebui să fie înțeleasă ca o componentă firească a tuturor proceselor de pregătire a transformărilor spațiale, atâta timp cât este desfășurată transparent, argumentat și cu aplicarea principiilor pentru o participare publică reală.

- **buna guvernare - definiție și criterii**

Implicarea cetățenilor este o **condiție necesară pentru buna funcționare a instituțiilor publice**. Prin informare, monitorizare, dialog și exprimarea unor poziții argumentate, societatea civilă contribuie la crearea unui cadru în care deciziile publice pot fi discutate, explicate și, atunci când este cazul, corectate.

Această relație dintre societatea civilă și sectorul public este adesea descrisă prin conceptul de **bună guvernare**. Buna guvernare presupune transparență, responsabilitate, participare publică, respectarea statului de drept și orientarea deciziilor către interesul public. Aceste principii nu pot fi realizate exclusiv prin mecanisme administrative sau prin voința instituțiilor, ci necesită o **societate civilă activă**, capabilă să formuleze întrebări, să ceară explicații și să participe la procesele decizionale.

Organizații internaționale și experți în domeniul dezvoltării au formulat o serie de **criterii ale bunei guvernări**, care pot fi folosite ca repere pentru administrația publică atunci când urmărește dezvoltarea sustenabilă. Aceste criterii descriu *cum* ar trebui luate deciziile publice, nu doar *ce* decizii se iau.

1. Orientarea spre consens

Buna guvernare presupune capacitatea autorităților (locale sau centrale) de a organiza procese de decizie care să țină cont de puncte de vedere diferite și să conducă, pe cât posibil, la soluții acceptabile pentru majoritatea celor afectați. Nu înseamnă că toată lumea este complet mulțumită, ci că deciziile sunt rezultatul dialogului și al negocierii, nu al impunerii.

2. Responsabilitate

Autoritățile și factorii de decizie trebuie să își asume deciziile luate. Acest lucru înseamnă să poată explica de ce au ales o anumită soluție, să răspundă la întrebările publicului și să suporte consecințele atunci când deciziile au efecte negative. Responsabilitatea este esențială pentru protejarea interesului public.

3. Transparență

Procesele de guvernare și deciziile publice trebuie să fie vizibile și ușor de înțeles pentru cetățeni. Transparența nu înseamnă doar publicarea unor documente sau date, ci și prezentarea informațiilor într-o formă accesibilă, astfel încât oamenii să poată înțelege ce se decide, de ce și cu ce efecte.

4. Atenție la nevoi și răspuns rapid

O guvernare de calitate presupune capacitatea administrației de a identifica nevoile reale ale comunității și de a răspunde într-un timp rezonabil. Analiza sistematică a problemelor și reacțiile întârziate sau nepotrivite pot accentua inegalitățile și pot reduce încrederea publică..

5. Echitate și incluziune

Buna guvernare presupune grija ca toate grupurile sociale să fie luate în considerare, inclusiv cele vulnerabile sau mai puțin vizibile. A oferi o voce tuturor nu înseamnă a trata pe toată lumea identic, ci a recunoaște diferențele și a încerca să reduci inegalitățile existente.

6. Eficiență și eficacitate

Resursele publice trebuie folosite cu grijă. Eficiența se referă la utilizarea optimă a resurselor (timp, bani, personal), iar eficacitatea se referă la atingerea unor obiective relevante. O guvernare eficace nu face doar lucrurile „corect”, ci face lucrurile care contează cu adevărat pentru comunitate.

7. Aplicarea legii (statul de drept)
Guvernarea trebuie să se bazeze pe respectarea legii. Atât autoritățile, cât și cetățenii sunt supuși acelorași reguli. Aplicarea consecventă a legii este esențială pentru justiție, echitate și protecția drepturilor fundamentale.

8. Deschidere pentru participare
Cetățenii trebuie să aibă posibilitatea reală de a participa la procesul decizional, mai ales atunci când deciziile îi afectează direct. Participarea nu se limitează la informare, ci presupune consultare, dialog și luarea în considerare a opiniilor exprimate.

Criteriile bunei guvernări formează un **sistem interdependent**. Fiecare criteriu îl susține pe celălalt, iar slăbirea unuia afectează întregul proces decizional. Figura de mai jos (figura 21) reprezintă toate aceste criterii împreună.

Transparența face posibilă **responsabilitatea -** fără informații clare despre investiții, nu poate exista control public sau justificare a deciziilor. **Responsabilitatea** este imposibilă fără **aplicarea legii -** dacă regulile nu sunt respectate sau nerespectarea rămâne nesancționată, deciziile rămân fără consecințe. **Participarea** și **orientarea spre consens** ajută la **prioritizare corectă** - nevoile reale ies la suprafață doar prin dialog, nu prin decizie unilaterală. **Echitatea și incluziunea** dau sens **eficacității -** o investiție poate fi „eficientă" financiar, dar inechitabilă social. **Eficiența și eficacitatea** au sens doar dacă sunt ancorate în toate celelalte - altfel, devin simple criterii tehnico-bugetare.

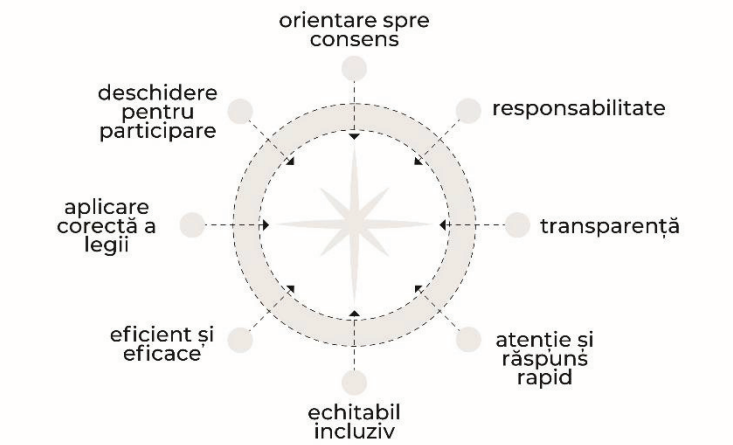

Figura 20- criteriile bunei guvernări după - Organizația Națiunilor Unite[24]

Lipsa unui control adecvat asupra investițiilor publice indică o problemă de bună guvernare care nu se limitează la eficiență și eficacitate. Aceasta reflectă deficiențe în transparență, responsabilitate și prioritizare, precum și o participare publică insuficientă în definirea nevoilor reale.

Absența unor mecanisme clare de evaluare și ierarhizare a investițiilor conduce la alocarea resurselor pentru proiecte care nu răspund unor necesități de bază sau care ar fi trebuit amânate până la realizarea investițiilor esențiale. În acest context, utilizarea resurselor publice devine vulnerabilă la decizii oportuniste, iar eficiența economică nu mai este corelată cu interesul public sau cu echitatea socială.

- **corupţia - opusul bunei guvernări**

Deși conceptul de **bună guvernare** este utilizat în principal în raport cu instituțiile publice, principiile sale ar trebui să se regăsească și în

[24] https://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf

modul de funcționare al organizațiilor private pentru profit și al organizațiilor non-profit. Ori de câte ori deciziile sunt luate fără transparență, fără responsabilitate și împotriva interesului public, apare riscul unor practici corupte.

Corupția poate fi înțeleasă ca o boală a sistemelor de decizie, prin care puterea este folosită în mod abuziv pentru a direcționa resurse, avantaje sau decizii către persoane sau grupuri restrânse, în detrimentul interesului general. Ea nu se limitează la funcția publică: corupția poate apărea în administrație, dar și în companii private sau în organizații ale societății civile, atunci când acestea nu mai acționează pentru scopul declarat, ci pentru beneficii individuale.

Efectul cel mai grav al corupției este **deturnarea resurselor**. Banii, timpul și energia care ar trebui să fie folosite pentru educație, sănătate, infrastructură sau servicii publice ajung să fie concentrate în mâinile unor persoane care profită de pozițiile lor. În acest fel, comunitatea pierde de două ori: o dată pentru că resursele sunt risipite sau distribuite inechitabil, și a doua oară pentru că problemele reale rămân nerezolvate.

În contextul subdezvoltării, corupția contribuie direct la stagnare. Lipsa investițiilor de calitate în infrastructură, servicii publice sau spații de viață decente nu este doar o problemă de bani insuficienți, ci adesea o problemă de **alocare greșită a resurselor**. Aceasta erodează încrederea în instituții, iar lipsa de încredere reduce participarea civică și disponibilitatea oamenilor de a contribui la binele comun, alimentând un cerc vicios greu de întrerupt.

Corupția afectează și **echilibrul dintre actorii implicați în deciziile publice**. În loc ca regulile, competența și interesul public să ghideze deciziile, acestea pot fi influențate de relații informale, favoruri sau avantaje financiare. În domenii precum afacerile imobiliare, acest risc

este deosebit de ridicat: când se „cumpără” influență și putere de decizie, proiectele ajung să afecteze negativ orașele și comunitățile pe termen lung.

Pentru a înțelege cât de nocivă este corupția, este important de reținut că ea **nu creează valoare**, ci doar mută resursele dintr-o parte în alta, favorizând pe câțiva și afectând pe mulți. Spre deosebire de buna guvernare, care caută echilibrul între interese, transparența și responsabilitatea, corupția subminează regulile jocului și face ca dezvoltarea sustenabilă să devină imposibilă.

SCARA PARTICIPĂRII

Propusă de Sherry Arnstein în 1969, **scara participării cetățenești** este unul dintre cele mai utilizate modele de reprezentare a participării publice. Acest model descrie diferite niveluri de implicare a cetățenilor în procesul decizional, de la forme de participare în care cetățenii sunt doar informați fără a avea un rol real, până la participarea în care dețin controlul asupra deciziilor.

Modelul evidențiază importanța unei implicări autentice a cetățenilor pentru o guvernare transparentă și responsabilă, demonstrând că participarea reală poate transforma modul în care funcționează democrația.

Scara lui Arnstein cuprinde mai multe trepte, însă pentru o înțelegere de bază, modelul poate fi simplificat în **trei niveluri relevante**, care reflectă creșterea treptată a puterii cetățenilor în raport cu autoritățile.

Nivelul 1 – Informare

Informarea reprezintă **condiția minimă** pentru orice formă de participare, dar nu este participare în sine. La acest nivel, autoritățile transmit informații către public despre decizii, proiecte sau planuri

deja conturate. Cetățenii află *ce urmează să se întâmple*, dar nu pot influența conținutul deciziilor.

Este un nivel necesar, deoarece fără informație relevantă și accesibilă nu poate exista implicare, însă informarea singură nu oferă cetățenilor un rol activ.

Nivelul 2 – Consultare

Consultarea presupune un pas înainte: **cetățenii sunt invitați să își exprime opiniile**, să ofere idei, sugestii sau critici. Acestea pot ajunge la autorități prin dezbateri publice, chestionare, întâlniri sau consultări online.

La acest nivel, **puterea de decizie rămâne în continuare la autorități**. Opiniile publicului pot fi luate în considerare, integrate parțial sau ignorate, fără obligația unei justificări clare. Consultarea este utilă, dar nu garantează că punctele de vedere exprimate vor influența decisiv rezultatul final.

Nivelul 3 – Co-decizie

Co-decizia înseamnă că autoritatea publică **nu doar informează sau consultă**, ci **împarte efectiv o parte din puterea de decizie** cu cetățenii (sau cu reprezentanții lor), printr-un mecanism clar: reguli, roluri, calendar, criterii, transparență și o formă verificabilă de „cine decide ce".

Practic, trecem de la „vă ascultăm" la „decidem împreună", iar asta poate lua forma unor **negocieri**, a participării în **comitete cu rol decizional**, a unui **vot** (ex. referendum) sau a altor aranjamente în care publicul are un cuvânt final asupra unei părți din decizie.

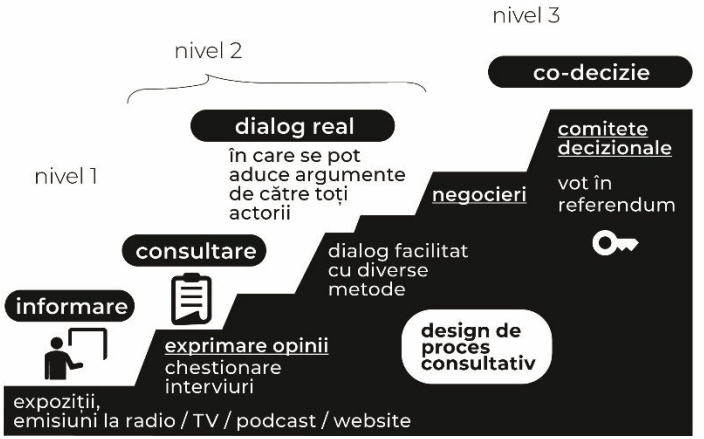

Figura 21 - scara participării - folosită în proiecte URBACT[25]

Co-decizia nu înseamnă că „se ia puterea" Consiliului Local sau funcționarilor publici. Din contră: **rolurile rămân**, doar că se schimbă *modul* în care ele se conectează. Consiliul Local are în continuare rolul legal de a decide asupra bugetului, iar aparatul executiv are rolul de a verifica legalitatea, de a asigura coerența și calitatea tehnică.

Co-decizia introduce ideea că, **acolo unde experiența de utilizator este cea mai relevantă** (spații publice de cartier, locuri de joacă, trasee pietonale, micro-intervenții), publicul poate primi un **rol real în alegerea priorităților** și, uneori, chiar în selectarea soluțiilor — în limitele stabilite de lege și de criteriile tehnice.

Co-decizia nu înlocuiește democrația reprezentativă, ci o completează: aleșii locali își păstrează responsabilitatea legală, iar publicul contribuie direct acolo unde cunoașterea de utilizator și prioritizarea nevoilor locale pot îmbunătăți calitatea intervențiilor

[25] https://urbact.eu/whats-new/stories/participatory-processes-fantasy

asupra spațiului.

În esență, acest model arată că **participarea nu este un concept unic**, ci un spectru. Diferența dintre informare, consultare și co-decizie este diferența dintre a ști ce se întâmplă, a fi ascultat și a avea puterea de a influența efectiv deciziile.

Pentru o guvernare transparentă și responsabilă, mai ales în domenii cu impact asupra mediului construit, este esențial să fie recunoscut și clar comunicat nivelul real de participare oferit cetățenilor. Sunt numeroase situațiile în care publicul este invitat la o consultare, dar evenimentul respectiv nu a fost gândit pentru a face loc unui schimb de opinii ci doar transmiterii unor informații - în lungi prezentări care nu sunt într-un limbaj accesibil - deci nici măcar informarea nu este făcută corect. Este deci important pentru profesioniștii mediului construit să poată face diferența între aceste trepte ale participării și să poată analiza cât de potrivite sunt metodele folosite pentru obiective de participare reală.

- **metode specifice de participare**

Câteva metode specifice sunt date ca exemplu la fiecare din nivelurile scării participării în tabelul de mai jos. Acestea nu sunt singurele metode, și așa cum se va vedea în secțiunile următoare, profesioniștii mediului construit nu au doar capacitatea de a analiza și de a oferi soluții tehnice, ci sunt și cei care trebuie să poată facilita participarea publicului. Nu este vorba de o persoană care să aibă toate competențele tehnice și de comunicare necesare, ci mai ales de lucru în echipă, cu specialiști de comunicare ce înțeleg însă și procesele de pregătire a transformărilor spațiului.

Nivel de participare	Metode
Informare - Publicul are acces la informatii	Broșuri, flyere, conferințe de presă, centre de informare, expoziții, evenimente de tip casă deschisă, postare pe internet, evenimente culturale, evenimente speciale de educație pentru grupuri țintă, emisiuni la televizor...
Consultare - Publicul are posibilitatea de a exprima opinii, de a face declarații, de a primi răspunsuri la îngrijorări sau sugestii	EXPRIMARE OPINII - Invitație de a trimite observații în scris, interviuri, dezbatere publică, audiere publică, organizarea de chestionare, chestionare online, forum pe internet, ... DIALOG REAL Interacțiune directă între public și instituții publice: ateliere, seminarii, mese rotunde, conferințe pe anumite teme...
Co-decizie - Publicul contribuie la procesul de decizie	Negocieri care conduc la înțelegeri - contracte de parteneriat, Actori urbani care primesc rol de decizie prin diverse mecanisme (buget participativ, parte din comitete, etc.), Organizarea votului deschis (referendum).

Tabel 3 - metode specifice pentru fiecare nivel de implicare a publicului, după: Claudia PAMFIL[26]

26 Urboteca - atelier de design al unui proces de planificare participativă - Săcele, 2017
https://urboteca.ro/wp-content/uploads/2021/04/3_Publicatie_URBOTECA_2016.pdf

Un **mecanism de codecizie** care merită o atenție specială pentru că are relevanță pentru transformările mediului construit este **BUGETUL PARTICIPATIV**: o administrație publică locală rezervă o parte din bugetul local și **cedează dreptul de decizie** către cetățeni pe acea parte din bugetul local. Cetățenii propun, discută și votează proiecte ce urmează să fie finanțate. În relație cu transformarea spațiului, bugetul participativ este adesea folosit pentru intervenții punctuale – amenajări de spații publice, locuri de joacă, trasee pietonale sau piste de biciclete – care răspund direct nevoilor resimțite de comunitate.

Acest mecanism este considerat o formă de co-decizie deoarece aleșii locali stabilesc cadrul (regulile, suma alocată, criteriile), dar **decizia finală asupra proiectelor finanțate aparține publicului**, printr-un proces deschis și transparent. Bugetul participativ contribuie astfel la educația civică, la creșterea încrederii între cetățeni și administrație și la o mai bună adecvare a intervențiilor asupra spațiului public.

Și în România există exemple de administrații care au făcut progrese în acest sens, precum **Cluj-Napoca**, **Oradea**, **Brașov** sau **Sibiu**, unde bugetul participativ a fost folosit pentru proiecte de mică și medie anvergură cu impact direct asupra cartierelor. Deși sumele alocate sunt încă limitate, acest instrument arată cum participarea reală poate influența concret modul în care este transformat spațiul urban.

În exercițiile pe diverse exemple / în lucrarea individuală, este importantă evidențierea metodelor de participare precum și situarea pe scara participării a proceselor analizate.

- **cercetare și inovație pentru procese participative**

Procesele de colaborare sunt obiect al unor demersuri de cercetare care au pus în evidență o idee foarte importantă: o abordare reînnoită a binelui comun/interesului public subliniază ideea că **administrația publică nu trebuie să se limiteze la implementarea deciziilor, ci ar trebui să creeze un mediu favorabil colaborării între toți actorii implicați.** (Mazzucato, 2024)

Astfel, pentru dezvoltare sustenabilă, administrația publică trebuie să își asume rolul de facilitare pentru un context în care interesele comune pot fi identificate și promovate.

Mazzucato pune în evidență 5 piloni - misiuni pentru administrația publică ce dorește să creeze un cadru pentru colaborare reală și pentru ca resursele și interesele actorilor urbani să se poată corela:

1. **definirea unei direcții** - o viziune clară pe care să o urmăm atât în măsurile pe care le iau instituțiile publice cât și partenerii acestora din sectorul privat și în implicarea cetățenilor.

Cu alte cuvinte, acest pilon presupune atragerea celor dispuși să contribuie la un scop colectiv.
2. **co-creare și participare** - implicarea tuturor actorilor interesați în definirea și realizarea binelui comun. Nu este vorba doar de a oferi resurse sau servicii, ci și de a deschide participare activă la luarea deciziilor.

Pentru a valorifica inteligența colectivă, este esențial ca sectorul public, cel privat și societatea civilă să colaboreze prin **canale autentice** de comunicare.

3. **învățare colectivă și împărtășirea cunoștințelor** - orice proces de creație colectivă se bazează pe schimbul și partajarea cunoștințelor

între toți participanții.

Modalitățile concrete de a integra această cunoaștere comună în structurile de guvernanță nu apar singure - prin stabilirea unor drepturi clare de proprietate intelectuală, prin implementarea platformelor de acces deschis sau prin investiții în capacitatea instituțiilor de a învăța continuu.

4. **acces pentru toți și împărțirea recompenselor** - necesitatea unei gândiri noi, care să permită instituțiilor publice nu doar să împartă riscurile, ci și recompensele.

Astfel, pentru a obține un echilibru real între risc și recompensă, este esențial să se creeze un sistem economic în care beneficiile să fie împărțite corect cât mai devreme, contribuind astfel la reducerea inegalităților și la motivație pentru identificarea interesului comun.

5. **transparența și responsabilitatea -** modul în care se face guvernarea să fie clar și accesibil tuturor. Pentru a câștiga și menține încrederea în societatea civilă, organizațiile publice trebuie să fie deschise și să creeze platforme cu date deschise, astfel încât orice decizie să poată fi verificată.

Consolidarea acestor mecanisme ajută la prevenirea folosirii inadecvate a fondurilor, a evaziunii fiscale și a fraudei. Acest pilon este vital, deoarece sprijină și întărește celelalte patru piloni ale binelui comun.

Implicarea eficientă presupune nu doar asumarea drepturilor și obligațiilor de cetățean - și toți suntem cetățeni - ci și capacitatea de a identifica și de a înțelege pozițiile tuturor celor care influențează sau sunt influențați de aceste schimbări ale mediului construit.

În concluzie, transformarea spațiului urban se bazează pe interacțiunea complexă dintre numeroși actori iar înțelegerea acestor dinamici este esențială pentru a armoniza prioritățile individuale cu cele colective, identificând atât sursele de tensiune, cât și oportunitățile de colaborare necesare pentru o dezvoltare sustenabilă a orașului. Astfel, analiza sistemului de actori reprezintă un instrument valoros în orientarea viitoarelor transformări ale spațiului urban.

INSTRUMENT B - ANALIZA ROLURILOR ȘI A RELAȚIILOR

Vera MARIN

Trecere în revistă a rolurilor actorilor urbani în relație cu sursele de putere (grad de influență) și cu prioritățile actorilor respectivi (grad de interes) este de ajutor pentru a orienta analiza specifică oricărui proces de transformare a unui spațiu, indiferent de scară. Evident, la scara întregului oraș, sau al unui teritoriu mai mare, analiza devine mai complexă și din cauză că numărul actorilor și diversitatea acestora este mai mare.

Pentru exerciții pe diverse exemple și pentru lucrarea individuală, analiza începe cu o listare a actorilor relevanți pentru respectivul proces de transformare - fie că se exprimă public despre acest proces, fie că doar vor suporta consecințele acelei transformări.

actor urban	natura interesului și grad de interes (intensitatea motivației)	surse de putere și grad de influență (intensitatea puterii)
...		
...		

Tabel 4- listarea actorilor și analiza perspectivelor acestora (interese) precum și a resurselor (putere de influență)

A doua etapă, după listare, este aceea a analizei relațiilor din sistemul de actori. Dacă puterea este înțeleasă în termeni de capacitate de a influența comportamentele altor actori, această ***hartă a actorilor*** *trebuie să cuprindă și direcția influenței (vârful săgeții - cine influențează pe cine) dar și natura influenței respective (ce punem ca relație pe linia dintre doi actori - ce acțiuni, ce resurse oferă, etc.).*

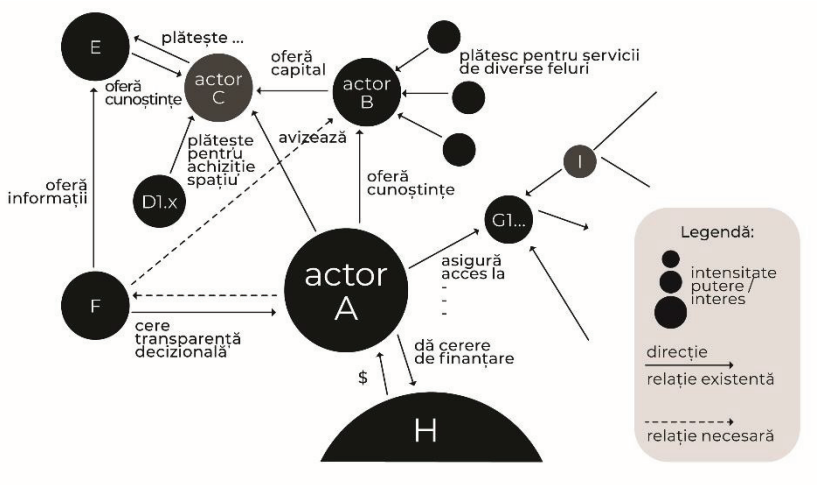

Figura 22 - harta actorilor - după: Circular City Challenge[27]

Această metodă este esențială atât pentru analiza unor procese (așa cum exersăm în cadrul acestei discipline) cât și pentru orice demers în care suntem implicați noi înșine care nu ține neapărat de viața profesională.

Analiza rolurilor și a relațiilor dintre actori poate fi pusă în legătură directă cu cercetări mai recente din **teoria sistemelor**, care arată că

[27] Circular City Challenge - https://project.circularcitychallenge.eu/
proiect de cercetare acțiune derulat în consorțiu internațional din care face parte și UAUIMhttps://www.uauim.ro/en/research/circular-city-challenge/

într-un sistem complex actorii nu sunt importanți doar prin existența lor, ci prin **poziția pe care o ocupă** și prin **relațiile pe care le întreține**. Unii actori funcționează ca *noduri centrale*, concentrând multă influență; alții au rol de *conectori*, facilitând circulația informației sau a resurselor între grupuri care altfel nu ar interacționa. Există actori care acționează ca filtre (*gatekeepers*), controlând accesul la informație, la finanțare sau la decizie, dar și actori periferici, care au puțină putere individuală, dar pot deveni influenți prin acțiune colectivă.

Înțelegerea acestor roluri sistemice ajută nu doar la descrierea și analiza unei situații la un moment dat, ci și la **anticiparea comportamentelor** și la alegerea unor strategii adecvate de interacțiune în viitor. De exemplu, un actor cu influență mare, dar cu interes scăzut, va trebui abordat diferit față de un actor foarte interesat, dar cu putere redusă. Această logică stă și la baza **analizei actorilor (*stakeholder analysis*)**, un instrument dezvoltat inițial în sectorul de afaceri, dar utilizat astăzi pe scară largă în politici publice, planificare urbană, proiecte de dezvoltare și procese participative. Nu este doar un exercițiu de cartografiere, ci un instrument care permite formularea unui **plan de acțiune**: cine trebuie informat, cu cine trebuie negociat, cine poate deveni aliat, cine poate bloca un proces și ce tip de argumente sau resurse sunt relevante pentru fiecare actor. În acest sens, analiza rolurilor și a relațiilor dintre actori contribuie la o înțelegere mai realistă a proceselor de transformare a spațiului și la dezvoltarea capacității de a interveni conștient și strategic într-un sistem complex.

4.
PLANIFICARE ȘI PROIECTARE
procese și rezultate

PLANIFICARE ȘI PROIECTARE URBANĂ

a. Profesioniștii mediului construit

Vera MARIN

În această secțiune, vom demonstra că, în procesele de pregătire a transformării spațiului urban sau rural, profesioniștii mediului construit au un rol de facilitare pentru acel cadru de cooperare fără de care dezvoltarea nu este una sustenabilă.

Am văzut în secțiunile anterioare că orașul este rezultatul interacțiunii dintre diverse grupuri – de la decidenți și investitori la profesioniști și cetățeni.

- **profesia de urbanist - o profesie recentă**

Planuri pentru orașe apar acolo unde comunitățile umane au construit așezări organizate. Dovezi există încă din civilizațiile din Mesopotamia sau Egiptul antic — unde străzile și structura așezărilor erau proiectate după reguli, nu lăsate la întâmplare. **Hippodamus din Milet** (sec. al V-lea î.Hr.) este considerat un precursor al planificării urbane ca mod de abordare — de aceea este uneori numit „părintele planificării urbane".

Chiar dacă planificarea orașelor are rădăcini foarte vechi, **profesia de urbanist** — în sensul de practică organizată cu educație specializată și corpuri profesionale — este **relativ tânără**: la începutul secolului XX, planificarea începe să fie recunoscută ca **disciplină profesională** distinctă, ca răspuns la provocările orașelor industriale și la necesitatea de a administra dezvoltarea urbană în mod sistematic. În **Marea Britanie**, primul program academic dedicat planificării urbane a apărut la **Universitatea din Liverpool în 1909** iar prima organizație profesională care există și azi aici - , **Royal Town Planning Institute** - a fost înființată în **1914**, consolidând profesia ca domeniu recunoscut.

Peste ocean, în Statele Unite, urbaniștii au început să fie angajați în roluri oficiale la începutul secolului XX, iar educația profesională a continuat să se dezvolte la universități precum **Harvard** (începând din 1924).

Prin urmare, odată cu creșterea complexității sistemului de actori care intervin în procesele de transformare a spațiului, dar și a dimensiunii orașelor, au devenit necesare regulamentele de urbanism care să asigure o dezvoltare echilibrată, organizată. Aceste norme au amplificat **importanţa argumentelor tehnice și a profesioniștilor care le stabilesc, iar puterea cunoașterii a devenit din ce în ce mai importantă.**

Totodată, evoluția organizării sociale a condus la o mai clară asumare a rolului pe care autoritățile publice îl au în garantarea unei dezvoltări echilibrate. Astăzi, deciziile privind transformarea orașului nu sunt luate doar de cei cu putere financiară, sau de cei cu putere decizională, ci implică un efort colectiv care combină resursele și interesele actorilor urbani în procese de planificare și proiectare urbană.

Am văzut deasemenea (capitolul 2), din înțelegerea indicatorilor și țintelor pentru Obiectivele dezvoltării sustenabile (ODD/SDGs), că aceste SDGs sunt strâns corelate cu activitatea de planificare și proiectare urbană, având în vedere că dezvoltarea sustenabilă a orașelor cere soluții concrete pentru:

-Infrastructură accesibilă: Planificarea urbană include asigurarea accesului universal la apă potabilă, energie și canalizare, conform SDG 6 (Apă curată și sanitație) și SDG 7 (Energie curată și accesibilă).
-Locuinţe decente şi accesibile: Proiectele de planificare urbană trebuie să integreze locuințe accesibile pentru persoanele defavorizate, în conformitate cu SDG 1 (Fără sărăcie) și SDG 11 (Orașe

și comunități durabile).
-Transport public eficient: Crearea unui sistem de transport public accesibil contribuie la conectarea persoanelor vulnerabile la locuri de muncă și educație, susținând SDG 10 (Reducerea inegalităților).
-Spaţii verzi și agricultură urbană: Planificarea de spații verzi și integrarea agriculturii urbane în orașe contribuie la îmbunătățirea calității vieții, protejarea mediului și securitatea alimentară, susținând SDG 11 și SDG 13 (Acțiune climatică).
-**Legislație și politici publice:** acte normative și reglementări care impun condiții despre cum să fie infrastructura și reguli pentru protecția mediului, sau încurajări pentru comportamente precum compostarea deșeurilor și utilizarea acestora pentru agricultură urbană (corelare cu SDG 12 - Producție și consum responsabile).

- **rolul profesioniștilor azi - pentru dezvoltare sustenabilă mâine**

Care este deci azi rolul profesioniștilor mediului construit în aceste procese? Cum se devii un astfel de profesionist?

"Când le-am spus părinților mei ca vreau sa mă fac urbanist, le-am frânt inimile pentru că nu vedeau un viitor pentru aceasta profesie și nu credeau că mă voi putea întreține din asta. Cred că părinții mei gândeau ca majoritatea oamenilor în acel moment.
(anii '60)
Recent, părinții mei mi-au spus: era bine dacă înțelegeam atunci nevoia de planificare așa cum o înțelegem azi. Te-am fi încurajat. Îmi place sa cred ca majoritatea oamenilor așa vede lucrurile acum!"
(anii '80)
Anthony James Catanese [28]

[28] Anthony James Catanese, Decan al Facultatii de Arhitectura de la Universitatea din Florida. În prefața la cartea Mastering Change, Winning Strategies for City Planning, ed. APA – American Planning Association Press, 1988

Ca profesionist specializat în planificarea și proiectarea dezvoltării spațiului, urbanistul se ocupă de realizarea analizelor necesare și de elaborarea propunerilor de dezvoltare, fie că este vorba despre o zonă, de o localitate, sau despre amenajarea unui teritoriu mai extins.

Formarea profesională se poate realiza printr-un program de licență la o Facultate de Urbanism sau, alternativ, ca specializare de master după obținerea unei diplome de licență într-un alt domeniu.

Urbaniștii urmează un curriculum variat care cuprinde atât discipline despre istoria orașelor și a profesiei lor, cât și cursuri teoretice precum și ateliere în care exersează atât planificare cât și proiectare. Ei învață, de asemenea, noțiuni și instrumente de statistică, sociologie, demografie, legislație și economie urbană, precum și folosirea noilor tehnologii de prelucrare de date. (vezi figura 2)

Aceste cunoștințe îi pregătesc să abordeze diferite aspecte ale dezvoltării urbane și să se specializeze în domenii precum protecția mediului, locuire, dezvoltarea comunitară și economică, protecția patrimoniului, designul urban, transportul și mobilitatea, utilizarea sistemelor GIS, urbanismul reglementar sau gestiunea proiectelor urbane.

Așa cum am văzut în capitolul precedent, acești profesioniști pot lucra apoi pentru dezvoltatori imobiliari și proprietari de terenuri care doresc amenajarea acelor spații, firme de proiectare, institute și agenții de planificare, asociații și fundații. O mare parte a oportunităților de angajare pentru planificare urbană provine din sectorul public – la nivel central, regional și local – unde expertiza lor este esențială pentru modelarea și gestionarea dezvoltării urbane.

În general, se poate observa o diferență între domeniul planificării urbane și cel al proiectării urbane și de arhitectură. Planificarea urbană este mai strâns legată de sectorul public, deoarece implică definirea

regulilor, politicilor și strategiilor care guvernează dezvoltarea teritoriului, roluri exercitate în principal de instituțiile publice. În schimb, proiectarea urbană și arhitectura sunt practicate preponderent în mediul privat, unde profesioniștii răspund cererii de proiecte concrete din partea dezvoltatorilor, proprietarilor sau altor beneficiari. Această distincție nu este una rigidă: există suprapuneri, colaborări și trasee profesionale hibride, iar în practică cele două domenii se completează reciproc în procesele de transformare a mediului construit.

Organizația profesională de la nivel european (Consiliul European al Urbaniștilor) definește astfel sarcinile acestor profesioniști:

-identificarea necesităţilor comunităţii în prezent și în viitor, și atragerea atenţiei către oportunităţi, efecte, constrângeri și implicaţii ale acţiunilor
-propunerea de politici și planuri pentru a iniţia, a reglementa, a adapta și a face posibilă implementarea schimbărilor, preluând concluzii din cercetare,
-proiectarea unor concepte spaţiale pentru politici și programe de dezvoltare (design),
-negocierea pentru realizarea politicilor și programelor,
-ghidarea și controlul modului în care sunt implementate aceste politici și programe și adaptarea acestora la nevoi și oportunităţi în schimbare,
-evaluarea și monitorizarea efectelor și implicaţiilor schimbărilor, pe măsură ce acestea apar,
-conectarea permanentă la cercetare și participarea în demersuri de formare continuă.

- **activitatea de urbanism - planificare și proiectare urbană**

Dacă urmărim corelarea cu principiile cuprinse în legislația specifică[29] domeniului planificării și proiectării urbane din România, vom regăsi aceleași idei:
"Gestionarea se realizează prin intermediul amenajării teritoriului și al urbanismului, care constituie ansambluri de activități complexe **de interes general** ce contribuie la **dezvoltarea spațială echilibrată**, la protecția patrimoniului natural și construit, la îmbunătățirea condițiilor de viața în localitățile urbane și rurale, precum și la asigurarea coeziunii teritoriale la nivel regional, național și european."

Același cadru legislativ[30] stabilește câteva principii fundamentale pe care această activitate trebuie să le respecte:

- Autonomia Locală: amenajarea teritoriului și urbanismul trebuie să se desfășoare cu respectarea autonomiei locale. Asta înseamnă că autoritățile locale au dreptul să decidă asupra dezvoltării spațiului în funcție de nevoile, specificul și aspirațiile comunității lor, fără a fi impuse soluții uniforme la nivel național.

- Principiul parteneriatului: activitatea de amenajarea teritoriului și de urbanism trebuie să fie bazată pe colaborarea strânsă între diversele entități implicate – de la autorități publice și instituții, la sectorul privat și societatea civilă. Parteneriatul implică că deciziile sunt luate împreună, ținând cont de expertiza și interesele fiecărei părți, pentru a găsi soluții echilibrate și eficiente.

---

[29]articolul 2, alineat 3 - Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul
[30] articolul 5, alineat 3 - Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul LEGE 350 06/07/2001 - Portal Legislativ

- **Transparența:** procesele de planificare trebuie să fie deschise și clare. Transparența presupune ca informațiile, deciziile și criteriile folosite să fie accesibile publicului, astfel încât cetățenii să poată înțelege și verifica modul în care sunt gestionate resursele și luate deciziile. Acest lucru întărește încrederea între autorități și populație.

- **Descentralizarea Serviciilor Publice:** competențele de a gestiona serviciile publice trebuie să fie distribuită la nivel local, pentru a răspunde mai bine specificului fiecărei comunități. Prin descentralizare, serviciile sunt adaptate la nevoile locale și pot fi gestionate mai eficient, contribuind astfel la o dezvoltare urbană mai armonioasă.

- **Participarea Populației:** cetățenii trebuie să aibă un rol activ în procesul decizional. Participarea lor nu este doar un drept, ci și o necesitate pentru a asigura că, prin amenajarea teritoriului și urbanism, sunt reflectate interesele reale ale comunității. Implicarea activă a populației ajută la identificarea problemelor locale și la găsirea de soluții care să servească binelui comun.

- **Dezvoltarea Durabilă:** toate aceste procese trebuie să fie aliniate principiului dezvoltării durabile, ceea ce înseamnă că trebuie să se asigure un echilibru între creșterea economică, protecția mediului și incluziunea socială. Scopul este ca dezvoltarea urbană să răspundă nevoilor prezente fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.[31]

În România, cuvântul urbanism acoperă atât activitățile de planificare cât și pe cele de proiectare urbană (design urban). Activităţile de urbanism combină abordarea de: reglementare (normativă) cu cea

[31] articolul 10 - Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul

strategică (integratoare) şi cu cea operaţională (implementarea programelor).[32]

În țările de limbă engleză, există o deosebire care se face și prin cuvinte: planificarea urbană - **urban planning** (planificare strategică și abordare operațională de definire a direcțiilor de dezvoltare, planificarea serviciilor urbane, a infrastructurii) și respectiv **urban design** (proiecte de amenajare a spațiilor publice, a cartierelor, a parcurilor și a grădinilor). Definirea reglementărilor de urbanism (regulile de utilizare a terenurilor, indicatorii urbanistici, etc.) sunt parte atât din activitatea de planificare urbană cât și din cea de proiectare urbană.

Pentru a clarifica multiple posibilități de a exercita profesia de urbanist, se poate face o distincție între „planificare urbană" și „proiectare urbană" și în România:
-**planificarea urbană** se referă la stabilirea direcțiilor generale de dezvoltare ale unui oraș, la formularea unor planuri de acțiune cu obiective definite pentru diversele programe și proiecte,
-**proiectarea urbană** se concentrează pe modul în care spațiile sunt construite și organizate, adică pe definirea rețelei de circulații și a spațiilor publice, a gabaritului pentru clădiri, etc.

Deși aceste două concepte sunt strâns legate și adesea se suprapun în practică, ele evidențiază aspecte diferite ale procesului de transformare urbană.

Granița dintre arhitectură și proiectare urbană nu este nici ea întotdeauna clară. Pentru simplitate, se poate spune că arhitectura se ocupă în principal de proiectarea clădirilor, în timp ce proiectarea urbană abordează modul în care aceste clădiri interacționează cu

[32]articolul 4 - Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul

spațiile publice, infrastructura și mediul înconjurător. Totuși, această convenție poate fi contestată, de exemplu, de peisagiști, care folosesc elemente vegetale pentru a crea spații publice, punând sub semnul întrebării dacă activitatea lor este mai degrabă de arhitectură sau de proiectare urbană.

- **urbanism participativ**

Dacă revenim la o abordare mai generală, spunem că un urbanist se dedică optimizării modurilor în care folosim terenurile (eficiență și eficacitate) și dezvoltării unor planuri strategice pentru o gestionare echilibrată a spațiului. Și știm deja că procesele de planificare și proiectare care conduc în mod real la dezvoltare durabilă trebuie să implice diverși actori urbani. Prin urmare, este esențial ca acești profesioniști să faciliteze o deschidere reală a proceselor de planificare și proiectare pentru ca toate părțile interesate să poată participa.

Este însă important de remarcat că, atât aleșii locali, cât și profesioniștii din domeniul urbanismului pot ezita să deschidă procesele de planificare și proiectare către locuitori, deoarece nu doresc să renunțe la prerogativele lor. Aleșii locali preferă să ia decizii în numele comunității, iar profesioniștii vor să dovedească că dețin cunoștințele și creativitatea necesare pentru a propune soluții eficiente.

Urbanismul participativ nu înseamnă că rolurile se inversează – locuitorii nu își asumă locul consilierilor sau al urbaniștilor. **Implicarea corectă a cetățenilor contribuie la echilibrarea raporturilor de putere și la găsirea celor mai bune soluții pentru problemele comunității**, ajutându-i să distingă între interesele lor personale și cele ale cartierului sau ale orașului.

Anterior s-a făcut o distincție între planificarea urbană și proiectarea urbană, însă conceptul de „urbanism participativ" ar trebui să se regăsească în ambele abordări. Planificarea participativă se referă la procesul de elaborare și aprobare a strategiilor de dezvoltare locală, în care se stabilesc prioritățile orașului, în timp ce implicarea cetățenilor în proiectarea urbană valorifică experiența lor de utilizatori, comunicând cunoștințele despre specificul local către cei care concep proiectele de amenajare și construcție.

În 2015, Aceeași organizație profesională care reunește urbaniști din întreaga Europă (ECTP) a publicat o **Cartă a participării în planificarea urbană**: în acest mod, profesioniștii mediului construit se obligă să susțină democrația participativă[33].

În rezumat, cele 12 articole susțin faptul că procesul de democrație participativă în planificarea spațială presupun implicarea activă a cetățenilor în luarea deciziilor pentru a reduce conflictele generate de nevoi și interese diverse și pentru a prioritiza interesul comun.

Această abordare presupune implementarea unor **procese de planificare transparente, receptive și eficiente**. Pentru a atinge aceste scopuri, ECTP arată că este esențială implicarea largă a cetățenilor, accesul complet la informații și promovarea învățării colective, alături de stabilirea unor reguli operaționale adaptate fiecărui context local, care să asigure o reprezentare echitabilă a tuturor actorilor implicați.

În plus, Carta subliniază importanța rolului profesioniștilor - **care acționează ca facilitatori calificați** – pentru a oferi suport și pentru a monitoriza procesele participative, asigurându-se astfel corectitudinea și deschiderea spre inovație.

[33] Final-English-CharterParticipatoryDemocracy-s.pdf

Implementarea Cartei este sprijinită de un grup de experți care monitorizează evoluția procesului și promovează bunele practici prin acordarea de premii, toate acestea fiind aliniate cu **instrumentele de planificare europene pentru a asigura o guvernare deschisă, incluzivă și eficientă**.

b. mediul construit și neutralitatea climatică

Serin GEAMBAZU. Vera MARIN

Înțelegerea rolului profesioniștilor mediului construit ca **facilitatori ai colaborării** se leagă direct de direcțiile asumate la nivel european privind viitorul mediului construit și tranziția către **neutralitate climatică**. La nivelul Uniunii Europene, dezvoltarea sustenabilă nu mai este formulată ca un obiectiv general, ci ca un set de transformări concrete, măsurabile, dintre care reducerea amprentei de carbon a mediului construit ocupă un loc central. Clădirile, infrastructurile și modul în care sunt organizate orașele influențează direct consumul de energie, mobilitatea, utilizarea resurselor și calitatea vieții.

În acest context, rolul profesioniștilor nu se limitează la aplicarea unor standarde tehnice, ci include capacitatea de a **traduce obiectivele europene în decizii locale**, adaptate fiecărui teritoriu.

Neutralitatea climatică nu poate fi atinsă doar prin soluții de tehnologie, ci prin procese de planificare care respectă criteriile bunei guvernări, în care actorii relevanți colaborează, învață unii de la alții și își asumă schimbări de comportament. Profesioniștii mediului construit devin astfel TRADUCĂTORI ai mizelor schimbării atât pentru între politici publice, cunoaștere științifică, cât și pentru interese economice și nevoile comunităților.

Prin facilitarea dialogului, prin utilizarea datelor și prin explicarea impactului deciziilor asupra consumului de resurse și emisiilor de carbon, aceștia contribuie la transformarea dezvoltării sustenabile dintr-un concept abstract într-o **ambiție comună de progres,** vizibilă în orașe care să fie mai eficiente energetic, cu spații publice de calitate și soluții care reduc impactul asupra mediului fără a compromite echitatea socială. În acest sens, principiile europene privind mediul

construit oferă o direcție clară de acțiune, în care colaborarea devine condiția esențială pentru atingerea obiectivelor climatice.

Știm deja cu dovezi clare că mediul construit are un impact semnificativ asupra schimbărilor climatice. Orașele sunt responsabile pentru o mare parte din emisiile de carbon globale, din cauza consumului ridicat de energie în clădiri, transport și infrastructură. Astfel, obiectivul de a atinge neutralitatea climatică prin activitatea de planificare și proiectare urbană implică transformarea acestui mediu pentru a reduce emisiile de gaze cu efect de seră și a promova un viitor sustenabil.

- **pentru clădiri:**

-Construirea de clădiri NZEB[34] (Nearly Zero Energy Buildings), care să fie aproape autonome în ceea ce privește consumul de energie, utilizând surse regenerabile și soluții eficiente.
-Valului Renovării, care vizează renovarea a cel puțin 35 de milioane de clădiri până în 2030 - orașele trebuie să adopte strategii integrate de **renovare energetică**. Clădirile existente reprezintă o mare parte din consumul de energie și din emisiile de CO2, iar renovarea acestora prin măsuri de eficiență energetică poate contribui semnificativ la reducerea impactului asupra mediului.
-Planul de acțiune pentru economia circulară al UE, care identifică construcțiile și mediul construit drept unul dintre sectoarele cu cel mai mare potențial de impact. UE solicită statelor membre să elaboreze **strategii naționale** care să integreze principiile economiei circulare în politicile de construcții, urbanism și achiziții publice. Aceste strategii sunt, de regulă, dezvoltate și ulterior implementate prin **grupuri de lucru interdisciplinare**, care reunesc reprezentanți ai

34 Directiva 2010/31/EU privind **performanța energetică a clădirilor** stipulează că toate clădirile noi trebuie să fie **NZEB**

administrației publice, profesioniști din domeniul construcțiilor, cercetători, industrie și organizații ale societății civile.

- **pentru planificare și proiectare urbană:**

Misiunea „Orașe neutre climatic și inteligente” reprezintă una din misiunile de cercetare-acțiune sprijinite de Uniunea Europeană care adresează această provocare alături de alte patru teme majore (adaptarea la schimbări climatice, cancer, protejarea și restaurarea apelor - oceane, mări, râuri, soluri sănătoase și agricultură sustenabilă).

Această misiune are deci ca scop sprijinirea a cel puțin 100 de orașe europene pentru a deveni neutre din punct de vedere climatic până în 2030. Aceste orașe funcționează ca laboratoare de inovare la scară urbană, în care sunt testate soluții integrate ce pot fi replicate ulterior în alte orașe din Europa.

Această viziune este direct corelată cu Pactul Verde European (European Green Deal), o inițiativă majoră a Uniunii Europene care are ca scop reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 55% până în 2030 și care promovează creșterea sustenabilității în toate sectoarele economice, inclusiv în mediul construit. Totodată, Pactul Verde European include obiectivul de a crea milioane de locuri de muncă verzi, ceea ce face ca educația și formarea continuă în domeniul sustenabilității să fie o opțiune validă pentru foarte mulți oameni.

Planul de acțiune pentru neutralitate climatică - este un document strategic și operațional prin care un oraș își definește drumul către reducerea drastică a emisiilor de gaze cu efect de seră și către atingerea neutralității climatice într-un termen asumat. Acest plan nu este doar o listă de intenții, ci include: o analiză a situației existente (emisii, consumuri, vulnerabilități); obiective clare și măsurabile;

pachete de măsuri concrete în domenii precum clădiri, energie, mobilitate, spații publice, economie locală; mecanisme de implementare, monitorizare și ajustare în timp.

Pentru orașele implicate în **EU Mission: Climate-Neutral and Smart Cities**, acest plan este integrat într-un instrument mai larg, numit **Contract climatic al orașului (Climate City Contract)**. Contractul nu este un contract juridic în sens clasic, ci un **angajament politic și social**, asumat public de administrația locală, împreună cu actorii relevanți: instituții publice, sector privat, mediul academic, organizații ale societății civile și cetățeni.

- **orașul de 15 minute**

Un exemplu relevant de concept care face trecerea de la **cercetare la acțiune**, fiind preluat, testat și adaptat în politici urbane, strategii locale și proiecte pilot, în special în orașe europene este cel al "Orașului de 15 Minute". Tocmai această capacitate de a fi reinterpretat în contexte diferite îl face un instrument util pentru învățare, experimentare și colaborare între profesioniști, administrații și comunități.

"Orașul de 15 Minute" este concept propus de către Carlos Moreno formulat și popularizat în mod coerent în jurul anului **2020**, fiind sintetizat în volumul său *La Ville du quart d'heure* (2020), iar ulterior aprofundat în lucrări și intervenții publice recente. Moreno propune și argumentează beneficiile reducerii dependenței de transportul motorizat pe ideea de **acces la toate serviciile și facilitățile de bază** într-un timp de călătorie de maxim **15 minute** de mers pe jos sau cu bicicleta de la locuință. Conceptul este strâns corelat cu principiile dezvoltării sustenabile, având beneficii economice, sociale și de mediu(figura 23)

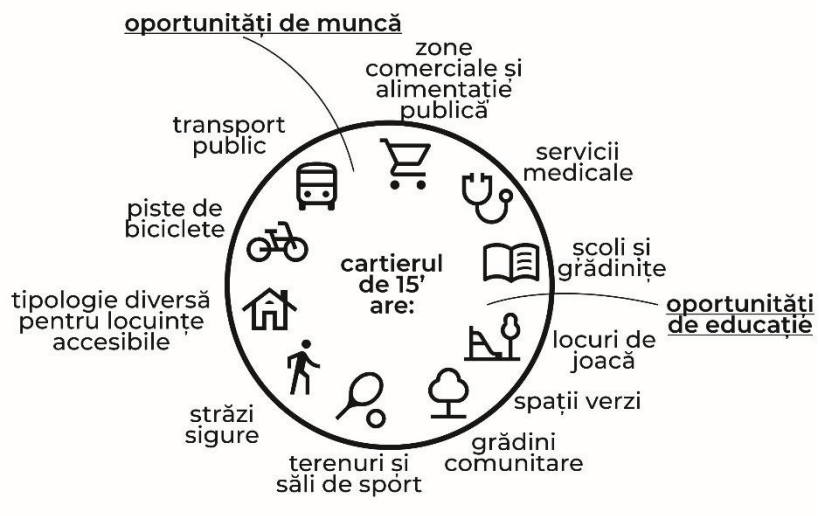

Figura 23 - caracteristicile unui cartier de 15 minute

În România, principiile „Orașului de 15 minute" sunt în curs de integrare în strategiile de dezvoltare urbană și sunt incluse și propunerile pentru Codul Urbanismului.

- **soluții bazate pe natură (Nature-based Solutions - NBS)**

Soluțiile bazate pe natură (NBS) au fost promovate oficial începând cu documentul Comisiei Europene din 2015, *"EU Biodiversity Strategy to 2020"*, care sublinia importanța integrării naturii în soluțiile urbane pentru a combate provocările legate de schimbările climatice și pierderea biodiversității. Această abordare a fost consolidată ulterior în diverse strategii și documente ale Uniunii Europene, printre care Pactul Verde European din 2019, care încurajează implementarea NBS pentru a atinge obiectivele de reducere a emisiilor de carbon și protecția mediului.

NBS sunt abordări care utilizează natura și procesele naturale pentru a rezolva provocările urbane și de mediu, cum ar fi schimbările climatice, inundațiile sau pierderea biodiversității. Aceste soluții includ regenerarea ecosistemelor, crearea de spații verzi urbane și utilizarea resurselor naturale pentru a îmbunătăți calitatea vieții și a proteja mediul. De exemplu, plantarea de copaci pentru reducerea efectelor insulelor de căldură sau realizarea de acoperișuri verzi pentru gestionarea apei pluviale.

În mod concret, NBS sunt aplicate în orașe prin politici publice și proiecte finanțate de UE, precum Horizon 2020 și LIFE Programme, care susțin investițiile în infrastructuri verzi. Începând cu 2010, orașe din Europa, precum Amsterdam și Barcelona, au implementat NBS pentru gestionarea apelor pluviale, reducerea riscurilor de inundații și îmbunătățirea calității aerului.

- **regenerare urbană cu reciclarea fondului construit**

Regenerarea urbană nu este un concept nou. De mai multe decenii, orașele încearcă să își îmbunătățească zonele degradate, fostele zone industriale sau cartierele care și-au pierdut funcțiunea inițială. Ceea ce s-a schimbat în ultimii ani este **accentul tot mai puternic pus pe reciclarea fondului construit**, ca parte a unei abordări mai largi de **economie circulară aplicată la scara orașului**.

În loc să extindem orașele consumând noi terenuri naturale, regenerarea urbană propune **folosirea a ceea ce există deja**: clădiri, infrastructuri, spații abandonate sau subutilizate. Reutilizarea construcțiilor existente înseamnă mai puțin consum de resurse, mai puține emisii asociate construcției și o mai bună valorificare a investițiilor făcute în trecut. Astfel, economia circulară nu se aplică doar la nivel de materiale, ci și la nivel urban, prin prelungirea vieții mediului construit.

Această abordare presupune însă **mai mult decât soluții tehnice**. Reutilizarea fondului construit necesită analize atente privind starea clădirilor, contextul urban, nevoile comunității și compatibilitatea noilor funcțiuni cu zona respectivă. De multe ori, este nevoie de reguli noi, de adaptarea celor existente și de mobilizarea unor resurse financiare și administrative importante pentru a da o nouă viață unor spații neglijate sau abandonate.

La nivel european, aceste idei sunt susținute și clar formulate în **Noua Cartă de la Leipzig** [35], care definește dezvoltarea sustenabilă a orașelor nu doar prin rezultatele finale, ci și prin **modul în care sunt luate deciziile**. Carta subliniază importanța proceselor de guvernanță, a colaborării și a parteneriatelor: între administrațiile publice locale dintr-o regiune, între nivelul local și cel central, între instituții care se ocupă de teme diferite (transport, mediu, locuire, economie), dar și între sectorul public și cel privat.

În cazul regenerării urbane, **parteneriatele public–private** nu ar trebui să se bazeze doar pe interese economice imediate, ci pe identificarea unor **interese comune între sectorul public și cel privat pentru profit**: reducerea numărului clădirilor abandonate, creșterea calității vieții, folosirea eficientă a terenurilor deja urbanizate și protejarea mediului natural.

În esență, regenerarea urbană cu reciclarea fondului construit înseamnă să privim orașul ca pe o resursă valoroasă în sine. Un oraș care se dezvoltă sustenabil este un oraș în care clădirile existente sunt adaptate și reutilizate, nu abandonate; în care creșterea nu se face prin consumarea de noi terenuri, ci prin folosirea inteligentă a mediului construit deja existent.

35https://www.mdlpa.ro/uploads/articole/attachments/617a9d2183bde089772090.pdf

- **dezvoltare urbană sustenabilă și Noul Bauhaus European**

Toate aceste inițiative și idei lucrează împreună pentru a crea orașe și comunități mai sustenabile. Pactul Verde European și Valul Renovării oferă cadrul legislativ și politic general, iar NET ZERO CITY, NZEB și obligațiile asumate de fiecare Stat Membru UE pentru eficiență energetică a mediului construit și pentru reducerea amprentei de carbon sunt instrumente prin care aceste obiective pot fi realizate la nivel local și chiar clădire cu clădire.

Noul Bauhaus European (NEB) este o inițiativă lansată în 2020 de Comisia Europeană, având scopul de a integra sustenabilitatea, estetica și incluziunea în dezvoltarea urbană. Aceasta reinterpretează principiile mișcării Bauhaus (1919-1933) care promova o fuziune între artă, tehnologie și funcționalitate. Bauhaus a revoluționat arhitectura, urbanismul și designul modern prin minimalism și funcționalitate, iar inițiativa NEB extinde acoperirea prin integrarea tranziției verzi, a tehnologiilor inovatoare și a participării comunitare.

Așa cum este sintetizat în **Figura 22**, Noul Bauhaus European oferă un cadru de orientare - o busolă *(NEB compass)* care reunește valorile de sustenabilitate, estetică și incluziune și le conectează cu ariile tematice abordate în această publicație. Prin acest demers, NEB nu propune doar obiective de atins (rezultate), ci un mod integrat de a gândi dezvoltarea urbană sustenabilă, în care calitatea spațiului construit, responsabilitatea față de mediu și implicarea oamenilor sunt posibile prin procese de lucru interdisciplinar, de bună guvernare și de participare în sensul de co-creare .

Cei trei piloni ai Noului Bauhaus European care țin de rezultate sunt:

1. Ecologie – acest pilon se referă la reducerea impactului mediului construit asupra mediului natural. El promovează clădiri eficiente

energetic (precum cele de tip nZEB), utilizarea materialelor ecologice, durabile și reciclabile, precum și aplicarea principiilor economiei circulare în construcții și regenerare urbană. Scopul este reducerea consumului de resurse, a emisiilor de carbon și a deșeurilor, atât la nivel de clădire, cât și la scara orașului.

2.Preocuparea pentru estetică – NEB pornește de la ideea că sustenabilitatea nu trebuie să însemne doar soluții tehnice eficiente, ci și **spații frumoase, plăcute și bine proporționate**, care contribuie la starea de bine a oamenilor. Acest pilon este adesea asociat cu conceptul de *Baukultur*, care pune accent pe calitatea arhitecturală, integrarea în context, funcționalitate și respect pentru identitatea locului. Spațiile urbane bine gândite pot îmbunătăți viața cotidiană și pot încuraja folosirea lor de către comunitate.

3.Incluziunea și parteneriatul – acest pilon subliniază importanța implicării oamenilor în procesul de planificare și proiectare. Incluziunea înseamnă ca toți locuitorii, indiferent de vârstă, venit sau statut social, să aibă acces echitabil la locuire decentă, servicii și spații publice de calitate. Parteneriatul presupune colaborarea dintre autorități, profesioniști, sectorul privat și societatea civilă, astfel încât deciziile privind mediul construit să fie rezultatul unui efort colectiv, nu al unor decizii luate izolat.

Tot parte din **Busola Noului Bauhaus European**, pe lângă cei trei piloni de rezultate, există **trei principii de lucru (principii de proces)**:

-Abordare interdisciplinară / transdisciplinară - transformarea mediului construit nu poate fi realizată dintr-o singură disciplină, ci necesită colaborarea dintre arhitectură, urbanism, inginerie, științe sociale, economie, mediu, arte și educație, astfel încât soluțiile să fie complete și adaptate realității.

-**Guvernanță pe mai multe niveluri (multi-level governance) -** deciziile legate de dezvoltarea urbană sustenabilă trebuie coordonate între nivelul european, național, regional și local, precum și între instituții cu responsabilități diferite, pentru ca politicile și proiectele să fie coerente și aplicabile în practică.

-Participare și co-creare - NEB promovează implicarea activă a cetățenilor, comunităților și actorilor locali în definirea problemelor și a soluțiilor, astfel încât proiectele să răspundă nevoilor reale și să fie asumate colectiv, nu impuse de sus în jos.

Pentru studenții unor programe de licență dintr-o universitate de arhitectură și urbanism, Busola NEB este foarte relevantă pentru că duce mai departe preocupări mai vechi legate de BAUKULTUR[36].

Baukultur se referă la calitatea mediului construit în ansamblu – nu doar la clădiri „frumoase", ci la modul în care arhitectura, spațiile publice, infrastructura și peisajul contribuie la viața de zi cu zi, la identitatea locului și la bunăstarea oamenilor.

Premiile NEB [37] sunt prezentate pe o platformă online în care exemplele sunt prezentate pe scurt; sunt grupate pe categorii (clădiri, spații publice, inițiative comunitare, educație); se vede clar legătura dintre **sustenabilitate – estetică – incluziune**.

[36] Davos Declaration – Towards a High-Quality Baukultur for Europe (2018), inițiată de miniștrii culturii europeni.
[37] https://prizes.new-european-bauhaus.europa.eu/

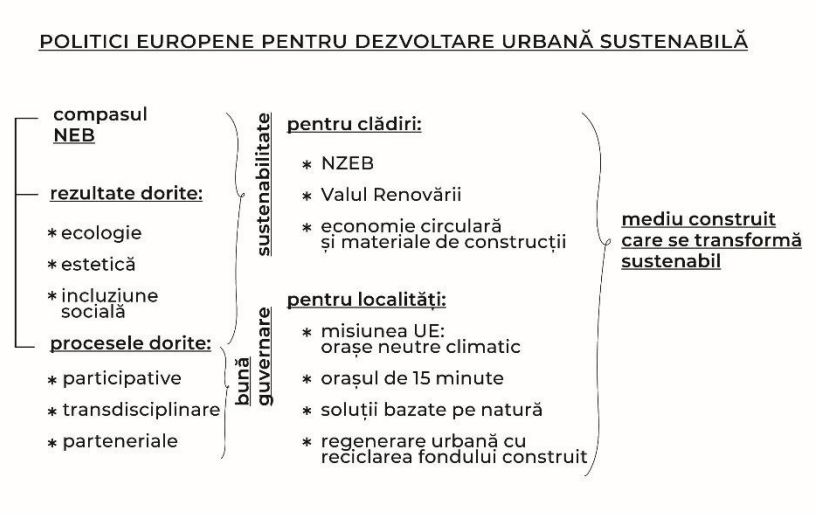

Figura 24 - valori și arii tematice în Noul Bauhaus European. după: criterii de evaluare[38] și corelare cu teme acoperite în această publicație

-Interes şi capacitate pentru învăţare permanentă

Pentru ca aceste inițiative să fie implementate eficient, este esențial ca profesioniștii mediului construit – arhitecți, urbaniști, ingineri – să fie bine informați și să aplice principiile sustenabilității în practică. Cunoașterea cadrului legislativ, a reperelor de eficiență energetică și a strategiilor de regenerare urbană le permite să transforme orașele într-un mod coerent și durabil. În acest context, formarea inițială (pentru care această publicație aduce o contribuție) precum și cea continuă dar mai ales colaborarea dintre specialiști, administrații publice și comunități devin elemente-cheie pentru atingerea

38 metodă de auto-evaluare pentru New European Bauhaus
https://new-european-bauhaus.europa.eu/tools-and-resources/neb-self-assessment-method_en

obiectivelor de neutralitate climatică și îmbunătățirea calității vieții urbane.

Formarea inițială și cea profesională continuă sunt într-o **dinamică permanentă**. Cei care vor elabora planuri de acțiune locală pentru climă de exemplu sau care vor face planificare și proiectare urbană pentru a aplica principiile orașului de 15 minute sau soluții bazate pe natură în intervenții complexe de regenerare urbană se pot baza pe lucruri învățate în timpul facultății, dar vor trebui să fie atenți și la ideile noi care vor apărea cu siguranță după ce au încheiat formarea inițială.

Învățământul universitar, organizațiile profesionale, furnizorii de formare pentru funcționarii publici funcționează într-un ecosistem în continuă evoluție, care conectează cercetarea de practică.

La nivel european, această dinamică este susținută printr-o varietate de instrumente și programe care încurajează **legătura directă dintre cercetare și aplicare practică**. Platforme precum **Net Zero Cities Platform**[39] oferă resurse, metodologii, formate de învățare și rețele de sprijin pentru profesioniști, administrații publice și organizații care își asumă rolul de a testa și implementa soluții sustenabile în contexte reale. Existența acestor oportunități de învățare și schimb de experiență nu înseamnă însă că progresul se produce automat. Este nevoie de inițiativă, de capacitatea de a accesa programe de finanțare prin aplicații pentru granturi, burse sau programe de sprijin și, mai ales, de **disponibilitatea de a învăța continuu**. Dezvoltarea sustenabilă nu este un domeniu „închis”, cu rețete definitive, ci unul în care experimentul și colaborarea sunt esențiale.

39 https://netzerocities.eu/

c. Etapele de transformare a spațiului

Serin GEAMBAZU & Vera MARIN

În orice localitate, se poate analiza evoluția sa identificând momente cheie care au lăsat o amprentă asupra mediului construit. Aceste momente pot include construcția unui palat sau a unei galerii comerciale, trasarea unui bulevard nou, lotizarea unui teren în parcele organizate sau amenajarea unui parc. Fiecare dintre aceste acțiuni transformă și reconfigurează orașul.

Un proiect este un demers prin care se intenţionează schimbarea unei realităţi, constând într-un set de acțiuni interconectate care mobilizează resurse materiale și umane pentru a atinge un obiectiv specific.

Indiferent de cum sau de către cine sunt inițiate aceste schimbări – ele pornesc de la capacitatea actorilor urbani de a imagina transformarea realității. Aceste proiecte, prin natura lor, sunt proiecții ale unui viitor posibil. Ele reflectă aspirațiile și disponibilitatea de a face eforturi pentru a îmbunătăți situația existentă.

Numim **proiecte** acele intervenții pentru a obține niște rezultate dorite care sunt clar definite, așa cum trebuie să fie definite și resursele necesare - materiale, pricepere, fonduri, etc. și respectiv calendarul cu etapizarea activităților care duc la obținerea acelor rezultate. (figura 23)

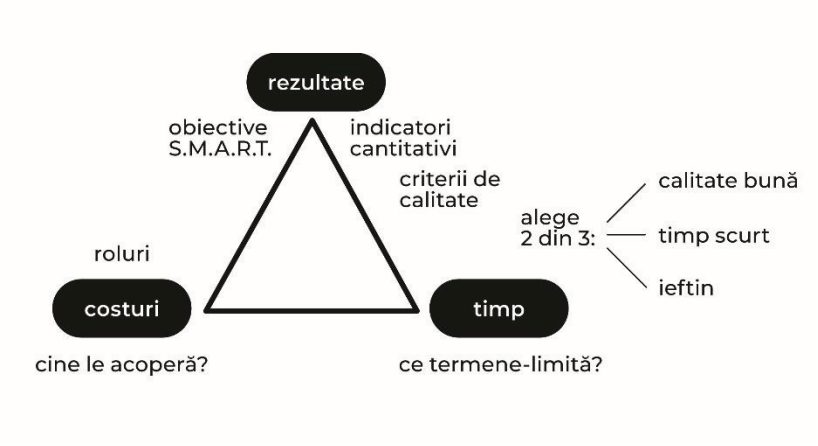

Figura 25 - triunghiul de aur al managementului de proiect

În exemplele care se vor discuta la întâlnirile de curs sau în studiul de caz pentru lucrarea individuală va trebui avut în vedere următorul aspect: Nu putem vorbi de un proiect dacă nu sunt determinate rezultatele estimate, timpul, costurile și ce alte resurse sunt necesare. pentru proiectele care au relevanță pentru transformarea spațiului, este foarte important să fie cunoscut ***sit-ul de proiect*** *și să fie clar regimul de proprietate asupra terenurilor care vor fi amenajate și respectiv construite.*

- **etapele unui proiect**

Orice proiect parcurge mai multe etape, care pot fi sintetizate intuitiv astfel: inițiere, documentare și propuneri preliminare, fixarea soluției, realizare efectivă/ execuţia lucrărilor, urmate de utilizare care ar trebui urmărită (monitorizare) și evaluată.

După ce proiectul se materializează prin construcții și amenajări, rezultatul său devine parte din spațiul urban.

În practică, termenul „proiect” este folosit de cele mai multe ori pentru a desemna documentația tehnică pentru obținerea **autorizației de construire** – adică un set de desene și texte, cerute de legislație – prin care se descriu caracteristicile situației dorite. Aceste documente servesc drept ghid pentru transformarea viziunii în realitate, stabilind clar ce anume trebuie făcut și cum va arăta rezultatul final.

Planșele și memoriile tehnice stabilesc deci cum va fi realizată intervenția. Totuși, înainte de a detalia cum va arăta o construcție sau amenajare, trebuie să avem un răspuns clar la întrebarea „De ce acest proiect?”. Înainte de a discuta detaliile tehnice – ce anume se va construi și cum – este esențial să clarificăm **necesitatea proiectului,** adică motivele pentru care acesta este important. Proiectul trebuie apoi să fie definit în detaliu, răspunzând la întrebările: Ce se realizează - care sunt rezultatele așteptate? Cine se ocupă de ce aspecte și, evident în strânsă legătură cu rolurile, ce resurse financiare sunt necesare? Când se implementează?

Trebuie menționat și că, între etapele unui proiect, există „zone de suprapunere”. Astfel, în timpul elaborării detaliate a documentației tehnice pot apărea ajustări ale rezultatelor așteptate, în funcție de variantele posibile. De asemenea, în timpul implementării proiectului, pot apărea modificări ale detaliilor tehnice stabilite în faza de proiectare, iar gestionarea curentă poate impune adaptarea unor elemente chiar după finalizarea proiectului.

- **dezvoltare locală prin proiecte punctuale**

În primii 20 de ani de la căderea regimului comunist, administrațiile locale din România nu au manifestat un nivel semnificativ de inițiativă și creativitate în dezvoltarea proiectelor urbane. Majoritatea intervențiilor s-au concentrat pe intervenții de infrastructură de bază și întreținerea spațiilor publice.

Profesioniștii din domeniul proiectării din România privesc cu admirație către colegii lor din alte țări europene care beneficiază de comenzi semnificative provenite din inițiative publice pentru proiecte de amploare, cum ar fi clădiri culturale, muzee, spitale sau locuințe sociale.

Deficitul de inițiativă al administrațiilor locale din România poate fi explicat prin contextul dificil în care operează, cu numeroase responsabilități și cheltuieli, de la costurile curente pentru întreținerea infrastructurii sociale, a spațiilor publice la salariile funcționarilor, etc.

Totodată, lipsa resurselor financiare în perioada dificilă de dinainte de aderare ca Stat membru al Uniunii Europene a limitat capacitatea de a investi în proiecte inovative, iar intervențiile au fost, adesea, modernizări modeste.

Totuși, în ultimii ani, experiența în gestionarea proiectelor inițiate de autoritățile publice s-a îmbunătățit semnificativ pentru că au fost disponibile fonduri europene care se pot accesa doar cu o demonstrație a capacității de implementare, dar și cu o argumentație consistentă privind necesitatea respectivei investiții.

Au fost și programe de instruire pentru personalul implicat în pregătirea cererilor de finanțare și respectiv de gestionare a proiectelor. Aceste formări și experiența directă au contribuit la creșterea capacității administrațiilor publice locale de a dezvolta proiecte mai complexe și inovative, cu scopul de a transforma orașele și a răspunde nevoilor cetățenilor.

- **inițierea unui proiect**

Geneza unei idei de proiect este, de fiecare dată, o poveste interesantă. De exemplu, pentru un dezvoltator imobiliar privat, intenția de a dezvolta o oportunitate este determinată în principal de dorința de profit. Pe de altă parte, pentru o familie sau un individ, decizia de a construi poate fi motivată fie de necesitatea de a crește veniturile, fie pentru utilizare personală.

Din punct de vedere procedural, intenția unei persoane fizice sau juridice de a iniția un proiect se înregistrează prin depunerea unei cereri la autoritățile locale pentru obținerea unui **certificat de urbanism.**

Certificatul de urbanism este un document oficial emis de administrația publică locală (primărie sau consiliu județean) care informează asupra regulilor aplicabile unui teren sau unei clădiri. certificatul de urbanism NU dă dreptul de a construi. Este un document de informare, nu o autorizație.

Poate solicita un certificat de urbanism: proprietarul unui teren sau al unei clădiri; un potențial cumpărător; un dezvoltator; un arhitect sau urbanist, în numele beneficiarului. Nu este nevoie să fii proprietar pentru a cere certificatul — este un document public de informare.

Certificatul de urbanism se obține prin depunerea unei cereri la primăria sau, după caz, la consiliul județean competent pentru amplasamentul respectiv. La cerere se atașează documente de bază, precum planul de încadrare în zonă, planul de situație și dovada dreptului de proprietate sau un alt document justificativ. După achitarea unei taxe administrative, autoritatea analizează solicitarea și emite certificatul de urbanism, de regulă în termenul legal, care este de obicei de până la 30 de zile.

Și administrația publică locală ar trebui să facă inițierea unui proiect printr-o cerere pentru certificatul de urbanism chiar dacă acesta este

emis tot de administrația locală respectivă. Un proiect inițiat de administrația publică ar trebui însă să aibă o bază de argumentare solidă privind necesitatea acestuia. (vezi mai jos secțiunea dedicată relației dintre proiectare și planificare)

Din punct de vedere procedural, atunci când apare o idee de proiect care presupune o investiție din fonduri publice, administrația publică trebuie să o asume printr-o decizie administrativă și să o includă în documentele care asigură posibilitatea de a folosi bugetul local. Pentru ca proiectul să poată fi implementat, cheltuielile aferente trebuie prevăzute în secțiunea de investiții a bugetului și trebuie să fie aprobate de către forul decizional (consiliul local). Doar după această etapă pot fi demarate procedurile pentru proiectare și execuție.

Deși legislația prevede obligativitatea justificării necesității unei investiții publice, în etapele inițiale, sunt adesea utilizate documente sumare, precum note sau memorii justificative și estimări de costuri. Acestea pot fi suficiente pentru includerea investiției în bugetul local și pentru asumarea ei la nivel administrativ. Totuși, implementarea efectivă a proiectului este posibilă legal doar după elaborarea documentațiilor tehnice corespunzătoare semnate de specialiști atestați și după obținerea autorizațiilor necesare.

Diferența dintre ceea ce este permis procedural și calitatea procesului de fundamentare explică de ce unele intervenții asupra spațiului public în special sunt, de multe ori, slab corelate cu documentațiile de urbanism sau cu criterii de calitate ale construcțiilor.

- **relația dintre planificare și proiectare urbană**

Pentru dezvoltare sustenabilă, proiectarea vine după planificare, iar proiectul ar trebui să fie parte dintr-un plan.

Un proiect care este plătit din fonduri publice ar trebui să facă parte dintr-un program mai larg și să fie integrat într-o strategie de dezvoltare locală / cu obiective definite în cadrul unei documentații de urbanism pentru toată localitatea sau pentru o zonă anume.

Dacă proiectele nu fac parte din planuri bine definite, ci sunt generate doar de decidenții politici, lansate la repezeală în campanii electorale sau la întâmplare / sau ca răspuns punctual la interese individuale, argumentele pentru necesitatea acestora devin mai puțin convingătoare, iar colaborarea cu profesioniștii poate fi ineficientă.

Pe de altă parte, dacă ideile provin doar din sfera profesională, fără susținere politică, există riscul ca ele să nu fie implementate, aceste idei riscă să rămână doar pe hârtie, chiar dacă sunt indispensabile și ar oferi un raport cost-beneficiu excelent.

Planificarea urbană reprezintă o combinație între inputul tehnic al profesioniștilor și deciziile politice, asigurându-se astfel un echilibru între argumentele tehnice și susținerea politică - ambele foarte necesare.

La nivelul unei localități, **procesul de planificare** începe cu o analiză a nevoilor de dezvoltare, a problemelor și a potențialului existent. Această evaluare, realizată de specialiști care au o înțelegere nuanțată a diverselor teme, trebuie prezentată într-un mod clar și concis decidenților, sectorului de afaceri, sectorului asociativ, cetățenilor. Doar astfel, definirea obiectivelor ia în considerație multiple perspective (interese și resurse) și toți cei interesați și respectiv afectați sunt parte din proces.

Aceste obiective se bazează nu doar pe rezultatele diagnosticului obiectiv, ci și pe aspirațiile locuitorilor, pe voința politică a reprezentanților aleși precum și pe nivelul de mobilizare locală.

Planificarea urbană este deci procesul prin care sunt definite obiective pe baza unor analize și, pentru a atinge acele obiective, se elaborează apoi planuri de acțiune sau programe de intervenție pe **termen scurt, mediu și lung**.

În planificare, coordonarea elaborării documentațiilor revine urbaniștilor. Am văzut în secțiunea anterioară și că urbaniștii sunt cei care se pregătesc să înțeleagă spațiul și să lucreze în echipe pentru a identifica nevoile actuale și viitoare ale comunității, evidențiind oportunitățile, efectele și constrângerile existente, pentru a face propuneri, pentru a facilita negocierile necesare atât în planificare cât și în demersul de proiectare, etc.

Documentațiile de urbanism sunt **instrumente**, care stabilesc reguli obligatorii pentru utilizarea terenurilor și pentru construire în cadrul unei localități. Ele au **valoare juridică** și sunt elaborate și coordonate de **specialiști cu drept de semnătură** validat de Registrul Urbaniștilor din România. Odată aprobate, aceste documentații produc efecte directe asupra proiectelor concrete și, în baza lor, sunt emise certificatele de urbanism și autorizațiile de construire.

Documentele de planificare strategică – adesea denumite **strategii** – nu au caracter reglementar, ci **orientativ și programatic**. Ele stabilesc direcții de dezvoltare, obiective și priorități pe termen mediu și lung și pot fi **intersectoriale** (strategii de dezvoltare locală durabilă) sau **tematice**, concentrându-se pe o anumită dimensiune a dezvoltării (de exemplu: locuire, energie, mobilitate, decarbonizare). Aceste strategii sunt, de regulă, elaborate prin procese colaborative, care implică administrația publică, experți din domenii diferite și actori locali. Și alți profesioniști pot să coordoneze elaborarea unor **documente de planificare**.

- **documentațiile de urbanism sau de amenajarea teritoriului**

Modul în care un oraș este gestionat, transformat și dezvoltat este reglementat printr-un cadru legislativ specific pe care l-am amintit anterior atunci când au fost trecute în revistă principiile care orientează activitatea de planificare și proiectare urbană[40].

În aceste acte normative, sunt definite documentațiile de amenajarea teritoriului și respectiv cele de urbanism.

În România, Planul Urbanistic General (PUG), Planul Urbanistic Zonal (PUZ) sunt documentațiile de urbanism care asigură coerența dezvoltării orașelor prin reglementări de urbanism (urbanism reglementar), dar și prin planuri de acțiune pentru implementare (urbanism operațional).

[40] Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul.

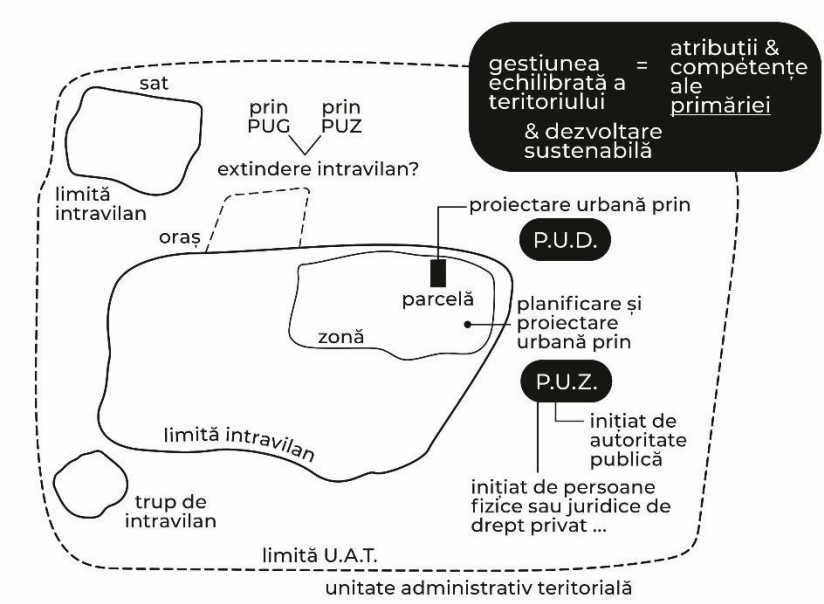

Figura 26- niveluri spațiale și documentații de urbanism - după: Urboteca[41]

PUG: Planul Urbanistic General (împreună cu Regulamentul Local de Urbanism) este instrumentul principal de planificare al dezvoltării unei localități. Acest document stabilește regulile de urbanism care trebuie să apropie orice proiect de obiectivele strategice de dezvoltare ale orașului.

PUZ: Planul Urbanistic Zonal coordonează dezvoltarea unor zone specifice din localitate, mai ales a celor caracterizate printr-o complexitate ridicată sau o dinamică urbană accentuată. Acesta oferă un cadru detaliat pentru reglementarea acestor zone.

[41] resurse - pentru pedagogie urbană: https://urboteca.ro/instrumente-de-planificare-si-proiectare-urbana/

PUD: Planul Urbanistic de Detaliu este documentația care arată cum se aplică, în practică, regulile stabilite în PUG sau PUZ pentru o anumită parcelă de teren. Astfel, se oferă indicații precise pentru implementarea proiectelor pe acea parcelă.

Pentru ca procesele de dezvoltare să fie sustenabile, este esențial ca **documentațiile de urbanism** (PUG, PUZ, PUD) să fie corelate cu **documentațiile de amenajare a teritoriului** (PAT), care operează la scări mai largi.

Planurile de amenajare a teritoriului oferă o **viziune de ansamblu** asupra modului în care se dezvoltă un teritoriu: unde este oportună extinderea urbană, unde trebuie protejat mediul natural sau agricol, cum se organizează infrastructurile majore și relațiile dintre localități.

Gestiunea echilibrată a teritoriului unui județ (PATJ) ține de competențele și atribuțiile Consiliului Județean. Prin acel PATJ, sunt stabilite direcții de acțiune și sunt spațializate, în linii mari, zone de protecție, zone de dezvoltare de un anume tip, programele și proiectele mari. Astfel, este asigurată limitarea riscurilor naturale și antropice, protecția mediului, a patrimoniului / peisajului cultural, și sunt asigurate condiții pentru dezvoltare economică responsabilă.

Însă, fiecare Unitate Administrativ Teritorială are nevoie de o documentație de urbanism - plan urbanistic general (PUG) care are rolul de a **traduce aceste direcții generale în reguli concrete**, aplicabile în orașe și comune. Atunci când această relație nu este funcțională, apar dezechilibre: zone supraaglomerate fără servicii suficiente, cartiere noi slab conectate la oraș, sau așezări informale apărute din lipsa accesului la locuire.

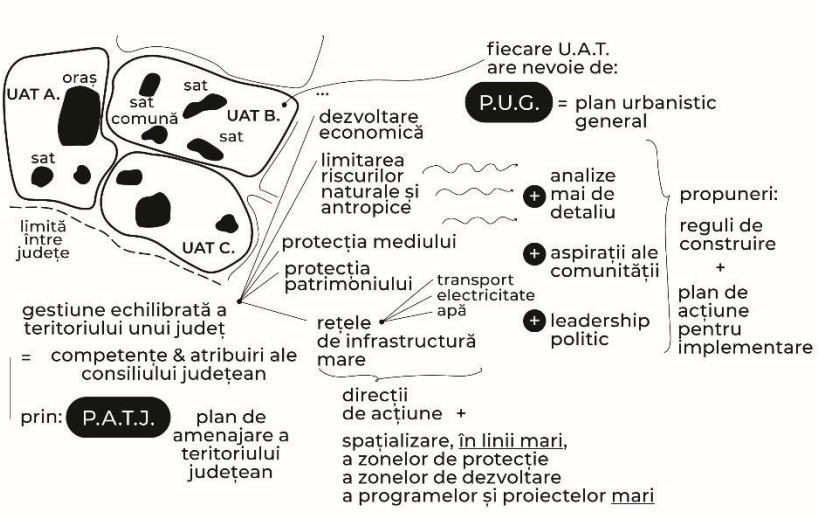

Figura 27 - schemă ce reprezintă relația dintre PATJ și PUG[42]

Documentațiile de amenajare a teritoriului se împart în mai multe categorii, în funcție de teritoriul pe care îl acoperă:

PATN: Planul de Amenajare a Teritoriului Național stabilește direcțiile generale de dezvoltare a teritoriului național.

PATJ: Planul de Amenajare a Teritoriului Județean detaliază prevederile PATN la nivel județean și coordonează dezvoltarea localităților și a infrastructurii regionale.

PATZ: Planul de Amenajare a Teritoriului Zonal este aplicat unor zone cu caracteristici specifice (zone metropolitane, zone turistice, zone protejate etc.).

---

[42] Human Rights Based Approach to Development, UN Habitat, Urban Johnson: https://youtu.be/qNdj-A-AI-4

PATI: Planul de Amenajare a Teritoriului Intercomunal – se referă la teritorii ce includ mai multe unități administrativ-teritoriale, pentru a asigura dezvoltarea coordonată între mai multe UAT - unități administrativ teritoriale.

Astfel, documentațiile de urbanism precum și cele de amenajarea teritoriului ghidează procesul de transformare a spațiului pentru ca acesta să asigure coerență între interesele și resursele actorilor urbani. De la direcții de acțiune cuprinse în documentațiile de amenajarea teritoriului (PAT), la reglementările și planul de acțiune pentru implementare pentru întreaga unitate administrativ teritorială (PUG) și până la amenajarea unei parcele (PUD), aceste instrumente integrează input tehnic și respectiv aspirațiile comunității reprezentate de aleșii locali sau exprimate direct în procese de participare.

Administrațiile publice locale, agențile de dezvoltare regională, instituțiile administrației publice centrale, profesioniștii mediului construit, dezvoltatorii și comunitățile trebuie să lucreze pe baza unor repere comune, coerente la diferite scări. Doar astfel pot fi optimizate investițiile publice, pot fi anticipate conflictele de utilizare a terenului și pot fi abordate probleme complexe precum locuirea informală sau presiunea metropolitană. În acest sens, documentațiile de amenajare a teritoriului și cele de urbanism nu sunt instrumente separate, ci părți ale aceluiași mecanism care sprijină dezvoltarea durabilă pe termen lung.

- **avizarea - filtre de protecție a interesului public**

Așa cum am văzut în secțiunile precedente, procesului de planificare și proiectare urbană nu este doar responsabilitatea administrației publice locale care a inițiat respectiva documentație. **AVIZAREA implică multe alte instituții publice cu rol de a filtra interesul public.** Avizele necesare pentru documentațiile de amenajarea teritoriului și pentru cele de urbanism (PUG, PUZ, PUD) sunt emise de diverse instituții publice pentru a asigura conformitatea planurilor

urbanistice cu legislația în vigoare, dar și pentru a verifica corelarea între propunerile cuprinse în documentație și resurse și planuri pentru viitor pe acea temă.

Prezentăm în cele ce urmează câteva exemple de teme și de instituții cu rol de avizare:

tema avizării pentru o D.U. sau D.A.T	instituţia avizatoare
Avizul pentru protecţia patrimoniului cultural și construit urmărește: respectarea reglementărilor privind protecția monumentelor și a zonelor istorice. Compatibilitatea noilor construcții cu patrimoniul existent.	Ministerul Culturii (prin Direcțiile Județene pentru Cultură) Institutul Național al Patrimoniului (pentru situri clasate) terenul/proiectul se află într-o zonă protejată, un sit arheologic sau lângă un monument istoric.
Avizul pentru protecţia mediului Impactul asupra aerului, apei, solului, biodiversității. Respectarea legislației privind poluarea și gestionarea deșeurilor. Necesitatea unei evaluări de impact asupra mediului (EIA).	Agenția pentru Protecția Mediului (APM) (județeană sau națională) Garda Națională de Mediu (pentru control și inspecție) orice proiect are practic impact asupra mediului (dezvoltări imobiliare, zone industriale, infrastructură majoră etc.).
Avize pentru rețele de utilități publice	Operatorii de utilități:

Capacitatea rețelelor de a susține dezvoltarea. Riscurile de avarii sau interferențe cu infrastructura existentă.	Electrica, Transelectrica (energie electrică) Distrigaz, Transgaz (gaze naturale) RAJA, Apa Nova, Companii de Apă locale (apă și canalizare)
Avizul pentru rețeaua de drumuri și transport	Compania Națională de Administrare a Infrastructurii Rutiere(CNAIR) (pentru drumuri naționale) Direcțiile Regionale de Drumuri și Poduri **Primării/Consilii Județene

Tabel 5- avize și instituții de avizare

- **etapele elaborării documentațiilor de urbanism și procedurile de informare și consultare a publicului - Ordinul 2701/2010**

Legislația specifică pentru informarea și consultarea publicului în elaborarea documentațiilor de amenajarea teritoriului și de urbanism este ordinul 2701/2010[43].

Pentru fiecare astfel de documentație, fie că este de amenajarea teritoriului sau de urbanism, sunt constrângeri și obligații specifice de informare și consultare la fiecare etapă. Aceste acțiuni sunt descrise

[43] Ordinul nr. 2701 din 30 decembrie 2010

într-un **raport al informării și consultării publicului** care este oferit decidenților aleși să reprezinte perspectivele actorilor urbani și să voteze sau să respingă la vot aceste documentații în etapa de aprobare. Membri ai consiliilor locale sau ai consiliilor județene pot astfel să vadă care au fost îngrijorările sau argumentele tehnice care au fost discutate în etapele elaborării documentației.

Prezentăm câteva observații generale despre cum se face informarea și consultarea publicului în aceste etape care corespund celor arătate anterior și putem urmări aceste etape în reprezentarea din figura 26.

A. Etapa pregătitoare

Autoritățile publice au, de obicei inițiativa elaborării unei documentații. excepție de la această regulă este posibilă doar în cazul unor Planuri urbanistice zonale (PUZ) sau a unor planuri urbanistice de detaliu (PUD).

Analiza nevoilor – se identifică problemele din comunitate și se stabilesc prioritățile în funcție de strategiile locale și naționale de dezvoltare.

Stabilirea obiectivelor – autoritățile locale definesc clar obiectivele documentației dacă este vorba de un PUG sau un PUZ inițiat de administrația publică / dacă este o documentație PUZ sau PUD inițiată de o persoană fizică sau juridică de drept privat, obiectivele reflectă un plan de afaceri de obicei, sau nevoia de transformare a spațiilor aflate în proprietate privată.

Conform obligațiilor impuse de legislația specifică, autoritatea publică ce inițiază o documentație trebuie să anunțe intenția de a începe elaborarea unei documentații de amenajarea teritoriului sau de urbanism iar publicul este informat despre ce se va face prin canale de comunicare la care autoritatea publică locală are acces, și, în cazul

PUZ și PUD trebuie să fie puse panouri de informare în zona respectivă.

De multe ori însă, anunțul este făcut într-un mod formal, fără să ajungă la toți cei interesați sau informațiile sunt prezentate într-un limbaj tehnic greu de înțeles, iar oamenii nu-și dau seama dacă și cum pot influența procesul.

Transpunerea într-un limbaj accesibil și întâlniri publice accesibile, explicând clar impactul proiectului pot îmbunătăți calitatea participării în această etapă.

B. Etapa de documentare (studii) și propuneri preliminare

Documentarea și elaborarea studiilor de fundamentare precum și pregătirea propunerilor preliminare este o etapă foarte importantă dar, de multe ori, argumentarea propunerilor în baza studiilor de fundamentare nu este suficient cunoscută de actorii urbani.

Coordonatorii unei documentații și specialiștii care fac parte din echipa de elaborare adună informații din diverse surse - și de la public - iar metodele și instrumentele folosite pentru a colecta opinii și percepții sunt considerate parte din procesul de informare și consultare a publicului.

Se creează propuneri pe care autoritățile le vor supune evaluării și avizării din partea unor instituții cu competențe de protejare a interesului public și de evitare a riscurilor (descrise mai sus în tabelul despre avizare).

Deasemenea, publicul poate da reacții pe propunerile preliminare - cu condiția ca acestea să fie explicate pe înțelesul oricui, și să fie și accesibile în mod real (nu doar cu planșe expuse în locuri în care ajung foarte puțini oameni).

Adesea, studiile de fundamentare sunt realizate fără o implicare a comunității sau pot fi influențate de interese economice și politice, iar opiniile care ajung totuși să fie exprimate pot să nu fie luate în considerare. Organizarea de ateliere participative, crearea unor grupuri de lucru locale și publicarea studiilor pentru a permite comentarii și sugestii ar putea face procesul, la această etapă, mai transparent și eficace.

C. Avizare și elaborarea propunerilor finale

Pe propunerile preliminare, se obțin avizele necesare de la diverse instituții (vezi mai sus) și în funcție de condiții cerute prin aceste avize, de sugestii și recomandări din consultarea publicului (ordinul 2701/2010), sunt finalizate propunerile.

Pot contribui la propuneri mai bine adaptate nevoilor comunității diverse soluții de platforme interactive pe care se pot face comentarii pe baza unor prezentări vizuale clare ale propunerilor și cu mecanisme prin care fiecare sugestie să fie analizată și explicată.

Ca etapă în procesul de informare și consultare a publicului, poate fi prea târziu pentru realizarea unor schimbări majore, când intențiile sunt deja conturate și avizele deja obinute și deși oamenii sunt invitați să comenteze, sugestiile lor rareori mai pot influența propunerile care intră în aprobare.

D. Aprobare

Aprobarea unei documentații de amenajarea teritoriului sau de urbanism este supunerea la vot a unui proiect de hotărâre prin care acea documentație este supusă atenției forului decizional.

Varianta finală a documentației intră în procedura de transparență decizională ca orice alt proiect de hotărâre de consiliu local sau județean.[44]

Chiar dacă s-au primit observații din partea publicului, acestea nu pot fi integrate în propuneri decât dacă documentația respectivă se întoarce în etapa B sau C.

- **raportul informării și consultării publicului**

Raportul, care descrie deci tot ce s-a întâmplat la fiecare etapă, dacă nu este făcut doar ca o formalitate, poate influența decizia finală a vot a aleșilor locali. Ar trebui să reflecte opinii și poziționări care sunt în tensiune și, față de care, reprezentanții aleși trebuie să se poziționeze la rândul lor în funcție de interesele și aspirațiile celor pe care îi reprezintă (capitolul 3).

Cu toate acestea, implementarea acțiunilor de informare și consultare a publicului este adesea afectată de lipsa unui dialog real între autorități și cetățeni sau de întârzieri în reacții, de evitarea responsabilităților derivate din principiile bunei guvernări. Astfel, deși sunt prevăzute legal obligații concrete, la fiecare etapă, impactul acestor constrângeri asupra proceselor de decizie nu este întotdeauna semnificativ.

Foarte rar este publicat online **Raportul de informare și consultare** (vezi mai jos) care ajunge la consilieri (for decizional) înainte de vot, dar care, de multe ori, este doar un raport de activitate, nu o prezentare clară a procesului prin care unele opinii au fost integrate sau de ce unele observații ale publicului au fost ignorate.

---

44 legea 52/2003 a transparenței decizionale - https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/41571

În figura de mai jos (figura 28), este făcută o simplificare în patru etape principale în care au fost adăugate și cuvintele cheie - implementare, monitorizare și evaluare. Însă, indiferent de scara pe care o acoperă respectiva documentație, în România, modalitățile de urmărire a impactului sunt destul de limitate.

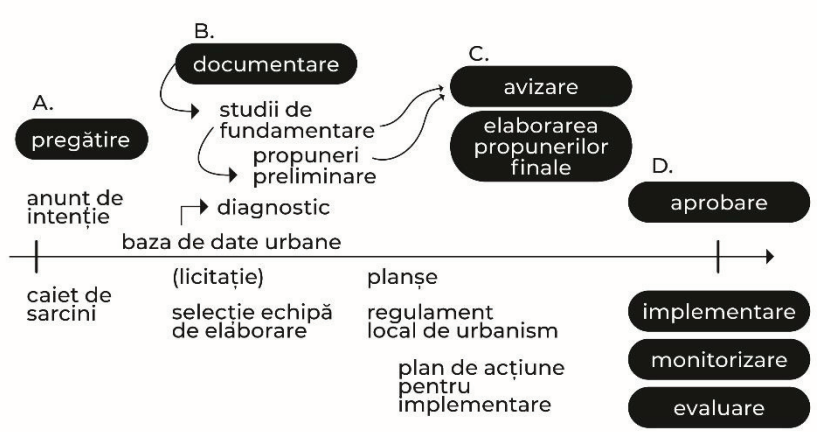

Figura 28 - etapele de elaborare a unei documentații de urbanism și obligațiile de informare și consultare a publicului

Planificarea în sensul urbanismului operațional și mai ales proiectarea urbană nu se încheie cu aprobarea unei documentații de urbanism. Ele abia încep.

Implementare

Așa cum s-a mai spus anterior, implementarea unei documentații de urbanism înseamnă, de obicei, emiterea certificatelor de urbanism și a autorizațiilor de construire în baza **regulilor aprobate prin acea documentație**. Arhitectul-șef coordonează aceste activități și semnează aceste documente pe care le pregătesc funcționarii din direcțiile / serviciile / compartimentele de urbanism.

Planificarea investițiilor (urbanism operațional) este cuprinsă în **planul de acțiune pentru implementare** pe care trebuie să îl prezinte elaboratorul ca parte din documentație. Acest plan de acțiune este un fundament pentru alocarea de resurse din fonduri publice locale, pentru accesarea fondurilor europene, pentru parteneriate între sectorul privat și cel public, etc.

De multe ori însă, proiectele de investiții de care am vorbit anterior (dezvoltare prin proiecte punctuale) NU sunt alese din acest plan de acțiune pentru implementarea unei documentații de urbanism.

Sunt adesea elaborate **documente de planificare strategică**, cerute de autoritățile de management pentru diverse programe de finanțare europeană, iar corelarea între planificarea din cadrul unei documentații de urbanism și planificarea pentru fonduri europene este deficitară.

Monitorizarea și evaluarea unei documentații de urbanism sau de amenajarea teritoriului – foarte puține administrații publice locale au proceduri prin care să urmărească sistematic modul în care prevederile documentațiilor de urbanism au fost urmate.

Schema de mai jos (figura 29) este o adaptare a cercului de politici publice - o reprezentare grafică ce arată faptul că, pentru orice decizie publică, este nevoie de o abordare ciclică prin care guvernele și administrațiile locale identifică probleme, dezvoltă soluții și implementează măsuri pentru a îmbunătăți societatea. Aceste măsuri trebuie însă să fie observate și impactul lor măsurat riguros - pentru că, efectele măsurilor de politici publice devin noua situație de fapt.

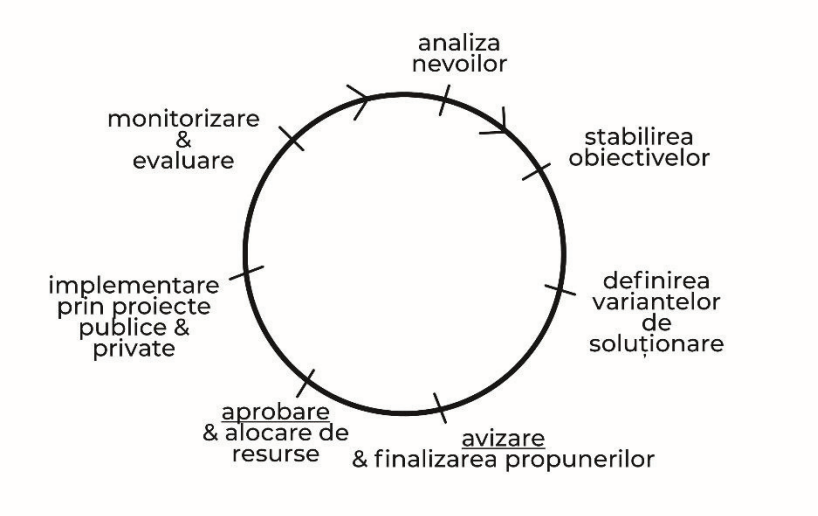

Figura 29 - etapele transformării spațiului - adaptare a cercului de politici publice

Reprezentarea de la figura 29 se referă la documentațiile de urbanism și amenajarea teritoriului - după aprobarea unei astfel de documentații, implementarea firească este nu doar prin eliberarea de certificate de urbanism și de autorizații de construire, ci și prin inițierea unor PROIECTE - într-un demers în care planificarea urbană precede proiectarea urbană: **IMPLEMENTARE PRIN PROIECTE PUBLICE ȘI PRIVATE.**

Toate etapele și instrumentele descrise mai sus arată de ce, într-un proces coerent de dezvoltare urbană, **proiectarea nu poate precede planificarea**, ci trebuie să se sprijine pe aceasta. Proiectarea răspunde la întrebarea *cum* se construiește, dar planificarea este cea care clarifică *de ce*, *unde*, *pentru cine* și *în ce condiții* este justificată o

intervenție. Fără această etapă prealabilă, proiectul riscă să fie bine desenat, dar prost plasat, inutil sau chiar dăunător pe termen lung.

Documentațiile de urbanism au o componentă puternică de planificare, dar și una de proiectare urbană: regulile de construire se bazează pe principii de compoziție urbană, pe calcule de necesități privind infrastructura, spațiile verzi, etc.

Când vorbim de proiectare - ca soluție tehnică pentru obținerea unei **autorizații de construire,** reperele de calitate sunt ferme, precise, impuse prin normative, etc.

Filtrele de avizare (deși funcționează în principiu, similar ca la avizele pentru documentațiile de urbanism) au acum condiționări mai stricte.

Există verificatori care semnează alături de arhitecți pentru a garanta respectarea acestor constrângeri. Autorizația de construire confirma deci faptul că soluția este fixată în detaliu**.**

Execuția lucrărilor poate începe.

Temele de proiectare pentru documentații tehnice pe care se obțin autorizații de construire – inclusiv temele pentru concursuri de soluții – nu pot fi deci formulate corect fără informațiile și deciziile rezultate din planificare: analiza nevoilor reale ale comunității, obiectivele de dezvoltare asumate politic, relația cu alte investiții publice, capacitatea infrastructurilor existente, constrângerile de mediu sau de patrimoniu. Planificarea oferă acest cadru de referință și fixează limitele și prioritățile în interiorul cărora creativitatea proiectării poate produce soluții relevante și responsabile.

În acest sens, planificarea urbană nu este un obstacol pentru proiectare, ci **condiția care îi dă direcție**. Atunci când proiectarea urmează planificarea, proiectele devin parte dintr-un proces mai larg

de transformare, contribuind la obiective comune și la dezvoltare sustenabilă. Invers, atunci când proiectele sunt inițiate izolat, fără ancorare în planuri și strategii, ele pot consuma resurse importante fără a rezolva problemele de fond ale orașului. De aceea, relația corectă dintre planificare și proiectare este una de continuitate: planificarea deschide drumul, iar proiectarea îl parcurge în mod concret.

INSTRUMENT C - ETAPELE TRANSFORMĂRII SPAȚIULUI

Vera MARIN

Dacă instrumentul A (de la final de capitolul 2), cerea o analiză a rezultatelor pe grila de evaluare (CE?) și dacă instrumentul B (de la final de capitol 3) cerea o analiză a actorilor (CINE? CU CE RESURSE?), acest ultim instrument ajută la structurarea unei descrieri și a unei analize de proces (CUM?).

În exemplele care se vor discuta la întâlnirile de curs / în studiul de caz pentru lucrarea individuală instrumentul care punctează etapele transformării spațiului este și suport pentru descrierea și analiza PROCESULUI prin care a trecut respectivul PROIECT.

Este recomandată alegerea unor exemple care să aibă impact vizibil și asupra zonei în care se află pentru a putea descrie situația de dinainte de acea investiție comparată cu cea de după execuție - astfel încât să fie posibilă și o analiză vizuală a rezultatelor.

Definirea etapelor - așa cum sunt ele prezentate în acest instrument este făcută cu scop didactic. Sunt grupate astfel mai multe tipuri de acțiuni și, așa cum se vede în figura 30, la fiecare etapă, există necesitatea de a putea consulta diverse documente, materiale scrise sau desenate specifice acelei etape:

ETAPA 1 - INIȚIEREA PROIECTULUI - există o temă de proiectare, un caiet de sarcini, o temă de concurs de soluții.

Este de dorit ca procesul care ar trebui descris și analizat să cuprindă, la prima etapă (INIȚIEREA PROIECTULUI) și corelările cu planificarea urbană: în ce documente de planificare strategică, în ce documentații de urbanism, în ce moduri au fost stabilite obiectivele acelui proiect?

ETAPA 2 - DOCUMENTARE, PROPUNERI PRELIMINARE, AVIZARE - pot fi identificate avize, există schițe, prezentări publice ale variantelor preliminare, participări la concursurile de soluții, etc.

La etapa a doua (DOCUMENTARE ȘI PROPUNERI PRELIMINARE ȘI AVIZARE), ar fi de dorit să existe informații privind argumentele pentru care au fost alese anumite abordări - la ce întrebări și nevoi au oferit răspunsuri proiectanții? cum au funcționat filtrele de avizare în protecția interesului public, în respectarea constrângerilor impuse de normative?

ETAPA 3 - FIXAREA SOLUȚIEI PRIN AUTORIZARE ȘI RESPECTIV EXECUȚIA LUCRĂRILOR - există documentația tehnică pe care a fost obținută autorizația de construire, autorizația de construire, caiet de sarcini pentru serviciile de execuție, procesul-verbal de la încheierea lucrărilor, etc. La etapa a treia, este important de arătat dacă au fost mai multe faze în realizarea acelui proiect. Pot fi deasemenea comentate relațiile dintre proiectare și execuție.

ETAPA 4 - MONITORIZARE ȘI EVALUARE ÎN UTILIZARE - există chestionare de satisfacție, evaluarea juriului pentru premiile NEB, exprimarea opiniilor utilizatorilor în interviuri, în forumuri, etc.

Nu toate proiectele despre care reușim să găsim informații pentru a prezenta etapele anterioare au și o monitorizare și o evaluare riguroasă făcută publică. În lipsa unor astfel de surse pentru a răspunde întrebărilor referitoare la utilizare- pot fi făcute interviuri cu colegi care se pot imagina în rolul de utilizatori, sau cu persoane care sunt familiarizate cu acele spații, etc.

Un studiu de caz înseamnă nu doar redarea informațiilor despre cum s-au întâmplat secvențele (povestea cazului) ci și analiza de proces. Tabelul XXX cuprinde o cronologie a celor patru mari etape, dar obligă și la o abordare analitică nu doar descriptivă prin întrebările de sprijin.

ETAPA	întrebări de sprijin / sunt doar sugestii (tabelul poate fi completat și cu alte informații sau opinii)
A. INIȚIERE PROIECT	
descriere	Ce a determinat inițierea acestui proiect? Ce probleme au fost identificate (sociale, funcționale, economice sau de mediu)? Cine a formulat ideea de proiect și în ce context?
analiză	Sunt clare și explicite argumentele privind necesitatea proiectului? Sunt argumentele convingătoare și bine susținute? Sunt aceste argumente corelate cu obiective stabilite în documente de planificare strategică și/sau în documentații de urbanism?
B. DOCUMENTARE & PROPUNERI PRELIMINARE & AVIZARE	
descriere	Cum sunt explicate opțiunile de design propuse? Ce variante sau scenarii au fost luate în considerare? Ce studii, analize sau consultări au stat la baza propunerilor preliminare?
analiză	Sunt convingătoare argumentele care susțin soluția aleasă? Pot fi identificate modurile în care avizele și filtrele instituționale au influențat opțiunile de proiectare? Au condus aceste filtre la ajustarea sau eliminarea unor variante?
C. FIXAREA SOLUȚIEI PRIN AUTORIZARE & EXECUȚIE	
descriere	Ce informații cuprind memoriul tehnic și planșele de autorizare?

	Cum descrie autorizația de construire intervenția propusă? A fost execuția realizată într-o singură etapă sau în faze distincte?
analiză	Este soluția autorizată coerentă cu obiectivele inițiale ale proiectului? Au apărut modificări între proiectare și execuție? Cum au fost gestionate aceste modificări?
D. MONITORIZARE ȘI EVALUARE ÎN UTILIZARE	
descriere	Cum este utilizat spațiul după finalizarea proiectului? Cine sunt principalii utilizatori ai spațiului? Există reacții, opinii sau evaluări publice legate de utilizarea acestuia?
analiză	Sunt utilizatorii mulțumiți de rezultatul intervenției? Contribuie proiectul la îmbunătățirea calității vieții și la atingerea obiectivelor de dezvoltare sustenabilă? Ce funcționează bine și ce ar putea fi îmbunătățit pe baza experienței de utilizare?

Tabel 6 - instrument de sprijin pentru descriere și analiză proces - studiul de caz

Figura 30 este o sugestie de prezentare a cronologiei procesului descris și analizat - pe axa timpului - cu marcarea momentelor importante, dar și cu semnalarea surselor de informații folosite.

În acest mod, este alcătuită și bibliografia studiului de caz - cu câteva comentarii despre ce fel de sursă de informație a fost identificată și de ce este ea credibilă.

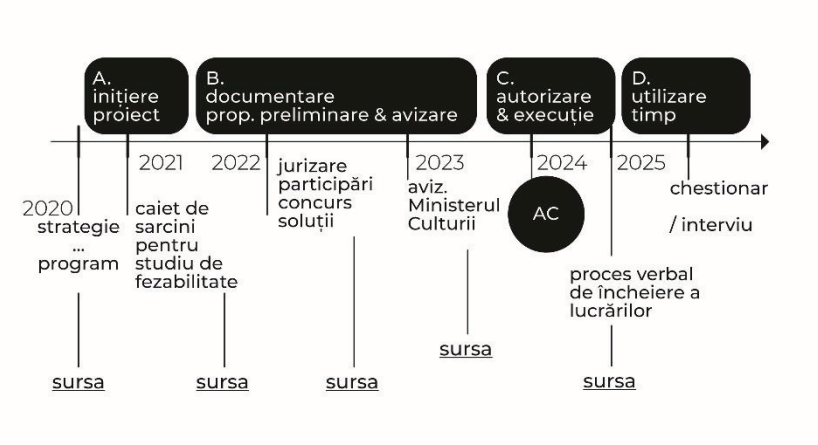

Figura 30 - cronologia procesului și surse de informații

5.
BIBLIOGRAFIE

Bibliografie:

A

Arnstein, S.R. (1969) 'A ladder of citizen participation', *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), pp. 216–224.
Arnstein, S.R. (1971) 'Eight rungs on the ladder of citizen participation', in Cahn, E.S. and Passett, B.A. (eds.) *Citizen participation: Effecting community change*. New York: Praeger, pp. 69–91.
Arnstein, S.R. (1975) 'A working model for public participation', *Public Administration Review*, 35(5), pp. 476–477.

C

Consortiu International pentru Proiect de Cercetare-Acțiune (2023) *Circular City Challenge Logbook*.
Council of Europe (2021) *European Charter on Participatory Democracy in Spatial Planning Processes*. Strasbourg: Council of Europe.

D

Despommier, D. and Joachim, M. (2023) *The New City: How to Build Our Sustainable Urban Future*. New York: Columbia University Press.

E

European Commission (2019) *The European Green Deal*. Bruxelles: Comisia Europeană.
European Council of Town Planners, 2015. *European Charter on Participatory Democracy in Spatial Planning Processes*.
European Union (2020) *The New Leipzig Charter: The transformative power of cities for the common good*. Adopted at the Informal Ministerial Meeting on Urban Matters, Leipzig, 30 November 2020. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
European Union, 2016. *The European Urban Agenda*. Brussels: European

European Commission: European Research Executive Agency, *New European Bauhaus – Beautiful – Sustainable – Together*, Publications Office of the European Union, 2022
European Committee of the Regions: Commission for Social Policy, Education, Employment, Research and Culture, Errico, B., Bisogni, F. and Levi, T., *The New European Bauhaus at the local and regional level*, European Committee of the Regions, 2023

J

Johnson, U., 2004. *A Human Rights-Based Approach to Programming (HRBAP)*. New York: UNICEF.

L

Legea nr. 289/2002 privind protecția patrimoniului construit. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 289/2002.
Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 377/29.06.2001.
Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții. Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 92/10.06.1991.
Lehmann, S. (ed.) (2015) *Low Carbon Cities: Transforming Urban Systems*. 1st edn. London: Routledge.

M

Marin, V. (ed.), 2015. *Orașul - un manual de utilizare*. București: Editura Igloo.
Mazzucato, M., 2024. *Governing the economics of the common good: from correcting market failures to shaping collective goals*. *Journal of Economic Policy Reform*, 27(1), pp.1–24.
Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului (2010) *Ordinul nr. 2701/2010 pentru aprobarea Metodologiei de informare și consultare a publicului cu privire la elaborarea sau revizuirea planurilor de amenajare a teritoriului și de urbanism*. Monitorul Oficial al României, nr. 47/19.01.2011.

Moreno, C. (2020) *The 15-minute city: a model for a new urban development*. Paris: Institut Paris Region.

R

Rosling, H., Rosling, O. & Rönnlund, A.R., 2018. Factfulness: Zece motive pentru care interpretăm greșit lumea și de ce lucrurile stau mai bine decât crezi. București: Editura Publica.

U

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), 2015. *The Paris Agreement*.

United Nations, 1948. *Universal Declaration of Human Rights*.

United Nations, 2016. *New Urban Agenda*. Quito: United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development (Habitat III).

United Nations, 2016. *New York Declaration for Refugees and Migrants*. New York: United Nations.

United Nations (2023) *SDG Guidelines: Accelerating Action to Achieve the Sustainable Development Goals*.

LISTĂ DE FIGURI

Figura 1 – structura publicației care este și structura cursului Cadru instituțional al devoltării sustenabile

Figura 2 - competențe în formarea profesioniștilor mediului construit

Figura 3 – reprezentare a domeniilor de dezvoltare - la intersecția cărora regăsim dezvoltare sustenabilă.

după: suport de curs - Tehnologii pentru sisteme de sustenabilitate

Figura 4 – ceea ce trebuie evitat pentru - cauze pentru suferința oamenilor

Figura 5 – corelarea între nivelul de venit mediu și speranța de viață în diverse țări - după: organizația Gapminder

Figura 6 – parcursul Suediei în ultimele două decenii. după: Gapfinder,

citat în Factfulness - zece motive pentru care interpretăm greșit lumea și de ce lucrurile stau mai bine decât crezi. editura Publica, 2018 - p. 75 (vezi bibliografie)
Figura 7 – drepturile omului din Declarația Universală (1948)
Figura 8 – gruparea drepturilor în categorii. după: Human Rights Educators
Figura nr. 9 – Obiectivele de dezvoltare ale Mileniului, 2015. după: ONU
Figura nr. 10 – un cadru pentru dezvoltarea durabilă globală. după: ONU
Figura 11 - Banca Mondială în baza datelor ONU. după: SDG 11 - SDG_Guidelines
Figura 12 - HDI. după: UNDP - United Nations Development Program
Figura 13 - instrument de analiză pentru exemple și studii de caz
Figura 14 - corelarea între un drept valid și responsabilitățile societății pentru ca acel drept să fie exercitat - după: The Owls, companie de consultanță, UN HABITAT
Figura 15 - corelarea între impactul dorit și procesul prin care se ating rezultatele - după: The Owls, companie de consultanță, UN HABITAT
Figura 16 - după: Orașul negociat
Figura 17 - după: Funky Citizen
Figura 18 - după: Jean Jaques Sempe
Figura 19 - organigrama unei primării - după: organigrama orașului Tulcea
Figura 20 - criteriile bunei guvernări, după - Organizația Națiunilor Unite
Figura 21 - scara participării - folosită în proiecte URBACT
Figura 22 - harta actorilor - după: Circular City Challenge
Figura 23 - caracteristicile unui cartier de 15 minute
Figura 24 - valori și arii tematice în Noul Bauhaus European. după: criterii de evaluare și corelare cu teme acoperite în această publicație
Fig 25- triunghiul de aur al managementului de proiect
Figura 26- niveluri spațiale și documentații de urbanism - după: Urboteca
Figura 27- schemă ce reprezintă relația dintre PATJ și PUG
Figura 28- etapele de elaborare a unei documentații de urbanism și obligațiile de informare și consultare a publicului

Fig 29 - etapele transformării spațiului - adaptare a cercului de politici publice
Figura 30 - cronologia procesului și surse de informații

LISTĂ TABELE

Tabel 1 - niveluri de joc - niveluri de venit - după Rosling, 2018
Tabel 2 - abordare comparativă între obiectivele Mileniului și Obiectivele de Dezvoltare Sustenabilă
Tabel 3 - metode specifice pentru fiecare nivel de implicare a publicului, după: Claudia PAMFIL
Tabel 4- listarea actorilor și analiza perspectivelor acestora (interese) precum și a resurselor (putere de influență)
Tabel 5 - avize și instituții de avizare
Tabel 6 - instrument de sprijin pentru descriere și analiză proces - studiul de caz